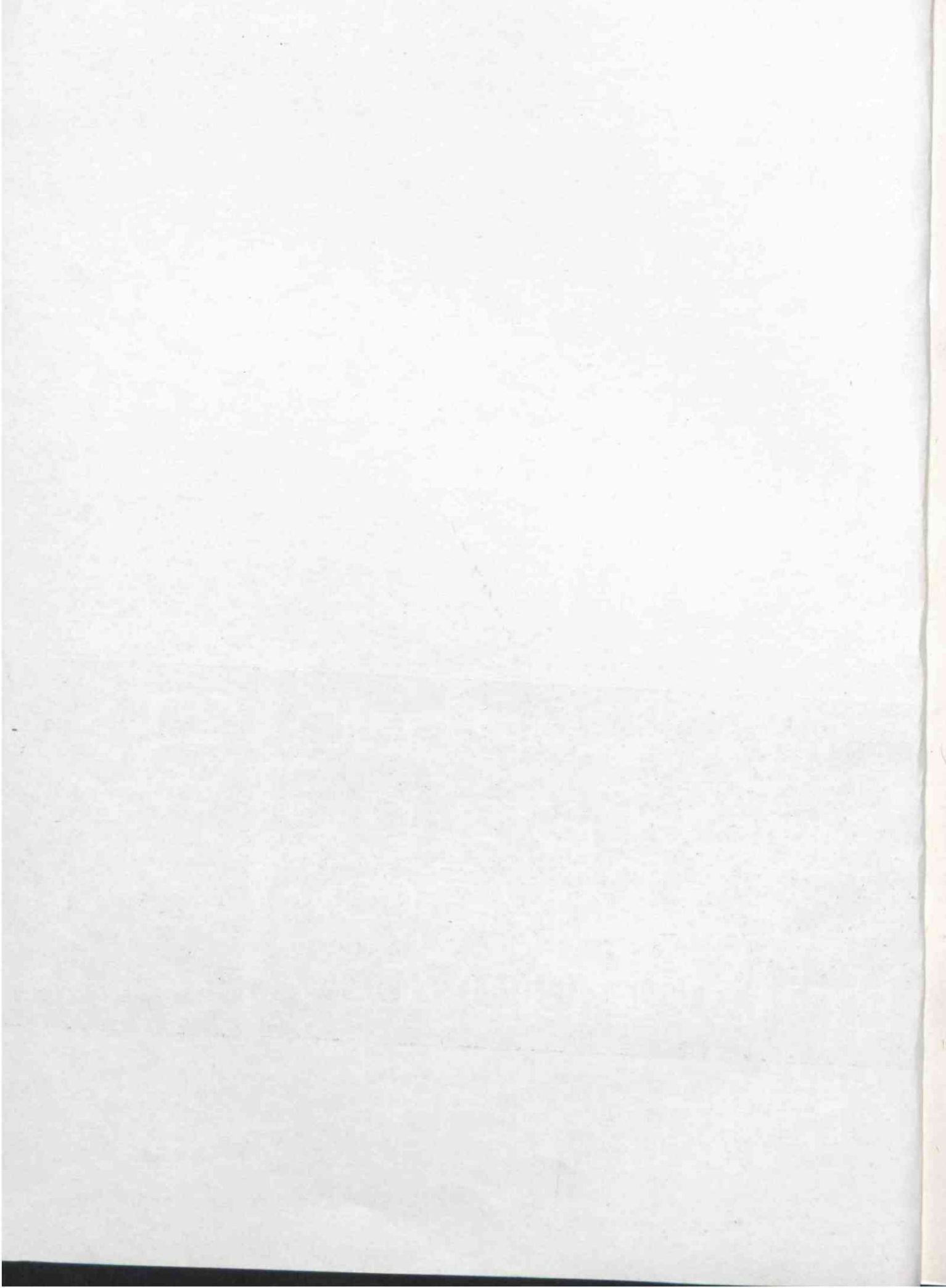

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΡΟΓΔΡΙΑΣ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΦΥΛΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

δελτίο
συνδέσμου
έλληνίδων
έπιστημόνων

3

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1979

Δελτίο συνδέσμου ελλήνιδων επιστημόνων

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1979 — ΤΕΥΧΟΣ 3 — Δρχ. 40

ΒΟΥΛΗΣ 44 — ΑΘΗΝΑ 118 — Τηλ. 32.34.268

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΟΜΙΛΙΕΣ — Ἡ ἔννοια τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς οἰκογένειας στὸν Ἀριστοτέλη (Κ. Δεσποτόπουλος)	4
— Ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἐλληνικὴ πραγματικότητα (Σπύρος Πλασκοβίτης)	8
— Λέων Νικολάγιεβιτς Τολστόη (Β. Κακλαμάνη)	15
— Σκέψεις μιᾶς γυναίκας μέσης ἡλικίας (Κ. Μουλοπούλου)	21
ΜΝΗΜΕΣ — Ρόζα Ἰμβριώτη	24
ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΣΥΖΗΤΗΣΕΙΣ — Βόμβα νετρονίου	29
— Ἐκθέσεις ἐλληνικῶν ἀρχαιοτήτων στὸ ἐξωτερικὸ	32
ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ	39
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	46
ΕΠΑΡΧΙΑ	49
ΤΥΠΟΣ	50

Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ: Μιλίνα Ἀγγελίδου - Ἀθηνᾶ Βουγιούκα - Βάσω Καβαδία - Ζωὴ Καρακατσάνη - Καίτη Μάζη - Παρασκευὴ Χωριανοπούλου.

Ἐπεύθυνος μὲ τὸ νόμο:
Ἀμαλία Φλέμιγκ, Πρόεδρος Σ.Ε.Ε.,
Κανάρη 23, Ἀθήνα.

Τυπογραφεῖο: Κώστα Κουλουφάκου,
Καλλέργη 5, Ἀθήνα
Τηλ. 52-46-818

Τὸ νομοσχέδιο «περὶ διαζυγίου λόγῳ μακροχρονίου διακοπῆς τῆς ἐγγάμου συμβιώσεως»

Ψηφίστηκε στὴ Βουλὴ τὸ νομοσχέδιο ποὺ στὸ ἄρθρο 1 παρ. 1 θεσπίζει ὅτι: «Ἐκάτερος τῶν συζύγων δύναται νὰ ζητήσῃ τὸ διαζύγιον ἐὰν ἐπῆλθε διακοπὴ τῆς ἐγγάμου συμβιώσεως, διήρκεσε δὲ αὕτη ἐπὶ ἕξ συναπτὰ ἔτη, μέχρι τῆς ἀσκήσεως τῆς πρὸς τοῦτο ἀγωγῆς». Αὐτὸ σημαίνει ὅτι μὲ τοὺς παραπάνω ὅρους γιὰ πρώτη φορὰ στὴν Ἑλλάδα μπορεῖ καὶ ὁ θεωρούμενος ὑπαίτιος σύζυγος νὰ καταφύγει στὸ δικαστήριον ζητώντας διαζύγιον.

Τὸ διαζύγιον αὐτὸ οἱ πολέμοί του τὸ ἀποκαλοῦν «αὐτόματο» μὲ τὴν ἐρμηνεῖα ὅτι χάρη σ' αὐτό, ἂν ἓνας σύζυγος θέλει νὰ χωρίσῃ ἀρκεῖ νὰ φύγει ἀπὸ τὸ σπίτι του, νὰ περιμένῃ 6 χρόνια καὶ νᾶναι μετὰ «αὐτόματα» ἐλεύθερος. Ἡ ἐρμηνεῖα εἶναι σωστὴ στὸ μέτρο ὅτι ἓνας χωρισμὸς 6 χρόνων μπορεῖ νᾶναι γιὰ τὸ δικαστήριον ἀπόδειξη τοῦ ἀνεπανόρθωτου κλονισμοῦ τοῦ γάμου. Καὶ ἡ ἀπόδειξη αὕτη, μαζί μὲ ἄλλα στοιχεῖα ἐξηγηματικὰ καὶ δικαιολογητικὰ τοῦ χωρισμοῦ, βοηθᾷ τὴν ἐκδοσὴν διαζυγίου. Στὴν οὐσία ὅμως ὁ νεοψηφισθεὶς νόμος εἶναι ἡ παραδοχὴ μιᾶς πραγματικότητος: ὅτι τὰ αἰσθήματα ἀμοιβαίας ἀγάπης, σεβασμοῦ καὶ ἐκτίμησής ποὺ μαζί μὲ τὸν ἔρωτα προκάλεσαν σ' ἓνα ζευγάρι τὴν ἐπιθυμίαν νὰ παντρευτοῦν γιὰ νὰ περάσουν ὁ ἓνας κοντὰ στὸν ἄλλο τὴ ζωὴ τους, τὰ αἰσθήματα αὐτὰ ποὺ εἶναι ἡ ἔννοια τοῦ γάμου δὲν εἶναι δυστυχῶς πάντα ἰσόβια. Ὅτι μὲ τὸν καιρὸ μπορεῖ νὰ σβῆσουν. Ὅτι οἱ δύο σύζυγοι ἢ καὶ μόνον ὁ ἓνας μπορεῖ νὰ θεωρήσῃ ὅτι ἔκαναν λάθος στὸ διάλεγμα τοῦ συντρόφου τους καὶ ὅτι ἡ συμβίωσις ποὺ τοὺς εἶχε φανεῖ τόσο ἐπιθυμητὴ τοὺς εἶναι ἀφόρητη.

Δὲν ὑπάρχει πρόβλημα ἂν καὶ οἱ δύο σύζυγοι θέλουν ἢ δέχονται νὰ χωρίσουν. Ὅταν ὅμως ὁ ἓνας

θέλει να χωρίσει και ο άλλος τον κρατᾶ δέσμιο ἢ ἀγάπη πού κάποτε τοὺς ἔνωσε μεταβάλλεται σὲ μῖσος. Μὲ τὴν ἀλλαγὴ αὐτὴ στὰ αἰσθήματα ὁ γάμος στὴν οὐσία του, στὸ σκοπὸ του παύει νὰ ὑφίσταται. Δίκαια οἱ γάμοι αὐτοὶ ὀνομάστηκαν νεκροὶ γάμοι.

Ἐκτὸς ἀπὸ σπάνιες περιπτώσεις σ' ἓνα γάμο πού χαλᾶ φταῖνε καὶ οἱ δύο σύζυγοι. Κατὰ τὸν ὑφιστάμενο ὅμως νόμο συνήθως θεωρεῖται ὑπαίτιος ἐκεῖνος πού ἐγκατέλειψε τὴ συζυγικὴ ἐστία, καὶ ὁ ὑπαίτιος ὡς τώρα δὲν μποροῦσε νὰ εἶναι ὁ ἐνάγων, δὲν μποροῦσε νὰ πάρει διαζύγιο ἂν δὲ δεχόταν νὰ χωρίσει ὁ ἀναίτιος σύζυγος.

Γιὰ τὸ λόγο αὐτό, ἀπὸ πολλὰ χρόνια συσσωρεύθηκε ἓνας μεγάλος ἀριθμὸς ἀνθρώπων δεσμευμένων ἀπὸ τὸ «νεκρό» τοὺς γάμο, ἀνθρώπων πού δημιούργησαν ἄλλους δεσμούς, καὶ πολλὰς φορὲς ἀπέκτησαν παιδιά πού δὲν μποροῦσαν νὰ νομιμοποιήσουν. Τὸ κοινωνικὸ πρόβλημα τῶν νεκρῶν αὐτῶν γάμων, τῶν παρανόμων δεσμῶν, τῶν νόθων παιδιῶν ἤλθε νὰ θεραπεύσει τὸ νομοσχέδιο.

Ὁ νομοθέτης ὑπῆρξε τολμηρὸς γιατί ἔχει νὰ ἀντιμετωπίσει πολλές ἐπιθέσεις, πολλές δεισιδαιμονίες. Ἴσως γι' αὐτὸ δὲν ἦταν ἀρκετὰ γενναῖος. Τὸ μόνο σωστὸ στὸ νομοσχέδιο εἶναι ἡ παρ. 1 τοῦ ἄρθρου 1, πού, ὅπως εἶπαμε δέχεται ὅτι μπορεῖ νὰ ζητήσει διαζύγιο ὅποιος, μετὰ 6 χρόνια διάστασης, ἐξακολουθεῖ νὰ τὸ θέλει.

Τὸ ἄρθρο 2 ὅμως ἀναιρεῖ τὴν κρυστάλλινη αὐτὴ ἔννοια. Στὴν παρ. 1 μιλᾷ γιὰ διαπίστωση τοῦ δικαστηρίου ὅτι εἶναι «σφόδρα πιθανὴ ἢ ἀποκατάστασις τῆς ἐγγάμου συμβιώσεως» ὅποτε δὲ θὰ δώσει τὸ διαζύγιο. Πῶς τὸ δικαστήριον θὰ διαπιστώσει ἓνα τέτοιο πρᾶγμα ὅταν ὁ ἐνάγων ἐπιμένει ἐπὶ τουλάχιστον 6 χρόνια καὶ πέραν ὅτι θέλει νὰ χωρίσει; Ἡ παράγραφος 2 λέει ὅτι σὲ περίπτωσι «ἐξαιρετικῆς σκληρότητος» ἐπιβάλλεται ἡ διατήρησις τοῦ γάμου. Εἶναι πάντα σκληρὸς ὁ χωρισμὸς ὅταν τὸ ἓνα μέρος δὲν τὸν θέλει. Ἀλλὰ σὲ τί ἀπαλύνει τὴ σκληρότητα, ἰδιαίτερα γιὰ τὰ παιδιά, ἢ διὰ τῆς βίας διατήρησις ἑνὸς ἀνυπαρκτοῦ πιά δεσμοῦ;

Τὸ ἄρθρο 3 ἐπαναφέρει τὸ θέμα τῆς ὑπαιτιότητος, δηλαδὴ τὴ συνέχιση ἀτέλειωτης δικαστικῆς ταλαιπωρίας τῶν δύο συζύγων γιὰ τὴν ἐξακρίβωσίν της. Θᾶπρεπε νὰ μὴν ὑπάρχουν τὰ ἄρθρα 2 καὶ 3. Ἀπὸ τὸ ἄρθρο 1 παρ. 1 νὰ φθάναμε σὲ ἓνα μεγάλο καὶ λεπτομερὲς ἄρθρο ὅπου θὰ ρυθμιζόταν ὅσο πιὸ δίκαια γίνεται ἡ μέριμνα γιὰ τὴν ἐγκαταληφθεῖσα σύζυγο καὶ τὰ παιδιά. Ἀντίθετα τὸ ἄρθρο 4 παραπέμπει στὶς «ἀντίστοιχες διατάξεις τοῦ ἀστικοῦ Κώδικα» πού εἶναι τελείως ἀνεπαρκεῖς γιὰ τὴν περίπτωσι. Τὸ κοινωνικὸ πρόβλημα τῶν νεκρῶν γάμων ἐμφανίζει, κυρίως στὸν τόπο μας, ἰδιομορφία. Στὴ συντριπτικὴ τους πλειοψηφία εἶναι γυναῖκες οἱ σύζυγοι πού ἀρνοῦνται νὰ δεχθοῦν τὸ διαζύγιο, κι ἂν ζοῦν χωρισμένες ἀπὸ τὸν ἄνδρα τοὺς 10, 20, 30 ἢ καὶ περισσότερα χρόνια.

Ἡ ἄρνησις τῆς γυναίκας πού ἐγκαταλείφθηκε ἀπὸ τὸν ἄνδρα της νὰ τοῦ δώσει τὴν ἐλευθερία πού ζητᾶ ὀφείλεται σὲ διαφόρους λόγους: στὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ γυρίσει πίσω καὶ θὰ ἀποκατασταθεῖ ἢ συμβίωσι. Στὴ ζήλεια, μὲ ἐπακόλουθο τὴν ἐκδικητικότητα: «ἂν τὸν πῆρε ἄλλη νὰ ζήσει παράνομα, στιγματισμένη». Τὸ πεῖσμα καὶ ἡ ἐκδικητικότητα μποροῦν νὰ βαστάξουν χρόνια καὶ νᾶναι τὸ ἴδια δυνατὰ καὶ καταστρεπτικὰ σὲ πλούσιες καὶ σὲ φτωχές. Οἱ βασικοὶ ὅμως λόγοι γιὰ τοὺς ὁποίους, χωρὶς ἀγάπη πιά, οἱ γυναῖκες κρατοῦν δεσμευμένους τοὺς ἄνδρες τοὺς εἶναι κοινωνικοὶ καὶ οικονομικοί. Οἱ περισσότερες γυναῖκες τῶν διαζυγίων πού ρυθμίζει τὸ νέο νομοσχέδιο εἶναι ἤδη μεγάλης ἡλικίας. Ἡ πολιτεία καὶ ἡ οἰκογένειά τους τίς εἶχαν προετοιμάσει μόνο γιὰ τὸ γάμο, πού θὰ ἔλυνε ὅλα τους τὰ προβλήματα. Δὲν τοὺς ἔδωσε τὰ ἐφόδια πού θὰ τίς βοηθοῦσαν νὰ ἀντιμετωπίσουν, μόνες, τίς ἀνάγκες τῆς ζωῆς γιὰ τὸν ἑαυτό τους, γιὰ τὰ παιδιά πού θὰ θέλουν νὰ κρατήσουν κοντὰ τους. Στὰ χρόνια πού βάσταξε ὁ γάμος ἢ ζωὴ τῶν γυναικῶν αὐτῶν ἦταν ἡ φροντίδα τῶν παιδιῶν, τοῦ σπιτιοῦ, τοῦ ἄνδρα καὶ ἐκεῖνος, σ' ἀντάλλαγμα, λιγοστὰ ἢ πλούσια ἀντιμετώπιζε τὰ ἔξοδα, τίς δυσκολίες «ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι».

Είναι εὐτυχῶς ἐλάχιστες οἱ γυναῖκες πού ἐγκαταλείπουν τὰ παιδιά τους, σ' ἀντίθεση μὲ τοὺς ἄνδρες. Καὶ αὐτὸ δὲν ὀφείλεται μόνο στὸ ἐνστικτο τοῦ θηλυκοῦ ζώου. Εἶναι ὁ ἀνθρώπινος δεσμὸς πού δυναμώνει ὅσο ἡ μητέρα μένει κοντὰ στὸ παιδί, τὸ ταΐζει, τὸ πλένει, τὸ ντύνει, τὸ παρηγορεῖ στοὺς πόνους του, τοῦ παραστέκεται στὴν ἀρρώστεια.

Ν' ἀλλάξει ἡ πολιτεία τὸν οἰκογενειακὸ κώδικα. Νὰ νοιώσει κι ὁ πατέρας γονιός, νὰ κάτσει στὸ προσκέφαλο τοῦ ἀρρωστοῦ παιδιοῦ. Νὰ συνδεθεῖ μὲ τὰ παιδιά του. Θάναι πολὺ λιγότεροι οἱ ἄνδρες πού θὰ φεύγουν, ἐγκαταλείποντας, χωρὶς τὴν προστασία τους, τὰ παιδιά τους. Γιατὶ θὰ ἔχουν νοιώσει πόσο πολὺτιμη τοὺς εἶναι αὐτὴ ἡ προστασία. Νὰ δοθοῦν στὴ γυναῖκα ὅπως καὶ στὸν ἄνδρα ἡ μόρφωση, τὰ ἐφόδια πού θὰ τὴν κάνουν ἴση, ἀνεξάρτητη, ἱκανὴ ν' ἀντιμετωπίσει τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς. Ἐὰν ἀναγνωρισθεῖ ἡ μητρότητα σὰν κοινωνικὸ λειτούργημα, ἄς ἔχουν μητέρα καὶ παιδί τὴν βοήθεια καὶ προστασία τῆς κοινωνίας. Ἐὰν ἔχει ἡ γυναῖκα πού δὲν ἐργάζεται, πού δὲν πληρώνεται γιὰ τὴν ἐργασία της, ἡ νοικοκυρά, ἡ γυναῖκα πού, φυσικά, ἀπλήρωτα βοηθᾷ τὸν ἄνδρα τῆς στὴν ὀποιαδήποτε δουλειά του, ἄς ἔχει τὴ δικιά της τὴ σύνταξη καὶ τὴν ἰατρικὴ περίθαλψή της ὅπως πρέπει νὰ ἔχει σύνταξη γιὰ τὰ γηρατειά του, καὶ ἰατρικὴ περίθαλψη ὁ κάθε ἄνθρωπος, εἴτε δουλεύει εἴτε ὄχι. Ἐὰν ὑπάρχουν καλοὶ καὶ ἐπαρκεῖς βρεφονηπιακοὶ σταθμοὶ πού νὰ ξεκουράζουν τὴν γυναῖκα, νὰ τῆς ἐπιτρέπουν νὰ δουλέψει ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι, νάχει τὰ ἐνδιαφέροντα καὶ τὴν πλήρη ζωὴ πού πρέπει νάχει ἕνας ἄνθρωπος. Ἐτσι ἡ γυναῖκα θάναι καὶ καλύτερη καὶ πιὸ εὐχάριστη σύζυγος καὶ μητέρα.

Ὅταν θὰ καλυτερέσουν οἱ συνθῆκες τῆς ζωῆς τῆς γυναῖκας πού εἶναι τόσο ἀδικημένη θάναι λιγότερα τὰ διαζύγια. Καὶ ἡ ἀνεξάρτητη καὶ προστατευμένη μητέρα δὲν θὰ προσπαθεῖ μὲ πείσμα νὰ κρατήσῃ ἰσόβια δέσμιον τὸν ἄνδρα πού θέλει νὰ φύγει.

Αὐτὰ ὅμως ἀφοροῦν τὸ μέλλον, ἐνῶ τὸ νέο νομοσχέδιο ρυθμίζει μόνο τοὺς νεκροὺς γάμους πού εἶναι σήμερα νεκροὶ γιὰ 6 χρόνια κι ἀπάνω.

Ἐὰν ἐλευθερωθοῦν οἱ ἄνθρωποι πού θέλουν νὰ χωρίσουν γιὰ νὰ διορθώσουν τὴ μπερδεμένη ζωὴ τους, νὰ νομιμοποιήσουν τὸν παράνομο δεσμό τους, τὰ νόθα παιδιά τους. Ὅσο λυπηρὸ κι ἂν εἶναι νὰ διαλύεται μιὰ οἰκογένεια, ὁ γάμος δὲν μπορεῖ νὰ καταστήσει τὸν ἄνθρωπο κτῆμα ἐνὸς ἄλλου ἀνθρώπου, οὔτε καὶ τῆς ἀγάπης τοῦ ἄλλου ἀνθρώπου.

Ἀλλὰ σύγχρονα μὲ τὴν ἐξασφάλιση τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνδρα πού ἔφυγε, νὰ δοθεῖ στὶς ἐγκαταλειφθεῖσες γυναῖκες ἡ ὑλικὴ προστασία πού τοὺς χρειάζεται.

Νὰ τῆς δοθεῖ μηνιαία διατροφή ἀνάλογη μὲ τὶς ἀνάγκες καὶ ἀνάλογα μὲ τὴν παρουσία τοῦ συζύγου. Στὸν ὑπολογισμό τῆς διατροφῆς ὑπολογίζεται ἡ συνεισφορὰ προσωπικὴ ἢ οἰκονομικὴ τοῦ κάθε συζύγου στὴν δημιουργία τῆς παρουσίας τους.

Ἡ σύζυγος πού δὲν ἔχει ἰατρικὴ περίθαλψη ἀπὸ πουθενὰ ἄλλοῦ νὰ ἐξακολουθεῖ νὰ ἔχει ἰατροφαρμακευτικὴ περίθαλψη ἀπὸ τὸν ὀργανισμό περίθαλψης τοῦ συζύγου.

Ἐὰν αὐτὸς πού πληρώνει τὴ διατροφή πεθάνει χωρὶς νὰ ἀφήσῃ ἐπιζῶσα σύζυγο, ἡ σύνταξη καὶ ἡ διατροφή νὰ δοθοῦν στὴ σύζυγο πού τὰ δικαιούται. Ἡ διατροφή δίνεται σὲ βάρους τῆς κληρονομίας καὶ ἀνάλογα μὲ τὴν κληρονομικὴ παρουσία, τὸν ἀριθμὸ τῶν κληρονόμων καὶ τὶς οἰκονομικὲς τους συνθῆκες. Ἐὰν ὑπάρχει ἐπιζῶσα σύζυγος ἢ περισσότερες σύζυγοι ἡ σύνταξη μοιράζεται σ' ὅλες ἀνάλογα μὲ τὶς ἀνάγκες τους καὶ τὴ διάρκεια τοῦ γάμου τους. Ἡ πληρωμὴ τῆς διατροφῆς μὲ κοινὴ συμφωνία μπορεῖ νὰ δοθεῖ ὅλη σὲ μιὰ δόση.

Θὰ ἦταν καλὸ ἡ διατροφή νὰ εἰσπράττεται ἀπὸ τὸ κράτος, ὅπως π.χ. ὁ φόρος εἰσοδήματος καὶ ἀπὸ τὸ κράτος νὰ τὴν παίρνει ἡ δικαιούχος.

Στὴν περίπτωσιν πού ἡ δικαιούχος ξαναπαντρευτεῖ παύουν οἱ παροχὲς διατροφῆς, σύνταξης, ἰατρικῆς περίθαλψης.

Ὅμιλίες

Ἡ ἔννοια τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς οἰκογένειας ἐτὸν Ἀριστοτέλη

Κ. Δεσποτόπουλος
Πρύτανις Παντείου Ἀνωτάτης
Σχολῆς Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν

Ὁ Ἀριστοτέλης καὶ στὴν πολιτικὴ φιλοσοφία εἶναι μαθητῆς, καὶ συνεχιστῆς ἄρα τοῦ Πλάτωνα, καὶ ἰδιαίτερα τοῦ ὄψιμου Πλάτωνα, ἀλλὰ ἕνας μαθητῆς, προικισμένος μὲ τὸ χάρισμα τῆς μεγαλοφυΐας, καὶ ἄρα συνεχιστῆς δημιουργικῶς τοῦ Διδασκάλου, καὶ μὲ ἰδιοσυγκρασίαν διαφορετικὴ ἀπὸ αὐτόν, προπάντων μὲ συντηρητικὴ διάθεση καὶ μὲ τάση προσαρμογῆς στὶς δυνατότητες καὶ τὶς ἀνάγκες τῶν κοινῶν ἀνθρώπων, δίχως τὸ ἥρωικὸ ἦθος τοῦ Διδασκάλου καὶ τὸ ὑπεραισιόδοξο φρόνημά του γιὰ τὴν ιστοριοπλαστικὴ δύναμι τῆς πολιτικῆς, καὶ τὸ πάθος του γιὰ τὴ δικαιοσύνη, ἔμμοιο ἀκόμη καὶ στὰ γεροντικά του χρόνια, ὅσο καὶ ἂν τότε παρουσιάζεται καὶ τόνος συμβιβαστικὸς πρὸς τὴν ἀνοχὴ καὶ ἀντοχὴ τῆς συγκεκριμένης ιστορικῆς πραγματικότητας, καὶ προπάντων ἀπόφαση ἀποφυγῆς τῆς ἀκραίας τακτικῆς στὶς προσπάθειες τῆς πολιτικῆς.

Στὴ συνοπτικὴ θεώρηση τῆς πολιτικῆς φιλοσοφίας τοῦ Ἀριστοτέλη χρειάζεται ἴσως νὰ διακρίνουμε τὴν πρόσβαση πρὸς τὸ πρόβλημα τῆς πολιτικῆς ζωῆς, ὅπως ὑπάρχει στὰ Ἡθικὰ Νικομάχεια καὶ ὅπως ὑπάρχει στὰ Πολιτικά, ὅσο καὶ ἂν συγκλίνουν στὰ κύρια.

Στὰ Ἡθικὰ Νικομάχεια γράφει ὁ Ἀριστοτέλης: «ἀνδρὶ δὲ καὶ γυναικὶ φιλία δοκεῖ κατὰ φύσιν ὑπάρχειν» (1162a 16 - 17). Στὰ Πολιτικά ξεκινάει τὴν ἀνάλυση τῆς πολιτικῆς κοινωνίας μὲ τὴ φράση: «ἀνάγκη δὴ πρῶτον συνδυάζεσθαι τοὺς ἀνευ ἀλλήλων μὴ δυναμένους, εἶναι, οἷον θῆλυ μὲν καὶ ἄρρεν τῆς γεννήσεως ἕνεκεν» (1252a 26 - 28). Καὶ στὰ δύο αὐτὰ χωρία προβάλλεται ἡ οἰκογένεια

ὡς πρῶτος κοινωνικὸς σχηματισμὸς, ποὺ μάλιστα εἶναι φυσικός, δηλαδή ὄχι ἀπλῶς ἱστορικὰ τυχαῖος ἀλλὰ ὑπαγορευμένος ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ φύση, καὶ ποὺ εἶναι ἄλλωστε ἀνάγκη, δηλαδή ὄχι καταργήσιμος ἱστορικὰ μὲ ἀπόφαση τῶν ἀνθρώπων.

Ἡ οἰκογένεια, ὀνομασμένη ἀπὸ τὸν Ἀριστοτέλη οἰκία, θεωρεῖται πρῶτο στάδιο στὴν κοινωνικὴ πρόσβαση τῶν ἀνθρώπων, εἴτε πρῶτο κύτταρο τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας. Δεύτερο στάδιο ἢ δεύτερος κοινωνικὸς σχηματισμὸς θεωρεῖται ἡ κώμη, κοινωνία προ-πολιτικὴ, μὲ σύνθεση «ἐκ πλειόνων οἰκιῶν». Καὶ τρίτος καὶ τελευταῖος κοινωνικὸς σχηματισμὸς θεωρεῖται ἡ πόλις, δηλαδή ὁ τύπος κράτους, ὅπως αἱ Ἀθῆναι, ἡ Σπάρτη, ἡ Κόρινθος στὴν ἐποχὴ τοῦ Ἀριστοτέλη, ποὺ χαρακτηρίζεται ὡς «ἐκ πλειόνων κωμῶν κοινωνία τέλειος», δηλαδή ὀλοκληρωμένη κοινωνία, συνθεμένη ἀπὸ κώμες.

Ἀξίζει νὰ θυμηθοῦμε ὅτι, ὁ πολὺς Hegel, στὸ τρίτο Μέρος τοῦ διασημοῦ βιβλίου του «Φιλοσοφία τοῦ Δικαίου», δημοσιευμένου τὸ 1821, παρουσιάζει τὴν τριάδα Familie, Bürgerliche Gesellschaft, Staat, ἀνάλογη πρὸς τὴν ἀριστοτέλεια τριάδα: οἰκία, κώμη, πόλις. Καὶ δὲν ἐρανίσθηκε, βέβαια, ὁ Ἀριστοτέλης, ἀπὸ τὸν Hegel τὴν κοινωνιολογικὴ αὐτὴ προοπτικὴ. Ἐξ ἄλλου, ὁ Πλάτων ἤδη στὸ γεροντικὸ ἔργο του Νόμοι, συλλαμβάνει παρόμοια τὴν κοινωνικὴ πρωτο-ἱστορία τῶν ἐλληνικῶν πόλεων, σύμφωνα καὶ μὲ τὴ ζωντανὴ ἀκόμη τότε παράδοση τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἄλλων Ἑλλήνων, ποὺ ἐκφράζεται καὶ μὲ τὸν πληθυντικὸ στὴν ὀνομασία πολλῶν ἀρχαίων πόλεων, ὅπως Ἀθῆναι, Θῆβαι, ἐνδεικτικὸ γιὰ τὴν πρώτη σύστασή τους μὲ τὴν ἔνωση πολλῶν δήμων, δηλαδή οὐσιαστικὰ πολλῶν κωμῶν, ὅπως ἀπὸ τὸν Θησέα π.χ., ποὺ κατόρθωσε «τὸν συνοικι-

σμών» τῶν κατοίκων, τῆς Ἀττικῆς, θέμα στους κλασικούς χρόνους τῆς ἐορτῆς Παναθήναια.

Στά Ἡθικὰ Νικομάχεια ὑποστηρίζει, ὅπως εἴπαμε, ὁ Ἀριστοτέλης, «ἀνδρὶ δὲ καὶ γυναικὶ φιλία δοκεῖ κατὰ φύσιν ὑπάρχειν». Ἔτσι ὁ πρῶτος διανθρώπινος δεσμὸς ἐμφανίζεται ὡς ὑπαγορευμένος ἀπὸ τῆ φύση δεσμὸς μεταξύ ἑτεροφύλων, μὲ σύνδρομο τὴν ἀμοιβαία συναισθηματικὴ ἔλξη τους.

Καὶ ὡς ἐξηγήση αὐτοῦ παρατηρεῖται: «ἄνθρωπος γὰρ τῇ φύσει συνδυαστικὸν μᾶλλον ἢ πολιτικόν, ὅσῳ πρότερον καὶ ἀναγκαιότερον οἰκία πόλεως, καὶ τεκνοποιία κοινότερον τῆς ζώοις» (1162α 17-19). Δηλαδή, ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τῆ φύση του ἔχει τὴν κλίση καὶ τὴ δυνατότητα νὰ συγκροτήσῃ ζεῦγος («συνδυαστικόν»), ὥστε ὁ ἐρωτικὸς δεσμὸς τῶν ἑτεροφύλων εἶναι κάτι σύμφωνο μὲ τὴ φύση τους, ἄρα καὶ ἠθικὰ ὀρθό. Μάλιστα, ἡ φυσικὴ αὐτὴ ροπὴ τοῦ ἀνθρώπου νὰ συγκροτήσῃ ζεῦγος εἶναι κάτι πιὸ σύμφωνο μὲ τὸν ἄνθρωπο, συγκριτικὰ μὲ τὴ φυσικὴ ἐπίσης ροπὴ του νὰ συστήσῃ πολιτεία («τῇ φύσει συνδυαστικὸν μᾶλλον ἢ πολιτικόν»). Καὶ ἀντίστοιχα, ἡ οἰκογένεια ἐμφανίζεται ὡς κάτι μὲ ὑπαρξιακὴν προτεραιότητα καὶ ὑπεροχὴ ἀναγκαιότητας πρὸς τὴν πολιτεία («ὅσῳ πρότερον καὶ ἀναγκαιότερον οἰκία πόλεως»), καθὼς ἡ τεκνοποιία εἶναι «κοινότερον τοῖς ζώοις» καὶ ἄρα ἡ ἀμοιβαία συναισθηματικὴ ἔλξη τῶν ἑτεροφύλων θλαστάνει ἀπὸ ρίζες βιολογικῆς, θρίσκεται σὲ μεγάλη ἐγγύτητα πρὸς τὸν ἀρχέγονο βιοδυναμισμό.

Ἡ βιολογικὴ αὐτὴ ὑπαγόρευση τοῦ ἐρωτικοῦ δεσμοῦ τῶν ἑτεροφύλων ἐκφράζεται μὲ ἀνάλογη ἔμφαση καὶ στὸ κλασικὸ χωρίο τῶν Πολιτικῶν, πού ἤδη ἐπισημάναμε. Ἐκεῖ τονίζεται ὅτι «ἀνὰ γὰρ ἡ, συνδυάζεσθαι τοὺς ἄνευ ἀλλήλων μὴ δυναμένους εἶναι, ὅσον θῆλυ μὲν καὶ ἄρρεν τῆς γενέσεως ἐνεκεν». Ἡ σημασία ὁμοίως τῶν λέξεων «τῆς γενέσεως ἐνεκεν» πρέπει νὰ διευκρινισθεῖ, ὅπως καὶ ὀλόκληρου τοῦ χωρίου.

Στὴν ἐπιτόλαιη ἀνάγνωσις τοῦ χωρίου φαίνεται νὰ ὑποστηρίζεται ἀπὸ τὸν Ἀριστοτέλη, ὅτι οἱ ἄνθρωποι συνάπτουν ἐρωτικὸ δεσμό, παρακινούμενοι ἀπὸ τὸ συνειδητὸ σκοπὸ τῆς τεκνοποιίας. Ὁ Ἀριστοτέλης ὁμοίως, ἀν προβάλλει τὴν τεκνοποιία ὡς σκοπὸ δικαιοδικῶν τῶν ἐρωτικῶν σχέσεων, ἐννοεῖ τὴν τελολογικὴ αὐτὴ συνάρτηση ὅχι στὸ πεδίο τῶν ἀτομικῶν συνειδήσεων τοῦ ἀνδρα καὶ τῆς γυναίκας, ἀλλὰ σὲ προοπτικὴ ἀπρόσωπη, βιολογικὴ, εἴτε μεταφυσικὴ, στὴν ὑπερπροσωπικὴ τάξη τῆς ζωῆς, προσδιορισμένη ἀπὸ τὴν ἐντελέχειά της. Καὶ ἰδοῦ ἡ ρητὴ ἐξηγήση ἀπὸ τὸν Ἀριστοτέλη: «καὶ

τοῦτο οὐκ ἐκ προαιρέσεως, ἀλλ' ὡσπερ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ζώοις καὶ φυτοῖς φυσικὸν τὸ ἐφίεσθαι, ὅσον αὐτό, τοιοῦτον καταλιπεῖν ἕτερον» (1252α 28-30). Δηλαδή ὁ ἐρωτικὸς συνδυασμὸς ἄρρενος καὶ θήλεος μὲ συνέπεια τὴν τεκνοποιία συμβαίνει ὅχι μὲ συνειδητὴ ἀπόφασή τους γι' αὐτὴν, ἀλλὰ σύμφωνα μὲ ὅχι συνειδητὴ ἔφεση πού ἡ Φύσις φαίνεται νὰ ἔχει θέσει κάπως μέσα τους, ὅπως στὰ ἄλλα ζῶα καὶ ἀκόμη στὰ φυτὰ, νὰ ἀφήσει τὸ καθένα κάτι ὁμοῦ του.

Τὶ σημαίνει ὁμοίως ἡ ἄλλη φράση τοῦ κλασικοῦ χωρίου τῶν Πολιτικῶν «... τοὺς ἄνευ ἀλλήλων μὴ δυναμένους εἶναι, ὅσον θῆλυ μὲν καὶ ἄρρεν...»; Ἐκτὸς δηλαδή ἀπὸ τὴν τεκνοποιία ὑπάρχει καὶ ἄλλη δικαίωση τῆς οἰκογένειας;

Ἡ γνώμη τοῦ Ἀριστοτέλη, ἀν ἐρμηνεύσουμε ὅχι ἐσφαλμένα καὶ τὴ συνέχεια τοῦ χωρίου, εἶναι ὅτι ὁ συζυγικὸς δεσμὸς ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς συμβαίνει καὶ «διὰ τὴν σωτηρίαν» (1252α 31). Σὲ τέτοια ἔννοια προπάντων, ἀλληλοσυμπληρώνονται οἱ φράσεις «τοὺς ἄνευ ἀλλήλων μὴ δυναμένους εἶναι» καὶ «διὰ τὴν σωτηρίαν», πού ἀναφέρονται καὶ οἱ δύο στὸ «θῆλυ» καὶ στὸ «ἄρρεν». Ἐξ ἄλλου, ὁ ἀλληλοσωστικὸς δεσμὸς τους ἔχει τὸ πρόνομο νὰ εἶναι ριζωμένος στὴν ἐρωτικὴ σχέση, μὲ βιολογικὴ δικαίωση τὴν τεκνοποιία.

Καὶ ἰδοῦ τὸ χωρίο τῶν Ἡθικῶν Νικομάχεια «... ἐξηγητικὸ ἀκόμη σαφέστερα τῆς ὑπερρωτικῆς αὐτῆς λειτουργίας τῆς οἰκογένειας: «τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις ἐπὶ τοιοῦτον ἢ κοινωνία ἐστίν, οἱ δ' ἄνθρωποι οὐ μόνον τῆς τεκνοποιίας χάριν συνοικοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τῶν εἰς τὸν βίον εὐθὺς γὰρ διήρηται τὰ ἔργα, καὶ ἔστω ἕτερα ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς: ἐπαρκοῦσιν οὖν ἀλλήλοις, εἰς τὸ κοινὸν τιθέντες τὰ ἴδια» (1162α 19-24). Ἡ οἰκογένεια δηλαδή εἶναι δεσμὸς ἑτεροφύλων ἀνθρώπων ὅχι γιὰ τεκνοποιία μόνον, ἀλλὰ γιὰ εὐρύτατη βιοτικὴ σύμπραξη, πού ἐπιβάλλεται ἀπὸ τὸν σύμφυτο μὲ τὸ φύλο διαφορισμὸ τῶν βιοτικῶν ἐπιδόσεων τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναίκας: μὲ τὸ διαφορισμὸ αὐτὸν καὶ γίνεται δυνατό νὰ ἐξασφαλίζου, ἀμοιβαία, βιοτικὴ ἐπάρκεια, καθὼς εἰσφέρουν τίς ἰδιαίτερες ὑπηρεσίες τους γιὰ τὴν κοινὴ ζωὴ τους. Ἔτσι καὶ ἀποσαφηνίζεται ἡ ἔννοια τῶν φράσεων τοῦ χωρίου τῶν Πολιτικῶν «τοὺς ἄνευ ἀλλήλων μὴ δυναμένους εἶναι» καὶ «διὰ τὴν σωτηρίαν». Ἔτσι, ἐξ ἄλλου, διευκρινίζεται καὶ ὁ κλασικὸς ἀριστοτέλειος ὀρισμὸς τῆς οἰκογένειας: «ἡ... εἰς πᾶσαν ἡμέραν συνεστηκυία κοινωνία κατὰ φύσιν».

Μὲ αὐτὸν χαρακτηρίζεται ἡ οἰκογένεια ὡς «κοι-

ωνία κατά φύσιν», δηλαδή ως συμβιωτικός δεσμός ανδρικός και γυναικός, υπαγορευμένος από τη φύση τους, αλλά και ως «εις πᾶσαν ἡμέραν συνεστηκυία», δηλαδή που έχει συναφθεῖ ὄχι ἀπλῶς γιὰ τὴν ἱκανοποίηση τῶν ἀναγκῶν τῆς κάθε ἡμέρας, ὅπως συνήθως ἐπιπόλαια ἐρμηνεύεται, ἀλλὰ γιὰ τὸ συμμερισμὸ τῶν διαφόρων τυχῶν, πού ἡ κάθε ἡμέρα ἐνδέχεται νὰ φέρει στὴ διάρκεια τῆς ζωῆς. Ἀπήχηση τοῦ ὀρισμοῦ αὐτοῦ βρίσκεται ἤδη στὸν ὀρισμὸ τοῦ γάμου ἀπὸ τὸν Modestinus: «consortium omnis vitae...»

Τί σημαίνει ὅμως ἀκριθέστερα ἡ φράση «τῶν εἰς τὸν βίον»;

Ἡ φράση αὐτή, χωρὶν τῶν Ἡ θ ι κ ὼ ν Ν ι κ ο μ α χ ε ἰ ω ν, ἐρμηνεύεται ὀρθά, μὲ ἀναφορὰ σὲ φράσεις τῶν Π ο λ ι τ ι κ ὼ ν, ὅπου ὁ Ἀριστοτέλης ἀποφαίνεται γιὰ τὸν κρίσιμο διαφορισμὸ τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὰ ζῶα καὶ προσθέτει ἔπειτα παρατήρηση γιὰ τὴν οἰκογένεια: «λόγον δὲ μόνον ἄνθρωπος ἔχει τῶν ζώων» (1253α 9 - 10) «ὁ δὲ λόγος ἐπὶ τῷ δηλοῦν ἔστι τὸ συμφέρον καὶ τὸ βλαβερὸν, ὥστε καὶ τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἀδίκον· τοῦτο γὰρ πρὸς τὰλλα ζῶα τοῖς ἀνθρώποις, ἴδιον, τὸ μόνον ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ καὶ δικαίου καὶ ἀδίκου καὶ τῶν ἄλλων αἰσθησὶν ἔχειν· ἡ δὲ τούτων κοινωνία ποιεῖ οἰκίαν καὶ πόλιν» (1253α 14 - 18). Δηλαδή ὁ ἀνθρώπος ξεχωρίζει ἀπὸ τ' ἄλλα ζῶα, γιὰτὶ ἔχει γλῶσσα καὶ ἀντίστοιχα ἔχει ἀνοιγμὰ τῆς συνείδησης πρὸς τίς πρακτικὲς ἢ καὶ τίς ἠθικὲς ἀξίες καὶ συμβαίνει ἐξ ἄλλου ἡ οἰκογένεια, ὅπως ἐπίσης καὶ ἡ πόλις-κράτος, νὰ προϋποθέτει καὶ νὰ ἐνέχει, ὡς παράγοντα συνδετικὸ τῶν ἀνθρώπων τῆς, συναίσθηση καὶ βίωση ἀπὸ κοινοῦ τῶν πρακτικῶν ἢ καὶ τῶν ἠθικῶν ἀξιῶν. Καὶ ἀπήχηση τοῦ ἀριστοτέλειου αὐτοῦ θεωρήματος ὑπάρχει στὴ φράση τοῦ ὀρισμοῦ τοῦ γάμου ἀπὸ τὸν Modestinus: «divim et humani iuris communicatio».

Στὰ Ἡ θ ι κ ἄ Ν ι κ ο μ ἄ χ ε ι α ὁ Ἀριστοτέλης ἀναλύει πολλαπλὰ τὸν ἠθικοσυναισθηματικὸ θεσμό, πού ἐνυπάρχει στὸ πλαίσιο τῆς οἰκογένειας εἴτε μεταξὺ συζύγων εἴτε μεταξὺ ἀδελφῶν, εἴτε μεταξὺ γονέων καὶ τέκνων καὶ ἰδιαίτερα τὸ συναισθηματικὸ βάθος καὶ τὸ ἠθικὸ μεγαλεῖο τῆς μητρικῆς στοργῆς πρὸς τὰ τέκνα. Ἴδου χωρὶς ἐκφραστικὸ τῆς στοργῆς αὐτῆς: «σημείον δ' αἱ μητέρες τῷ φιλεῖν· ἐνταῦθα γὰρ διδῶσαι τὰ ἑαυτῶν τρέφεσθαι, καὶ φιλοῦσι· μὲν εἰδυῖαι, ἀντιφιλεῖσθαι δι' οὗ ζητοῦσιν, ἐὰν ἀμφοτέρω μὴ ἐνδέχεται, ἀλλ' ἱκανὸν αὐταῖς ἔοικεν εἶναι ἐὰν ὀρώσιν εὖ πράττοντας, καὶ αὐταὶ φιλοῦσιν αὐτοὺς κἄν ἐκεῖνοι «μηδὲν ὦν μητρὶ προσήκει ἀπονέμωσι διὰ τὴν ἀγνοίαν» (1159α 28 - 33).

Γιὰ τὸ δευτεροβάθμιο κοινωνικὸ σχηματισμὸ, τὴν κ ὼ μ η, περιορίζεται ὁ Ἀριστοτέλης σὲ ὀλίγες παρατηρήσεις. Τὴν ὀρίζει ὡς «ἐκ πλειόνων οἰκιῶν κοινωνία... χρήσεως ἔνεκεν μὴ ἐφημέρου» (1252β 15 - 16), δηλαδή κοινωνία εὐρύτερη, συνθεμένη ἀπὸ οἰκογένειες πολλές, ὄχι γιὰ ἐφήμερη ἀπλῶς ἐξυπηρέτησή τους. Καὶ παρατηρεῖ ἀπλῶς τὸ ἐξῆς: «μάλιστα δὲ κατὰ φύσιν ἔοικεν ἡ κώμη ἀποικία οἰκίας εἶναι, οὗς καλοῦσι τινὲς ἡμογάλακτας, παῖδας τε καὶ παίδων παῖδας» (1252β 16 - 18) καὶ ἀκόμη «διὸ καὶ τὸ πρῶτον ἐβασιλευόντο αἱ πόλεις, καὶ νῦν ἔτι τὰ ἔθνη· ἐκ βασιλευομένων γὰρ συνήλθον· πᾶσα γὰρ οἰκία βασιλεύεται ὑπὸ τοῦ πρεσβυτάτου, ὥστε καὶ αἱ ἀποικίαι διὰ τὴν συγγένειαν» (1252β 19 - 22), δηλαδή ὁ κατ' ἐξοχὴν τύπος κώμης, ὁ περισσότερο «κατὰ φύσιν», εἶναι ἡ κώμη, πού οἱ συντακτικὲς τῆς οἰκογένειες ἔχουν κοινὴ καταγωγὴ, καὶ ἄρα συγγένεια μεταξὺ τους.

Καὶ ὅταν πραγματεύεται γιὰ τὴν οἰκονομία προτιμᾷ νὰ ἀναφέρεται ἀπλῶς στὴ δυάδα: οἰκία καὶ πόλις. Μόλις στὸ χωρίο 1257α 19 - 21 ὑπάρχει κάποιος ὑπαινιγμὸς καὶ γιὰ τὴν κώμη, καθὼς γράφει γιὰ τὴν καπηλική: «ἐν μὲν οὖν τῇ πρώτῃ κοινωνίᾳ (τοῦτο δ' ἔστιν, οἰκία) φανερόν ἐστι οὐδὲν ἔστιν ἔργον αὐτῆς, ἀλλ' ἤδη πλειόνων τῆς κοινωνίας οὕσης».

Τὴν ἔννοια, πού ἐκφράζει ἡ λέξη πόλις, πραγματεύεται ὁ Ἀριστοτέλης σὲ ὀλόκληρο σχεδὸν τὸ κείμενο τῶν Π ο λ ι τ ι κ ὼ ν, ἐκτὸς ἀπὸ τίς περισσότερες σελίδες τοῦ Α' βιβλίου, ὅπου ἀναπτύσσει τὴ θεωρία του γιὰ τὴν οἰκονομία. Στὶς πρώτες ὅμως σελίδες τοῦ πρώτου αὐτοῦ βιβλίου ὑπάρχουν καίριες παρατηρήσεις γιὰ τὴν πολιτικὴν κοινωνία καὶ ὑπάρχει ἐπίσης ὁ κλασικὸς ὀρισμὸς τῆς πόλεως - κράτους. Καίριες παρατηρήσεις ἐξ ἄλλου γιὰ τὴν πόλη - κράτος ὑπάρχουν καὶ στὰ Ἡ θ ι κ ἄ Ν ι κ ο μ ἄ χ ε ι α καὶ στὴ Ρ η τ ο ρ ι κ ῆ τοῦ Ἀριστοτέλη.

Ἴδου ὁ κλασικὸς ὀρισμὸς: «ἡ δ' ἐκ πλειόνων κωμῶν κοινωνία τέλειος πόλις, ἥδη πάσης ἔχουσα / πέρας τῆς αὐταρκειᾶς ὡς ἔπος εἰπεῖν, γινομένη μὲν τοῦ / ζῆν ἔνεκεν, οὕσα δὲ τοῦ εὖ ζῆν» (1252β 27 - 30).

Γιὰ τὸ πρῶτο μέρος τοῦ ὀρισμοῦ εἴπαμε ἤδη ἀρκετά.

Ἡ μεσαία φράση ἔρχεται σὰν σχόλιο τοῦ «κοινωνία τέλειος», δηλαδή κοινωνία ὀλοκληρωμένη. Πῶς εἶναι δηλαδή ὀλοκληρωμένη;

Ὡς «ἤδη πάσης ἔχουσα πέρας τῆς αὐταρκειᾶς».

Ἡ ἀναγωγὴ τῆς πολιτικῆς κοινωνίας στὴν αὐτάρκεια εἶναι στὴν πλατωνικὴ παράδοση. Ὁ Πλάτων γρά-

φει στο Β' βιβλίο της Πολιτείας: «Γίγνεται... πόλις..., επειδή τυγχάνει έκαστος οὐκ αὐτάρκης, ἀλλὰ πολλῶν ἐνδεής». Καὶ τολμάει ὁ Ἀριστοτέλης νὰ ἰσχυρισθεῖ, ὅτι ἡ πόλις ἔχει «ἤδη... πάσης... πέρας τῆς αὐταρκειᾶς», δηλαδὴ δλοκλήρωμένη τὴν κάθε εἶδους αὐτάρκεια.

Σπεύδει ὁμως νὰ προσθέσει τὴν ἔκφραση «ὡς ἔπος εἰπεῖν», δηλαδὴ: «ὅς ποῦμε». Γνωρίζει πὺς τ' ἀνθρώπινα δημιουργήματα, καὶ οἱ πόλεις - κράτη ἄρα δὲν φτάνουν ποτὲ σὲ παντελὴ δλοκλήρωση. Καὶ παρατηρεῖ, μὲ τὴν ἐπόμενη φράση: «γινόμενη μὲν τοῦ ζῆν ἕνεκεν, οὐσα δὲ τοῦ εὖ ζῆν». Χρησιμοποιεῖ πάλι τὴν ἔκφραση τοῦ Πλάτωνα («τοῦ εἶναι τε καὶ ζῆν ἕνεκεν», 369D) γιὰ τὴν «ἀναγκαιοτάτην πόλιν», γιὰ νὰ ἐκφράσει τὸν βασικὰ ἐλάχιστο σκοπὸ τῆς πολιτείας, ποῦ ὁμως γι' αὐτὸν γίνεται ἀρχικὰ ἡ πόλις, καὶ προσθέτει, καθὼς ἀναφέρεται ὄχι στὴν ἀναγκαιοτάτη ἀπλῶς πόλις: «οὐσα δὲ τοῦ εὖ ζῆν». Δηλαδὴ, ἀφοῦ ὑπάρχει πιά ἡ πολιτεία καὶ ἐξασφαλίζει τὸν ἀρχικὸ τῆς βασικὸ σκοπὸ, δὲν περιορίζεται σ' αὐτὸν ἐφεξῆς, ἀλλὰ ἐπιδιώκει τὸ «εὖ ζῆν».

Μὲ τὴν ἔκφραση ὁμως «τοῦ ζῆν ἕνεκεν», τί ἐννοεῖ ὁ Ἀριστοτέλης, καὶ τί μὲ τὴν ἔκφραση τοῦ «εὖ ζῆν»;

Μὲ τὴν ἔκφραση «τοῦ ζῆν ἕνεκεν» ἐννοεῖ τὴν ἐξασφάλιση τῶν «πρὸς ζῶν ἀναγκαίων», δηλαδὴ τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν, τῶν ἀπαραίτητων γιὰ τὴ ζωὴ, κάτι ἐπιτευκτὸ μὲ τὸν καταμερισμὸ τῶν ἔργων, ὅπως ἐξηγεῖ στὴν Πολιτεία ὁ Πλάτων ἐννοεῖ ὁμως ἴσως καὶ τὴν ἀμυντικὴ ἐπάρκεια ἐναντίον κινδύνων ἀπὸ θεομηνίες, εἴτε ἀπὸ ἄγρια θηρία (ἔπως ὑποστηρίζει πάλι ὁ Πλάτων, ἀλλὰ στὰ Πολιτικά, στοὺς Νόμους ἢ καὶ στὸν Πρωταγόρα ἤδη).

Μὲ τὴν ἔκφραση «τοῦ εὖ ζῆν» ἐκφράζει ὁ Ἀριστοτέλης τὴν ὑπερβιολογικὴ προοπτικὴ, καὶ ἰδιαίτερα τὴν ἠθικὴ διάπλαση τῆς προσωπικότητος, διὰ μέσου τῆς παιδείας, ἀλλὰ καὶ τὴν ἠθικὴ δράση τοῦ ἀνθρώπου, σύμφωνα μὲ τὴ θεωρία του γιὰ τὴ σύσταση τῆς εὐδαιμονίας, ἀναπτυγμένη στὰ Ἡθικά Νικομάχεια, προπάντων, ἀλλὰ καὶ σύμφωνα μὲ ρητὴ ἔκφραση τῶν Πολιτικῶν, στὸ βιβλίο τρίτο: «πόλις δὲ ἡ γενῶν καὶ κοινῶν κοινωνίας ζωῆς τελείας καὶ αὐτάρκους, τοῦτο δ' ἐστίν, ὡς φαμέν, τὸ ζῆν εὐδαιμόνως καὶ καλῶς τῶν καλῶν ἄρα πράξεων χάριν, θετέον εἶναι τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν ἀλλ' οὐ τοῦ συζῆν» (1280b 40 - 1281a 4).

Ποιὸς ὁμως εἶναι ὁ τρόπος γιὰ τὴν ἐπίτευξη τοῦ διπλοῦ αὐτοῦ σκοποῦ; Πῶς ἡ πόλις τὸ κατορθώνει; Μὲ τὴν «ὀρθὴ πολιτεία», δηλαδὴ μὲ τὸ ἄξιό πολιτεύμα.

Εἰδικώτερα, δυὸ ἢ τρεῖς ἀρετὲς ἢ ἀξίες, εἴτε δυὸ ἀξίες καὶ μιὰ λειτουργία. Δηλαδὴ, ἡ δικαιοσύνη, ἡ φιλία καὶ ἡ παιδεία.

Στὰ Ἡθικά Νικομάχεια ὑποστηρίζεται: «ἔοικε δὲ καὶ τὰς πόλεις συνέχειν ἢ φιλία, καὶ οἱ νομοθεταὶ μᾶλλον περὶ αὐτὴν σπουδάζειν ἢ τὴν δικαιοσύνην· ἢ γὰρ ὁμόνοια ὁμοίον τι τῇ φιλίᾳ ἔοικεν εἶναι...» (1155a 22 - 25). Ὁ Πλάτων καταφάσκει τὴ φιλία μεταξὺ τῶν πολιτῶν καὶ αὐτὸς, ἀλλὰ δὲν ἀναγνωρίζει σ' αὐτὴν προβάδισμα πρὸς τὴν δικαιοσύνη, καὶ μᾶλλον τὴ θεωρεῖ ἀπότοκη τῆς δικαιοσύνης. Στὸν Πρωταγόρα ἤδη ἔγραφε γιὰ τὴν «δίκην... καὶ αἰδῶ», πῶς ἔχουν προορισμὸ νὰ εἶναι «πόλεων κόσμοι τε καὶ δεσμοὶ φιλίας συναγωγοί».

Καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἀριστοτέλης σὲ κρίσιμο χωρίο τῶν Πολιτικῶν ἐξαίρει τὴν ὑπέριστα ἀξία τῆς δικαιοσύνης, ποῦ εἶναι συστατικὴ «τάξις» τῆς «πολιτικῆς κοινωνίας». Ἀφοῦ ἐξαίρει τὴν ἀναπόδραστη λειτουργικὴ σχέση τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς πόλεως, ὥστε καὶ νὰ συμπεράνει: «ὁ δὲ μὴ δυνάμενος κοινωνεῖν ἢ μηδὲν δεόμενος δι' αὐτάρκειαν οὐδὲν μέρος πόλεως, ὥστε ἢ θησίον ἢ θεός» (1253a 27 - 29), δηλαδὴ ἀδιανόητος εἶναι ὁ ἀκοινωνήτος ἀνθρώπος, τονίζει: «ὥσπερ γὰρ καὶ τελειωθεὶς βέλτιστον τῶν ζῶν ἀνθρώπος ἐστίν, οὕτω καὶ χωρισθεὶς νόμου καὶ δίκης χεῖριστον πάντων χαλεπωτάτη γὰρ ἀδικία φέρουσα ἔπλα... ἢ δὲ δικαιοσύνη πολιτικόν...» (1253a 31 - 39) (Πβλ. Πλάτων Νόμοι: 874e - 875a). Δηλαδὴ, ὁ ἀνθρώπος, μὲ τὸ νὰ κατέχει ἔπλα, εἶναι τὸ πιὸ ἐγκληματικὸ πλάσμα στὸν κόσμον, ἀν ξεφύγει ἀπὸ τὴ δικαιοσύνη, ἀλλὰ ἡ δικαιοσύνη ἀπὸ τὴ φύση τῆς εἶναι συνυφασμένη μὲ τὴν πολιτικὴν κοινωνία. Κύριο ἄρα στοιχεῖο τῆς πολιτείας, ἀπαραίτητο κατ' ἐξοχήν, γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τῆς καὶ τὴν ἐκπλήρωση τῆς ἀποστολῆς τῆς εἶναι ἡ δικαιοσύνη, ποῦ εἰδικὰ στὴ συνάρτηση αὐτὴ ὀρίζεται ὡς «πολιτικῆς κοινωνίας τάξις» καὶ ὡς «τοῦ δικαίου κρίσις» (1253a 38-39).

Ἡ δικαιοσύνη ὁμως εἶναι ὄχι μόνο «τάξις» τῆς πολιτικῆς κοινωνίας, ἀλλὰ καὶ ἀρετὴ ἀνθρώπων. Καὶ πραγματεύεται ὁ Ἀριστοτέλης καὶ γιὰ τίς δυὸ αὐτὲς ἀπόψεις τῆς σὲ δλοκλήρο βιβλίο τῶν Ἡθικῶν Νικομάχεια, τὸ πέμπτο.

Γιὰ τὴ διεξοδικὴ αὐτὴ πραγματεία ἔχω δημοσιεύσει εἰδικὸ μελέτημα στὴ Γαλλία, τὸ 1969, καὶ ἔχω παρουσιάσει εἰδικὴ ἀνακοίνωση τὸν περασμένο Αὐγούστο, μὲ τὴν εὐκαιρία τοῦ Παγκόσμιου Συνέδριου «Ἀριστοτέλης» στὴ Θεσσαλονίκη.*

* Ἡ ὁμιλία δόθηκε στὶς 15 τοῦ Δεκεμβρίου.

Ἡ Δικαιοσύνη καὶ ἡ ἑλληνικὴ πραγματικότητα

(Ἀποσπάσματα)

Σπύρος Πλασκοβίτης

.....
Ἀπὸ ἀποψη συνταγματικῆ ἢ θέσῃ τοῦ Δικαστῆ, ἢ θέσῃ τῆς Δικαιοσύνης γενικότερα, δὲ φαίνεται νὰ μεταβλήθῃκε οὐσιαστικὰ ἐδῶ κι ἔναν αἰῶνα. Ὅλα τὰ Συντάγματα, ἀπὸ τὸ 1827 κι ὕστερα, ἔχουν σὰν ἀρχή τους τὴ διάκριση τῶν ἐξουσιῶν, συνέπεια τῆς ὁποίας εἶναι ἡ Ἀνεξαρτησία τῆς Δικαιοσύνης σὰν χωριστῆς ἐξουσίας καὶ ἡ κατοχύρωση τῆς θέσῃς τοῦ Δικαστῆ μὲ τὴν ἰσοδιότητα καὶ τὴ μονιμότητα. Οἱ ἀρχές αὐτές ἦταν καθοριστικὲς καὶ γιὰ τὸ εἶδος τῶν σχέσεων πού ἱδρῶθησαν ἀνάμεσα στὴ Δικαιοσύνη καὶ τὴ Νομοθετικὴ λειτουργία ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά, στὴ Δικαιοσύνη καὶ τὴν Ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ἦταν ἀκό-

δικημάτων, σύμφωνα μὲ ὅσα ὀρίζει γιὰ τὶς περιπτώσεις αὐτές τὸ Σύνταγμα. Ἀντίθετα, τὰ δικαστήρια ἔχουν πάντοτε τὸ δικαίωμα νὰ κρίνουν ἂν οἱ πράξεις τῆς Ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας εἶναι σύμφωνα μὲ τὸ Νόμο καὶ τὸ Σύνταγμα. Σὲ ἀποφατικὴ περίπτωση θ' ἀρνηθοῦν νὰ τὶς ἐφαρμόσουν. Καὶ θὰ κρίνουν πάνω σὲ μιὰ συγκεκριμένη διαφορά πού θὰ προκύψει σὰ νὰ ἦταν οἱ πράξεις αὐτές ἀνύπαρκτες. Πέρα ἀπ' ὅλα αὐτὰ — πού σὲ χοντρές γραμμὲς ἀναφέραμε γιατί εἶναι πολὺ γνωστὰ στοὺς νομικοὺς — πρέπει νὰ ἐπισημάνουμε τὴ μεγάλη στροφή στὴν πορεία γιὰ τὴ θεμελίωση ἑνὸς σύγχρονου Κράτους καὶ τὴν κατοχύρωση τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ἑλλ...

Κράτος. Ἐπιμένω στό σημεῖο αὐτό· βιάζομαι νά πῶ, ὅτι μιὰ τέτοια ἀντίθεση δέν ἦταν καί δέν εἶναι ζήτημα δεοντολογίας. Ἀνεξάρτητα ἀπό κάθε ἐκτίμηση ἀπό κάθε δεοντολογικό κανόνα, ἡ ὑποχρέωση τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας νά υπερασπίζεται τὸ Κράτος τοῦ Νόμου — καί πρὶν ἀπ' ὅλα τοῦ Συντάγματος, πού εἶναι ὁ ὑπέρτατος Νόμος — προκύπτει καθαρά ἀπό τοὺς γραπτοὺς κανόνες, τοὺς ψηφισμένους καί καθιερωμένους ἀπὸ τὸ 1827 στὴ χώρα μας κάτω ἀπὸ διαφορετικὲς κάθε φορά πολιτικὲς καί κοινωνικὲς συνθήκες, ἔτσι ὥστε δικαιολογημένα νά θεωροῦνται πιά σὰν ἀντιπροσωπευτικοὶ τῆς ἐθνικῆς συνείδησης.

Καί τὸ ἐρώτημα πού ἔρχεται ἀμέσως εἶναι: Πῶς στάθηκε ὁ Ἕλληνας δικαστὴς μπροστὰ σ' αὐτὴ τὴ διαμορφωμένη ἐθνικὴ συνείδηση; Πῶς ἔχει ἀντιληφθεῖ ὁ ἴδιος τὴν κατοχύρωση τῆς ἐξουσίας στὴν ὁποῖαν ἀνήκει; Πῶς τὴν υπερασπίστηκε; Γιατί — ἄς μὴ γελιόμαστε — ἡ περιφρούρηση τῆς κάθε ἀξίας, εἴτε ἀτομικῆς εἴτε ὁμαδικῆς, εἶναι πρῶτα ἀπὸ μέσα καί ὕστερα ἀπέξω. Πρῶτα θὰ φυλάξουμε οἱ ἴδιοι τὸ σπίτι μας ἀπὸ τὸ διαρρήκτη καὶ ὕστερα θὰ ἔχουμε τὴν ἀπαιτήση νά μὴ μπορεῖ νά φτάσει ὁ διαρρήκτης ὡς τὸ σπίτι μας. Πολὺ περισσότερο ὅταν τὸ σπίτι αὐτὸ εἶναι τόπος, ὅπου ἄλλοι, τρίτοι μᾶς τὸ ἔχουν ἐμπιστευθεῖ καὶ ἔχουν ἀκουμπήσει ἐκεῖ μέσα ὅτι πολυτιμότερο διαθέτουν...

.....

Ὁ Ἕλληνας δικαστὴς, ἀπὸ τὸ '36 καὶ ὕστερα, δέν εἶχε νά ἐπιλύσει πρόβλημα πάθους, πρόβλημα συναισθηματικό. Εἶχε «ἐνώπιος ἐνωπίω» νά τοποθετηθεῖ μπροστὰ στὴν ἀπροσχημάτιστη θεωρία καὶ πράξη τοῦ ὀλοκληρωτισμοῦ, στὴ συνειδητὴ πιά καὶ «ἐν ψυχρῷ», ἄς ποῦμε, ἄρνηση τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου καὶ τοῦ Πολίτη.

Βρέθηκε ἀπροετοίμαστος — γιὰ νά μὴν ποῦμε τὸ χειρότερο: βρέθηκε πάντα μὲ τὴ μεριά τοῦ Κράτους, τοῦ ὁποιοῦδήποτε Κράτους! Ὁ κοινὸς πολίτης δέν εἶχε γραπτὴ ὁδηγία, οὔτε συχνὰ τὴν ἀπαιτούμενη μὀρφωση γιὰ ν' ἀποφύγει τὴ σύγχυση, γιὰ νά ξέρει πῶς νά φερθεῖ. Ὅσοι παρασύρθηκαν σὲ δρόμους ἀνοχῆς καὶ ὑποτέλειας, ἢ, ἀκόμα, ὅσοι ντρόπιασαν τὸ ὄνομα τοῦ π ο λ ί τ η στὴν περίοδο τῆς δικτατορίας τοῦ Μεταξᾶ, στὶς μεταγενέστερες περιόδους τῆς ἀνωμαλίας, ἦταν συχνὰ μοιραῖο νά παρασυρθοῦν. Ὅμως ὁ δικαστὴς εἶχε καὶ μὀρφωση καὶ σ τ ᾶ χ έ ρ ι α τ ο υ ὁ δ η γ ί α γ ρ α π τ ῆ ῖ: Εἶχε τὸ Σύνταγμα — τὸ Σύνταγμα τοῦ 1827, τοῦ 1864, τοῦ 1911, τοῦ 1927 καὶ ἐπιτέλους τοῦ 1952. Καί σ' ὅλ' αὐτὰ τὰ Συντάγματα, ἔνα

ἀπὸ τὰ πρῶτα τοὺς ἄρθρα ὀρίζει σχεδὸν πανομοιότυπα: «Ἡ κυριαρχία ἐνυπάρχει εἰς τὸ Ἔθνος· πᾶσα ἐξουσία πηγάζει ἐξ αὐτοῦ, καὶ ὑπάρχει ὑπὲρ αὐτοῦ». Καί τὸ τελευταῖο ἄρθρο μονότονα πάντα τὸ ἴδιο: «Ἡ τήρησις τοῦ παρόντος Συντάγματος ἀφιεροῦται εἰς τὸν πατριωτισμὸν τῶν Ἑλλήνων». Θέλετε τώρα — ἔτσι παρενεθικά — ν' ἀκούσετε πῶς αἰσθάνθηκε τὴ συνταγματικὴ αὐτὴ ἐπιταγὴ ἕνας ἀπὸ τοὺς ἐπιτίμους ἀντιπρόεδρος τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας — μακαρίτης πιά τώρα — στὴν εἰσήγησή του πρὸς τὴν Παπαδοπουλικὴ Ἐπιτροπὴ, πού εἶχε ἀναλάβει τὴ σύνταξη νέου Συντάγματος (τοῦ διαδόχου ἐκείνου Σ. τοῦ '68); «...Ν' ἀπαλειφθεῖ τὸ ἄρθρο 114 τοῦ Σ/1952, τὸ ὁποῖον ἔδωσε τὸ δικαίωμα εἰς τὸ πεζοδρόμιον νά πιστεύει ὅτι δύναται ν' ἀντιταχθεῖ εἰς τὸ Κράτος!» Δέν εἶναι, φυσικά, τυχαῖο ὅτι ὁ ἐπίτιμος αὐτὸς ἀντιπρόεδρος εἶχε διοριστεῖ ἀπ' εὐθείας πάρεδρος τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας κατὰ τὴν «Κοσμογονία» τοῦ Γ. Κονδύλη τὸ 1935...

Ἄλλ' ἄς ξαναγυρίσουμε στό θέμα μας. Ἡ δικαστικὴ ἐξουσία εἶναι βέβαια καὶ αὐτὴ Κράτος. Μόνη ἢ κρίση γιὰ τὸ δίκαιο, χωρὶς νά προϋπάρχει νόμος καὶ χωρὶς νά ἐπακολουθεῖ ἡ ἐκτέλεση, ἡ ἐφαρμογὴ τῆς κρίσης τοῦ δικαστῆ στὸν ἐξωτερικὸ κόσμον μὲ ὕλικά μέσα καταναγκασμοῦ, δέν μπορεῖ νά νοηθεῖ. Ὁ δικαστὴς χρειάζεται τὸ νομοθέτη, ὅπως καὶ τὴν ἀστυνομία. Καί μόνον σχέσεις ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης καὶ συνεργασίας ἀνάμεσα στοὺς θεσμοὺς καὶ στὰ ἄτομα, πού ἐνσαρκώνουν αὐτοὺς τοὺς θεσμοὺς ἐξασφαλίζει τὴν ὁμαλὴ ἐθνικὴ ζωὴ. Εἶναι φυσικὸ λοιπὸν ὁ δικαστὴς νά ὑπολογίζει καὶ νά σέβεται τὸ δεσμὸ του μὲ τὴ δύναμη πού κυβερνᾷ. Πέρα ἀπ' αὐτὸ ὁ δικαστὴς, ὑποχρεωμένος νά ζεῖ μὲ τίς ἔννοιες καὶ νά ξοδεύει τὴ ζωὴ του καὶ τὴ σκέψη του, δέν εἶναι ἀπὸ ἰδιοσυγκρασία καὶ ἀγωγή σοιχεῖο δυναμικό. Ἡ δύναμη ἐκείνου πού κυβερνᾷ ἀνθρώπινα τὸν ἐπηρεάζει. Βασιλιάδες, πολιτικοὶ ἡγέτες, στρατός, ἀστυνομία, ὑπουργοὶ — ὅταν ὁ δικαστὴς δέν διαθέτει παρὰ τὴν τσάντα μὲ τίς δικογραφίες του καὶ τὸ κουδούνι στὴν ἔδρα... Ἀνθρώπινα, δὲ λέω, ὅλα — ὅμως ἄς μὴν ξεχνᾶμε ὅτι καμιά κυβέρνησις — οὔτε ἡ πιὸ αὐταρχικὴ — δέν κατάφερε νά ὑπάρξει καὶ νά σταθεῖ στὰ πόδια της, χωρὶς κάποια νομικὴ κάλυψη, χωρὶς τὴν ἀνάγκη τοῦ δικαστῆ! Χωρὶς ἕνα πρόσχημα ἔστω δικαστικῆς κρίσης τῶν ἔργων της ἢ τῶν καταστάσεων πού προοῦψανε ἀπὸ τὴ δραστηριότητά της. Καί τὸ δικαστὴ δέν μπορεῖ ἀκόμα καὶ ἡ πιὸ βάρβαρη ἐπέμβασις σ' ἕνα νεώτερο Κράτος νά τὸν δημιουργήσει

από τή μιὰ ώρα στην ἄλλη. Πρέπει νά τόν βρεῖ, καί νά τόν βρεῖ μέσα στους ὑπάρχοντες. Αὐτό καί μόνον ἂν εἶχαν συνειδητοποιήσει οἱ Ἕλληνες δικαστές θά καταλάβαιναν πόσο περάστια εἶναι ἡ ἄσπλη δύναμή τους κάτω κι ἀπό τίς χειρότερες συνθήκες. Καί τότε, σάν Σῶμα καί σάν ἄτομα, θά πρέπει νά εἶχαν ἀπελευθερωθεῖ ἀπό τὸ σύμπλεγμα τῆς παθητικότητας, τῆς προσαρμογῆς στά «τετελεσμένα» καί τοῦ περιορισμοῦ τους στό νομικισμό, πού ἡ ἐπίθεση τοῦ φασισμού στή χώρα μας καί τῆς ὀλοκληρωτικῆς νοστορίας προσπάθησε νά τοὺς δημιουργήσει ἀπό τὸ '36 καί μετὰ.

Ἀπό τὸ '36 καί μετὰ... Ἄς ἀκολουθήσουμε τὴ μέθοδο τῆς δειγματοληφίας γιὰ ν' ἀντιληφθεῖ ὁ καθένας σέ ποιόν κατήφορο ἔσπρωξε τὸν τύπο τοῦ παλαιότερου Ἑλλήνα δικαστῆ, ὅπως τὸν περιγράψαμε στήν ἀρχὴ τῆς ἑμιλίας μας, ἡ ἐπικράτηση τοῦ ὀλοκληρωτισμοῦ καί τοῦ «αὐταρχικοῦ» Κράτους, κάτω ἀπὸ τίς διάφορες μορφές του καί μὲ σύντομα διαλείμματα, στά τελευταῖα σαράντα χρόνια. Ἔτσι τὸν Κωνστ. Ρακτιβάν λόγου χάρι, πρῶτο Πρόεδρο τοῦ Σ.π.Ε. τὸ 1929 — φτάνει νά τὸν διαδεχθεῖ τὸ 1969 ὁ Ἀλέξ. Δήμιτσας. Τὸν Ἄντ. Ζηλήμονα — Πρόεδρο τοῦ Α.Π. ἀπὸ τὸ 1922 ὡς τὴ μεταξικὴ δικτατορία, φθάνει νά τὸν διαδεχθεῖ στά 1972 ὁ Κανελλάκος. Τὸν Εἰσαγγελέα τοῦ Α.Π. Γιδόπουλο φτάνει κατὰ τὴν ἴδια περίοδο νά τὸν διαδεχθεῖ ὁ κ. Κόλλιας κι ἔπειτα ὁ κ. Θεράπος. Παραλείπω τοὺς ἐνδιάμεσους σταθμούς. Μὲ ἐλάχιστες ἐξαιρέσεις, ἂν ἀναφερόταν ἡ σειρά τῆς διαδοχῆς, πολλές σκέψεις θά γεννοῦσε σέ ἔλους μας ἡ ἐκφώνηση κάποιων ὀνομάτων... Κι ὅμως οὔτε οἱ Πρόεδροι, οὔτε οἱ ἀντιπρόεδροι: τῶν Ἀνωτάτων Δικαστηρίων, οὔτε οἱ Εἰσαγγελεῖς τοῦ Ἄρ. Πάγου ἦταν δημιουργήματα τῆς τελευταίας ὥρας, πού τοὺς τοποθέτησαν ἐκεῖ τὰ διάφορα Ὑπουργικὰ Συμβούλια κατὰ τίς προτιμήσεις τους. Δὲν τοὺς βρῆκαν στὸ δρόμο — οὐδὲ κι αὐτὴ ἡ πιὸ ἄθλια δικτατορία πού γνώρισε ποτὲ ἡ Ἑλλάδα, ἡ Παπαδοπούλικὴ δικτατορία, τόλμησε νά τοὺς ἀναζητήσει ἔξω ἀπὸ τὸ δικαστικὸ Σῶμα. Ἦταν ὅλοι τους δικαστές, καί μάλιστα ἀπὸ τοὺς παλαιότερους — ἀπ' αὐτοὺς πού τὸν ἴσμο τοῦ Ζηλήμονα, τοῦ Ρακτιβάν καί τοῦ Γιδόπουλου θά ἔπρεπε νά τὸν αἰσθάνονταν πιὸ κοντά τους. Ἀπ' αὐτοὺς πού, ἐπιτέλους, ἂν ἔλεγαν «ὄχι» στὸν Παπαδόπουλο, δὲν θά εἶχαν τίποτα ἄλλο νά πάθουν, παρὰ νά μὴ γίνουν πρόεδροι καί εἰσαγγελεῖς. Σὲ τί ὀφείλεται λοιπὸν τοῦτο τὸ κατρακύλισμα ἀπὸ σκαλοπάτι σὲ σκαλοπάτι, ὡς τὸ σημεῖο πού ὁ ὑπέρτατος φρουρὸς τοῦ Νόμου, ὁ ταγμένος νά ὑπερασπίζεται τὴ ζωὴ, τὴν τιμὴ

καί τὴν ἐλευθερία τοῦ πολίτη — ὁ εἰσαγγελέας τοῦ Α. Π., κύριοι, — νά καλύπτει μὲ τ' ὄνομά του τίς μαζικὲς συλλήψεις καί τὴ συγκέντρωση σὲ στρατόπεδα καί νησιὰ δέκα χιλιάδων ἀθῶων Ἑλλήνων μέσα σὲ μιὰ νύχτα;

Καί μόνον αὐτὸ τὸ κρούσμα, ἔστω κι ἂν τὸ θεωρήσει κανένας «κρούσμα» μοναδικὸ στὴ δικαστικὴ μας παράδοση — θά ἔπρεπε νά εἶχε ξεσηκώσει τὴ συνείδηση ὁποιασδήποτε πολιτείας, πού θά ἤθελε νά λέγεται «δημοκρατικὴ» ὕστερα ἀπὸ τὴν κατάρρευση τῆς Χούντας. Θά ἔπρεπε νά τὴν ὀδηγήσει σὲ βαθύτερη ἔρευνα τοῦ ἀνησυχητικοῦ φαινομένου μᾶς τέτοιας ἐκπτώσης χαρακτήρων στὸν πιὸ νευραλγικὸ τομέα τῆς κρατικῆς μας ὑπόστασης, στὸ χῶρο τῶν μορφωτικῶν ἀνωτέρου ἐπιπέδου δημόσιων λειτουργῶν, πού, ἔτσι ἢ ἄλλιῶς, ἀπολαμβάνουν καί τὴ μεγαλύτερη ἐπαγγελματικὴ προστασία σὲ σχέση μὲ τοὺς ἄλλους δημοσίους ὑπαλλήλους. Καί ἐρευνώντας τότε ἡ Πολιτεία θά ἔβρισκε τὰ αἷτια — αἷτια πού κάνουν τὸν Ἑλλήνα δικαστὴ νά μὴν εἶναι πιὰ ὁ παλιός, μὰ νά μὴ μπορεῖ νά γίνει οὔτε καινούργιος· νά βλέπει τὸ πρόσωπό του νά διαλύεται στίς κρίσιμες ὥρες γιὰ τὸ ἔθνος καί νά προσπαθεῖ νά μαζέψει τὰ κομμάτια τοῦ κύρους του, γιὰ νά ξαναστήσει ἕνα κάπως ὑποφερτὸ πρόσχημα μπροστὰ στὸ λαό.

.....

Ἔτσι λοιπὸν σήμερα τὸν Ἑλλήνα δικαστὴ δὲν τὸν διαλέγει πιὰ οὔτε ἡ εὐρυμάθειά του, οὔτε τὸ ἐλεύθερό του φρόνημα. Ἔρχεται σάν ὑποψήφιος ὅταν δὲν ἐλπίζει ὅτι θά μπορέσει νά ἐπικρατήσει σάν δικηγόρος ἢ νά καταλάβει κάποια καλύτερη θέση — ἀπὸ τίς ἑκατοντάδες ἀπίθανες καλὲς καί κερδοφόρες θέσεις — στὸν κρατικὸ ὀργανισμό ἢ στίς κρατικὲς ἐπιχειρήσεις, στίς Τράπεζες ἢ καί σὲ κάποιους παρὰ δ ε ἰ σ ο υ ς ἰδιωτικῶν προνομίων πού ἀρδεύονται ἀπὸ τὴ λαϊκὴ χρηματοδότηση. Οἱ ἀπολαυὲς μᾶς δικαστικῆς θέσης σήμερα κάθε ἄλλο παρὰ ξεχωρίζουν τὸν κάτοχό της μέσα στὴν ἀνώτερη ἢ καί τὴ μεσαία ὑπαλληλικὴ ἱεραρχία, ὅπως γινόταν σταθερὰ στὴν παλαιότερη ἐποχὴ. Ὁ πρωτοδικὴς σήμερα, ὁ πρόεδρος πρωτοδικῶν, ὁ εἰσηγητὴς ἢ κι ὁ πάρεδρος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας εἶναι κυριολεκτικὰ ἕνας μεροκαματιάρης, πού δὲν δουλεύει καν μὲ καθορισμένο ὥραριο. Δουλεῖ ἀπελπισμένα γιὰ νά βγάλει πέρα ὅσα τοῦ φορτώνει στὴ ράχη αὐτὸ τὸ τερατῶδες ἀφεντικὸ — τὸ σύγχρονο Κράτος, πού δὲν ὑπάρχει χωράφι ὅπου νά μὴν ἔχει βάλει τὸ πόδι του, δὲν ὑπάρχει στιγμὴ ὅπου νά μὴν τυπώνει κάποιον και-

νούργιο νόμο. Τούτος ο απελπισμένος εργάτης φτάνει επί πλέον να πιάσει «το μεροκάματο του τράμου», που ονομάζεται «δικαστικό λειτούργημα», αφού ξεσκονιστεί πρώτα το διαβατήριό του για να βεβαιωθεί από την «ἀρμόδια Υπηρεσία Ασφαλείας» ότι δεν έδωσε «ἀφορμήν τινα από ἀντεθνικῆς πλευρᾶς» — όπως βεβαιώνει ἐξάλλου και για μένα ο κύριος Λάμπρου στο έγγραφο που με στέλνει ἐξορία τὸ 1968, γιομάτος ἀπορία κι ἐκπληξη ὁ ἄνθρωπος για τὸ δικαστὴ που τολμάει ν' ἀντιταχθεῖ «εἰς τὴν ἐθνικὴν κυβέρνησιν», ἐνῶ δὲν εἶχε δώσει προηγουμένως «ἀφορμὴν ἀπὸ ἀντεθνικῆς πλευρᾶς»!.. Τὸ ἀποτέλεσμα: "Ἄλλοτε διαγωνίζονταν πολλοὶ νέοι ἐπιστήμονες για λίγες ὑψηλὰ καθιερωμένες θέσεις στὴν κοινωνικὴ ἱεραρχία. Σήμερα διαγωνίζονται λίγοι για πολλές σχετικὰ θέσεις, οικονομικὰ και κοινωνικὰ ἐξασθενημένες, και μὲ «δοσιμένη» ἀπὸ πρὶν τὴν καταδίκη τῆς σισύφειας δουλειᾶς.

Μὲ τέτοιο ξεκίνημα και μ' αὐτὴ τὴν ψυχολογία ἢ σταδιοδρομία που περιμένει τὸ νέο δικαστὴ, ἀν δὲν συμβοῦν ἀπρόοπτα, προσδιορίζεται βασικὰ ἀπὸ τὸ ἴδιο ἀπαρχαιωμένο νομοθετικὸ και θεολογικὸ καθεστῶς. Κάθε ἄλλη δραστηριότητα — κοινωνικὴ ἢ πνευματικὴ — τοῦ εἶναι ἀπαγορευμένη ἢ τουλάχιστο ὑποπτη σὰ μάτια τῶν προϊσταμένων του. Πέραν ἀπὸ τὴν ἐμπειρία που τοῦ παρέχει ἢ καθημερινὴ ἀναστροφή του μὲ τις δικαστικὲς ὑποθέσεις — ὁ μεγαλύτερος ἀριθμὸς ἀπὸ τις ὁποῖες εἶναι τῆς ρουτίνας — ἐλάχιστος χρόνος τοῦ ἀπομένει ἀκόμα και για νὰ πλουτίσει τὴ νομικὴ του μόρφωση. Στριμωγμένος ἔτσι ἀπὸ τὰ πράγματα και ἀπὸ τοὺς ἀπαρχαιωμένους κανονισμοὺς κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς ζωῆς του ὁ νέος δικαστὴς εἶναι πάρα πολὺ πιθανὸν ὅτι θὰ καταντήσει ἕνας γραφειοκράτης, πιδ ἀπληροφόρητος ἴσως μάλιστα ἀπὸ τοὺς ἄλλους γραφειοκράτες, που ἀσκοῦνται καθημερινὰ στὴ ζωντανὴ διοίκηση. Νὰ μοῦ ἐπιτραπεῖ νὰ βεβαιώσω, ὅτι στὸ δικαστικὸ μου βίο οὔτε μιά, οὔτε δυὸ φορές μοῦ ἔτυχε νὰ νιώσω ὀδυνηρὴ ἐκπληξη μπροστὰ στὴν ἀποδυνάμωση, τὴν ἰσοπέδωση χαρακτήρων που ἀντίκρουσα, ἔπειτα ἀπὸ μερικὰ χρόνια, σὲ δικαστὲς που κάποτε ἰδιαίτερα ἐκτιμοῦσα για τὸ ζωηρὸ πνεῦμα και τὴν ψυχικὴ τους ἀντίσταση ὅταν ἦταν νέοι. Τοὺς εἶχε κυριαρχικὰ γονατίσει ἢ ρουτίνα, ἢ κοινωνικὴ και πνευματικὴ ἀπομόνωση, τὸ γενικότερο κλίμα τοῦ ἰδεολογικοῦ και πολιτικοῦ πειθαναγκασμοῦ μέσα στὴ χώρα μας...

"Ὅσοι, ὥστόσο, δὲν ἐγκαταλείπουν τὸν ἑαυτὸ τους στὴν ἐπαγγελματικὴ τούτη μοῖρα που διάλεξαν και δὲν ἀποφασίζουν νὰ τὴν ὑπομείνουν ὡς τὸ τέλος μὲ τὸ δρι-

ηλικίας, ἀναπτύσσουν, ὄχι σπάνια, μιὰν «ὐποδόσκουσα» φιλαυτία κι ἕνα πνεῦμα ἀνταγωνιστικὸ ἀπὸ τὰ ὀξύτερα, ὅσο και τὰ ὑποκριτικότερα. "Ὅ,τι δὲν τοὺς ἐπιτρέπεται νὰ τὸ ἐκδηλώσουν δημόσια, τὸ μεταφέρουν σὰ ἐσωτερικὰ τοῦ Δικ. Σώματος. Ἐκεῖ θὰ κοιτάζουν και νὰ ἐλιχθοῦν οἱ ἐξωτερικὰ δῆθεν ἄκαμπτοι, και νὰ πλησιάσουν οἱ ἀπλησίαστοι, και νὰ πολιτευθοῦν οἱ τάχα ἀπολιτικοί, και νὰ εἰσχωρήσουν στὴν κοινωνία τοῦ «εὐδαμονισμού» οἱ δῆθεν ἀσκητὲς τῶν δικογραφῶν. Μόνιμος πόλος ἔλξης και κατεύθυνσή τους για τὴν ἐπιτυχία οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐξουσίας. "Ἔτσι βλέπουμε ἕναν ἀρκετὰ σημαντικὸ ἀριθμὸ δικαστῶν, που ἀφροῦ πάτησαν τὴν ἀνώτατη βαθμίδα, βρέθηκαν κατεπανάληψη ὑπηρεσιακοὶ Ὑπουργοὶ στὶς διάφορες ἀνακτορικὲς κυβερνήσεις (ἕνας μάλιστα, ἐν ἐνεργείᾳ τότε Πρόεδρος τοῦ ΣτΕ ἀνέλαθε μετὰ τις ἐκλογὲς τοῦ '46 θέση τοποτηρητῆ σὲ κυβέρνηση τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος, ὥσπου νὰ ἐκλεγεῖ κανονικὰ πρόεδρος ὁ μακαρίτης Ντίνος Τσαλδάρης), ἀπεσταλμένοι σὲ διάφορα συνέδρια (κάποια μάλιστα ταχτικὰ - ταχτικότερα, κάθε χρόνο στὶς Γενικὲς Συνελεύσεις τοῦ Ο.Η.Ε.), Γενικοὶ Γραμματεῖς, Πρόεδροι Νομοπαρασκευαστικῶν Ἐπιτροπῶν, Διευθυντὲς Πολιτικῶν Γραφείων σὰ Ἀνάκτορα, Νομικοὶ Σύμβουλοι τοῦ Πρωθυπουργοῦ — ὡς και ἔκτακτοι διπλωματικοὶ ἀπεσταλμένοι. Περιττὸ νὰ σημειώσουμε ὅτι τις ὑποθέσεις ὄλων αὐτῶν τῶν ἐξαιρετικῶν ἀνωτέρων και ἀνωτάτων τις ἀναλάμβαναν, για μῆνες και χρόνια, νὰ τις διεκπεραιώσουν οἱ «μὴ ἐξαιρετικοί» συνάδελφοί τους στὸ ἴδιο δικαστήριο. Περιττὸ ἐπίσης νὰ προσθέσουμε ὅτι ἀπὸ τὴν ἴδια ἐξαιρετικὴ αὐτὴ δικαστικὴ κοινωνία προήλθαν οἱ περισσότεροι Ὑπουργοὶ τῆς Παπαδοπουλικῆς δικτατορίας κατὰ τὴν πρώτη της φάση, ὅπως και μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς που κατέχουν σήμερα ἐπίκαιρες θέσεις — ξένες πρὸς τὰ καθήκοντά τους — «παρὰ πόδας» τῆς νέας δημοκρατίας μας...

"Ὁ κύριος — «θεσμικὸς» θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε — μοχλὸς για τὴ διαμόρφωση μιᾶς κατάστασης, σὰν αὐτὴ που περιγράψαμε, εἶναι ὁ τρόπος ἐκλογῆς τῆς ἡγεσίας τῶν δικαστικῶν Σωμάτων ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση.

"Ἀκολουθεῖται και σήμερα — ὅπως και τὰ παλιότερα χρόνια — τὸ σύστημα τοῦ διορισμοῦ μὲ παραγωγή τῶν Προέδρων και Ἀντιπροέδρων τοῦ Ἀρ. Πάγου, τοῦ ΣτΕ και τοῦ Ἐλεγκτ. Συνεδρίου, καθὼς και τοῦ Εἰσαγγελέα τοῦ Α. Π. ἀπὸ τὸ Ὑπουργικὸ Συμβούλιο. Εἶναι ἀλήθεια ὡς ἕνα βαθμὸ, ὅτι ὅσους ἐπιλέγουν κάθε φορὰ τὰ Ὑπ. Συμβούλια ὄχι μόνον ἀνήκουν σὰ ἀρχαιότερα ἀπὸ τὰ μέλη τοῦ Α.Π. και τῶν ἄλλων ἀνωτάτων

δικαστηρίων, αλλά και ότι γίνεται προσπάθεια να διατηρηθεί η έπιτεθρίδα στη σειρά τής Ιεραρχίας. Αυτά όμως αποτελούν κανόνα όχι χωρίς εξαιρέσεις — και μάλιστα εξαιρέσεις κάποτε προκλητικές, κατά τις οποίες συνέβη ν' αποκλεισθούν από τὰ Προεδρεία τῶν ἀνώτατων δικαστηρίων ἄριστοι δικαστές — και σέ ἡθος και σέ μόρφωση — γιά τὸ λόγο ὅτι δὲν ἦταν ἀρεστοί στην κυβερνητικὴ παράταξη, με συνέπεια νὰ υποχρεωθῶν ἔτσι οἱ παραλειπόμενοι νὰ παραιτηθῶν ἀπὸ τὶς θέσεις τους. Τὸ ζήτημα αὐτὸ και πέρυσι στὸν Α.Π. Ὅμως, ἂν ἓνα τέτοιο σύστημα λειτουργεῖ, ἔτσι ἢ ἄλλιως, κατὰ τὶς ὁμαλές περιόδους τῆς ἐλληνικῆς ζωῆς, χωρίς μεγάλους τραυματισμούς γιά τὸ δικαστικὸ Σῶμα και τὴ Δικαιοσύνη, τὸ σύστημα καταστὰ πραγματικὴ κατὰ στροφὴ ὅταν ἐφαρμόζεται σὲ ἀνώμαλες περιόδους πὸ ἀκολουθοῦν τὶς μεγάλες ἀνωμαλίες. Γιατὶ σὲ τέτοιες περιόδους ἢ πολιτικὴ ἐξουσία εἶναι θέβαιο πὸς ἔχει ἀνάγκη νὰ ἐπηρεάσει, σύμφωνα με τὸ δικὸ τῆς πνεῦμα και τὶς ἐπιδιώξεις τῆς, τὴ Δικαιοσύνη στὴ χώρα, γιά νὰ πετύχει ἄμεσους πολιτικούς σκοπούς, και δὲν διαθέτει τότε κανένα αποτελεσματικότερο μέσο γι' αὐτὸ ἀπὸ τὸ νὰ κατασκευάσει Προέδρους, Ἀντιπ/δρους, Εἰσαγγελεῖς, κατὰ τὶς ἰδιαίτερες προτιμήσεις τῆς. Τὰ προεδρεία τῶν Ἀνώτατων Δικαστηρίων ἀσκοῦν ἀποφασιστικὴν ἐξουσία στὴ διοίκηση τῆς Δικαιοσύνης μέσα ἀπὸ τὰ «Ἀνώτατα Δικαστικὰ Συμβούλια», μέσα ἀπὸ τὰ ὄργανα ἐκεῖνα δηλαδή πὸ ἐνεργοῦν τὶς προαγωγές και τὶς μεταθέσεις τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν, πὸ ἐπιθεωροῦν και ἐλέγχουν τὸ ἔργο και τὴν ἀπόδοσή τους και ἀπονέμουν τὶς ἠθικὲς διακρίσεις, τὶς ἐκπαιδευτικὲς ἄδειες και κάποτε φροντίζουν γιά κάποιες σημαντικὲς δευτερεύουσες ἀπολαυές με τὴ μέθοδο τῆς συμμετοχῆς δικαστοῦ σὲ λογίων ἐπιτροπές τῆς Διοίκησης, σὲ συμβούλια και σὲ ἔκτακτες ἀποστολές. Ὁ καθένας καταλαβαίνει λοιπὸν ὅτι ὅποιος διαθέτει τὰ Προεδρεία τῶν Ἀνώτατων Δικαστηρίων διαθέτει οὐσιαστικὰ τὴ Δικαιοσύνη τῆς χώρας, και μόνον ἀπὸ τὴν καλή του θέληση ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐκεῖ και πέρα ὡς πὸ ὄριο θὰ σεβαστεῖ τὴν εὐπρέπεια ἢ τὰ προσήματα. Πολὺ περισσότερο ὅταν λάβουμε ὑπόψη μας ὅτι με τὸν ἀπαράδεκτο θεσμὸ τῶν Προϊσταμένων τῶν δικαστηρίων, πὸ τοποθετοῦνται ἀπὸ τὸ «

παράδειγμα, ἐξηγοῦνται κάποιες συνθέσεις, πολὺ χαρακτηριστικὲς, στὶς ὑποθέσεις τῶν βασανιστῶν τῆς Χούντας και τοῦ Ἐφετείου, πὸ δίκασε γιά δευτέρη φορά, και οὐσιαστικὰ ἀθώωσε, τοὺς φοιτάδες τοῦ Πολυτεχνείου.

Μὲ τὶς συνθήκες αὐτὲς τὸ νὰ ζητᾶμε ἀμεροληψία και ἀντικειμενικότητα ἀπὸ δικαστὲς ἄμεσα ἐλεγχόμενους ἀπὸ τοὺς Προϊσταμένους τους και ἕμμεσα ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση σὲ κρίσιμες ποινικὲς ἢ διοικητικὲς ὑποθέσεις οἱ ὁποῖες συνδέονται με τὴν ὄλη κυβερνητικὴ πολιτικὴ και τὸ πνεῦμα πὸ ἐπιθυμεῖ ἐκεῖνη νὰ δημιουργήσει στὸν τόπο, εἶναι ὄχι ἀπλὰ οὐτοπία. Εἶναι ἀπάτη και ὑποκρισία. Ἡ περίφημη δικαστικὴ Ἀνεξαρτησία καταστὰ μονάχα σχῆμα λόγου. Ἀνεξάρτητος εἶναι ὁ εὐσυνείδητος δικαστὴς μόνον στὶς ὑποθέσεις τὶς δευτερεύουσες, μόνον σ' ἐκεῖνες πὸ δὲν ἐνδιαφέρουν τὴν Ἐκτελεστικὴ ἐξουσία. Σὲ ὅλες τὶς ἄλλες ἢ «ἀνεξαρτησία» του περιορίζεται — και ψυχολογικὰ — ἀπὸ τὸ ἐξουσιαστικὸ περιβάλλον πὸ τοῦ ὑπαγορεύει τὴ λύση, και ἄμεσότερα κάποτε ἀπὸ τὴν αὐτονόητη ἀπειλὴ τοῦ νὰ καταστρέψει ἢ νὰ βάλει σὲ κίνδυνο τὴν ἐπαγγελματικὴ του σταδιοδρομία. Ποιὸς θὰ μπορούσε και ποιὸς θὰ ἔπρεπε νὰ τὸν προστατέψει ἀπὸ ἓναν τέτοιο κίνδυνο; Μόνον οἱ ἡγέτες τῆς Δικαιοσύνης! Ἀλλὰ οἱ ἡγέτες αὐτοὶ θὰ ἔπρεπε πρῶτον νὰ μὴ διαλέγονται ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση και δεύτερο, νὰ εἶναι — ἢ νὰ ἦταν — «ἄλλοι ἄνθρωποι». Πενήντα χρόνια ὅμως ἐξουσίας τῆς Δεξιᾶς — με παλινορθώσεις, πολέμους, ἐμφυλίους πολέμους, ἔκτακτα μέτρα, πιστοποιητικὰ και δηλώσεις ἐθνικοφροσύνης και, τέλος, δικτατορίες — πόσους και ποιὸς ἡγέτες, πόσους γενναίους και πόσους ἀνώτερους φτηνῶν φιλοδοξιῶν, διακρίσεων και οικονομικῶν πλεονεκτημάτων ἄντρες θέλετε νὰ ἔχουν ἀφήσει; Ἐνας δικαστὴς πὸ θὰ νιώσει, ἔστω και γιά μιὰ μόνη φορά στὴ ζωὴ του, ὅτι δὲν εἶναι ἐλεύθερος, ἀνεξέλεγκτος, ἀνεξάρτητος νὰ κρίνει κατὰ τὴ συνείδησή του, δὲν πρόκειται νὰ ξαναγίνει ποτὲ στὸ μέλλον ἀνεξάρτητος. Θὰ κατακυλᾶ ἀπὸ συμβιβασμὸ σὲ συμβιβασμὸ στοῦ κακοῦ τῆ σκάλα ὡσπου νὰ φτάσει... «ἡγέτης»!

Συμπέρασμα: Τὰ Ὑπουργικὰ Συμβούλια πρέπει νὰ πάψουν νὰ διορίζουν αὐτὰ τὴν ἡγεσία τοῦ δικαστικοῦ Σώματος και μάλιστα ἀνεξέλεγκτα. Ζ

Δεύτερο: Πολιτικά ή πολιτικής σημασίας αδικήματα, αδικήματα τύπου, υποθέσεις γενικότερης πολιτικής σημασίας για το λαό εκθέτουν σήμερα σε κριτική των πράξεων και αποφάσεών τους, τα δικαστήρια και τους δικαστές κατά τρόπο που μοιραία ζημιώνει, τι απόμεινε ακόμα από το κύρος της Δικαιοσύνης. Είναι γι' αυτό αναγκαίο ν' αντιμετωπιστεί η εκδίκαση τέτοιων υποθέσεων βασικά από λαϊκούς όρκωτούς δικαστές, αλλά και από ειδικής σύνθεσης δικαστήρια και δικαστικά συμβούλια, μέσα στην ευρύτερη δυνατή δημοσιότητα, ώστε ο έλεγχος της Κοινής Γνώμης να ασκείται έτσι που να κατοχυρώνεται ο τακτικός δικαστής για την κρίση του στο βαθμό που μετέχει στη συλλογική δικαστική ενέργεια. Αυτό προϋποθέτει όχι μόνο κατάργηση της απαράδεκτης σημερινής εξουσίας των Προϊσταμένων Πρωτοδικείων και Ξφετειών να κανονίζουν τις συνθέσεις, αλλά και σύστημα αμερόληπτης και εύριτατης επιλογής με κλήρωση τόσο των λαϊκών μελών, όσο και των τακτικών δικαστών και των εισαγγελέων στα ειδικής σύνθεσης αυτά Δικαστήρια.

Τρίτο: Να ληφθούν μέτρα για την κατάργηση της απαράδεκτης συναλλαγής δικαστικών λειτουργιών και εκτελεστικής εξουσίας και της εξάρτησής τους από την Κυβέρνηση και τους Υπουργούς με λογής-λογής πλεονεκτήματα, προβαδίσματα και οικονομικές αμοιβές σε όφελος εκείνων που διαλέγονται να είναι και επιδιώκουν να είναι οι ευνοημένοι και οι «προσκέλιμενοι», κάθε φορά, της κυβερνητικής παράταξης. Αυτό θα μπορούσε να κατορθωθεί άμεσα αν απαγορευόταν ριζικά οποιαδήποτε χρησιμοποίηση δικαστών σε έργα ξένα από τα κύρια καθήκοντά τους.

Άγαπητοί φίλοι, και προσωπικά, αλλά και με τη συνεργασία εξαίρετων Νομικών, δημοκρατικών δικαστών και Ανθρώπων της Έπιστήμης — και μέσα στο δικαστικό Σώμα, όταν αφήσαμε σ' αυτό, και μέσα από τις εισηγήσεις μας, στην επιτροπή για ένα «Δημοκρατικό Σύνταγμα», πριν ψηφιστεί το σημερινό Σ. του 1975, που οι εργασίες της δημοσιεύθηκαν σε σειρές άρθρων στον Ημερήσιο Τύπο, και με προσωπικά δημοσιεύματα, και με παραστάσεις μας προς τους αρμόδιους κυβερνητικούς παράγοντες όταν ήταν ακόμη καιρός, έγινε ένας αγώνας για να σωθεί το κύρος και η αξιοπρέπεια του δικαστή, ή ουσιαστική, και όχι με λόγια, «Ανεξαρτησία της Δικαιοσύνης. Μερικά μόνο από τα μέτρα, που σε πολύ γενικές γραμμές ακούσατε, αν είχαν παρθεί ύστερα από την ανατροπή της Χούντας, μαζί με μια λογική, αλλά βέβαια αληθινή και τίμια κάθαρση

του δικαστικού Σώματος με τη Συντακτική Πράξη της 5.9.1974, από τα ανάξια στοιχεία του, από τους υπηρέτες της δικτατορίας, ή Δικαιοσύνη θα είχε, με όλες τις παλιές αμαρτίες της, περισώσει σήμερα ένα μεγάλο μέρος από τον ιερό της μανδύα. Δεν το θέλησαν όμως. Δεν θέλησαν, πρώτα-πρώτα, την κάθαρση για να έχουν στη διάθεσή τους ο π ό δ ι κ ο υ ς μπροστά στην Κοινή Γνώμη δικαστές, με όριστικά φθαρμένο κύρος και γι' αυτό εξαιρετημένους από τους Ανθρώπους της εξουσίας που τους έσωσαν. Και δεν θέλησαν κανένα ακόμη μέτρο όριστικής διακοπής της συναλλαγής δικαστικών λειτουργιών και κρατικής εξουσίας, για να διαιωίσουν την εξάρτησή της, για να διατηρούν βαθύτατα χωρισμένο σήμερα το δικαστικό Σώμα και να μπορούν να μεταθέτουν έτσι υποκριτικότητας τις πολιτικές ευθύνες τους και τις αποφάσεις, που αυτοί λαβαίνουν μέσα στα κρησφύγετα των Υπουργικών Γραφείων, στη δόθεν... «Ανεξαρτησία της Δικαιοσύνης»!

Αντί η Συντακτική Πράξη της 5.9.1974 ν' αποτελέσει το βάθος για την κάθαρση και την οικοδόμηση μιας νέας Δικαιοσύνης, αποτέλεσε το ελεεινότερο πρόσχημα για να καλυφθούν ακόμα μια φορά όλοι οι δολοί, για να μείνει στη θέση του το τέλμα και να το σκεπάσουμε όπως-όπως, λέγεται στο λαό ότι ελέγξαμε τάχα τις καταγγελίες και τις περιπτώσεις ανάρμοστης διαγωγής δικαστικών λειτουργιών και ότι με εξαίρεση δύο ή τρία περιστατικά όλοι εκείνοι για τους οποίους τόσα γράφτηκαν και ειπώθηκαν στον Τύπο υπήρξαν λευκοί και άξιοι κάθε εμπιστοσύνης για το μέλλον. Δεν θά μ'ας έφτανε όχι ο χρόνος — ο περιορισμένος χρόνος μιας ομιλίας σαν αυτής εδώ — για να αναφέρουμε χαρακτηριστικές λεπτομέρειες, που ζήσαμε οι ίδιοι, της απάτης που λέγεται Συντακτική Πράξη της 5.9.1974 και του τρόπου, που την εφάρμοσαν οι πολιτικοί υπεύθυνοι Υπουργοί Δικαιοσύνης και η σημερινή Κυβέρνηση, μα ούτε σεμνά από δλονύχτιες συνεδριάσεις της Βουλής. Κι όμως, ζητήματα τόσο βασικά, τόσο θεμελιακά για τη συνέχιση της ζωής του Έθνους δεν κατάφεραν ποτέ να συζητηθούν με το εύρος, την προθυμία και την καλή πίστη, που απαιτούνται, μπροστά στην Έθνική Αντιπροσωπεία ή σε οποιο δημόσιο χώρο!

Ο χρόνος πιά θά δώσει τη λύση του, με τη φυσιολογική έξοδο από τη δικαστική Υπηρεσία εκείνων που επώνυμα διασύρανε το γόητρό της στην εφταετία της Χούντας. Αλλά τί θά γίνει αν αυτούς τους διαδεχτούν άλλοι νεώτεροι διαπαιδαγωγημένοι με το ίδιο πνεύμα

καί τις ίδιες ιδέες για τὸ νόημα καὶ τὴν ἀποστολὴ τοῦ Δικαστῆ; Χρειαζόμαστε μιὰ διαφορετικὴ σύλληψη τοῦ λειτουργήματός του κάτω ἀπὸ τὶς σύγχρονες συνθήκες — εἶναι φανερό. Χρειαζόμαστε δικαστὲς μὲ βαθειὰ δημοκρατικὴ συνείδηση, μὲ δημοκρατικὴ ἀγωγή. Οἱ κυβερνήσεις τῆς Δεξιᾶς ἔχουν συνηθίσει ὅταν ἀκοῦνε «δημοκρατία» νὰ μεταφράζουν «κομματισμὸς» καὶ νὰ τὸν ἀποστρέφονται τὸν κομματισμὸ μόνον ὅταν δὲν λειτουργεῖ πρὸς τὸ συμφέρον τους. Ἐμεῖς ὅταν ζητᾶμε δημοκρατικούς δικαστὲς ἐννοοῦμε αὐτὸ πού λέμε. Ὁχι, πρὸς Θεοῦ, βέβαια δικαστὲς ἐπηρεαζόμενους ἀπὸ κομματικὰ πάθη! Ἐννοοῦμε δικαστὲς μὲ ἐσωτερικὴ ἐλευθερία καὶ σταθερὴ πίστη στὰ οὐσιαστικὰ δικαιώματα τοῦ λαοῦ. Δικαστὲς πού νὰ γνωρίζουν ὅτι πρῶτιστο χρέος τους εἶναι ἡ προστασία τοῦ ἀπλοῦ κι ἀνώνυμου πολίτη ἀπέναντι στοὺς ἐξουσιαστικούς μηχανισμούς τοῦ σημερινοῦ πανίσχυρου Κράτους. Ὁ δικαστὴς πρέπει νὰ εἶναι πρῶτα ἀντίσταση καὶ ὕστερα κατάφαση καὶ ἀποδοχή. Θὰ ἐφαρμόσει φυσικὰ τὸ Νόμο, αὐτὴ εἶναι ἡ δουλειά του. Ἀλλὰ τὸ νόμο καὶ τὸ δίκαιο θὰ τὸ ἐρμηνεύσει καὶ θὰ τὸ ἐφαρμόσει ἔχοντας μπροστὰ στὰ μάτια του καὶ μὲ ἀνοιχτοὺς ὄλους τοὺς πόρους τῆς ψυχῆς του τὸ κοινὸ «περὶ δικαίου» αἶσθημα τοῦ λαοῦ. Ἔτσι δὲν θὰ μπορεῖ νὰ φτάνει στὰ «στιγμαῖα» καὶ νὰ σπρώχνεται μέσα σὲ νομικιστικούς λαβύρινθους, ὅταν σι' αὐτιά του φωνάζει τὸ ἔγκλημα ἐφτά δλάκερα χρόνια!

Μὰ γιὰ νὰ ἔχουμε δικαστὲς ὀπλισμένους μὲ ἐσωτερικὴ ἐλευθερία καὶ δημοκρατικὴ ἀντίληψη χρειάζεται νὰ κατοχυρώσει τὸ Κράτος ἀληθινὰ καὶ τίμια — πρῶτα τὴν ἐλευθερία του. Γι' αὐτὸ, πέρα ἀπὸ τὰ μέτρα πού κιόλας σημειώσαμε ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ παρθεῖν, προτεῖνουμε καὶ προτείνουμε ξανά καὶ δὲν θὰ πάψουμε νὰ τὸ λέμε, πὼς ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Δικαιοσύνης δὲν θὰ στυλωθεῖ ἄν:

1) Δὲν ἐπιτραπεῖ ἡ σωματειακὴ ὀργάνωση τῶν δικαστῶν μὲ νόμο — πού προβλέπει ἄλλωστε τὴν ἔκδοσή του καὶ τὸ ἰσχύον ἄρθρο 89 § 5 τοῦ Συντάγματος — κατ' ἀνάλογο τρόπο μὲ αὐτὸν πού λειτουργοῦν καὶ διοικοῦνται σήμερα οἱ Δικηγορικοὶ Σύλλογοι. Στὴ νέα καὶ ἐλεύθερη ὀργάνωση τῆς «Ἐνώσης Δικαστῶν» πρέπει νὰ ἀνατεθεῖ καὶ ὁ πειθαρχικὸς ἔλεγχος τῶν μελῶν του καὶ ὁ ἔλεγχος τῶν μεταθέσεων καὶ τοποθετήσεων πού διενεργοῦνται σήμερα ἀπὸ τὸ «Ἀνώτατο Δικαστικὸ Συμβούλιο». Θὰ μπορούσε ἐπίσης νὰ μελετηθεῖ ἓνα σύστημα παράλληλης σύμπραξης τῆς «Ἐνώσης Δικαστῶν» στὴν ἀνάδειξη τῆς Ἡγεσίας τῶν Ἀνωτά-

των Δικαστηρίων καὶ στὸν τρόπο πού ἐνεργοῦνται ἀπ' αὐτὸ οἱ προαγωγές.

2) Ὁ δικαστὴς θὰ πρέπει νὰ ἔχει ἀπόλυτη ἐλευθερία στὴν ἔκφραση καὶ δημοσίευση τῶν στοχασμῶν του, ὅπως καὶ κάθε Ἑλληνας, καὶ δὲν θὰ μπορεῖ νὰ ἐλεγχθεῖ γι' αὐτὸ, παρὰ μόνον ἂν ξεπερνᾷ τὰ ὅρια τῆς εὐπρέπειας ἢ ἐκθέτει τὴ δικαστικὴ του συνείδηση καὶ τὴν ἀμεροληψία του μὲ ὅσα γράφει. Ἡ φοβία καὶ ἡ ἀπειλή, πού ἰσχύει σήμερα ἀντίκρου στὴν ἐμπρακτικὴ ἐλευθερία τῆς ἔκφρασης τοῦ δικαστῆ καὶ στὴ δημοσιότητα τῶν στοχασμῶν του, ἔχουν τὴν ἐξήγησή τους μόνο στὴν ἐπιθυμία νὰ διατηρεῖται ἀπαραβίαστο τὸ «μυστικὸ τῆς κάστας» καὶ τὸ ἡμίφως κάτω ἀπὸ τὸ ὅποιο συνήθισε, χρόνια, νὰ λειτουργεῖ τὸ «ἐπάγγελμα», μολονότι συχνὰ οἱ ψίθυροι διαφρῶν καὶ τὸ ἐκθέτουν σὲ σχόλια ἐλάχιστα κολακευτικά.

3) Στὶς δικαστικὲς ἀποφάσεις οἱ γνώμες πλειοψηφίας καὶ μειοψηφίας ἀνάγκη πᾶσα νὰ διατυπώνονται ἐπώνυμα ἀπὸ τοὺς μετέχοντες δικαστὲς. Ἔτσι ὄχι μόνο τονώνεται τὸ αἶσθημα τῆς εὐθύνης καὶ τὸ αἶσθημα τῆς τόλμης, πού πρέπει νὰ χαρακτηρίζει τὸν ἀκέραιο καὶ σωστὸ δικαστὴ, μὰ δίνεται καὶ στὸν ὑπέρτατο κριτὴ, τὸ λαό, ἡ δυνατότητα νὰ τὸν γνωρίσει καὶ ὡς ἓνα σημεῖο νὰ τὸν ἐλέγξει.

4) Σὲ κανένα στάδιο τῆς προδικασίας καὶ τῆς δριστικῆς ἀπόφασης δὲν πρέπει νὰ παρεμποδίζεται — ὅπως ἰσχύει σήμερα μὲ νόμο τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεταξᾶ — ἡ κριτικὴ τῶν δικαστικῶν ἐνεργειῶν καὶ τῶν δικαστικῶν ἀποφάσεων ἀπὸ τὸν Τύπο. Ἡ σωστὴ δικαστικὴ κρίση δὲν ἔχει τίποτα νὰ φοβηθεῖ ἀπὸ τὴν δημοσίαι κριτικὴ. Ἀντίθετα, τὰ τυχόν σφάλματα μποροῦν νὰ προλαμβάνονται πρὶν μιὰ ἀπόφαση γίνεῖ ἀμετάκλητη μέσα στὸν κλειστὸ κύκλο τῶν ἀνακριτικῶν γραφείων, τῶν παγερῶν αἰθουσῶν καὶ τῶν «μὲ σφαλισμένες τὶς θύρες» διασκέψεων.

Τὴν ἀνθρώπινη Δικαιοσύνη δὲν πρέπει νὰ τὴν φευτίζουμε καὶ νὰ τὴν κάνουμε εὐκολὰ μύθο καὶ μεταφυσικὴ. Εἶναι καὶ θὰ μείνει πάντα ἀ ν θ ρ ῶ π ι ν η. Καὶ ὁ ἀνθρώπος εἶναι τὸ πλάσμα τῆς Γῆς, πού ζεῖ καὶ βαδίζει γιὰ νὰ διορθῶναι. Ὅταν ἓνα δέντρο γεράζει, κλαδεύεται καὶ μπολιάζεται γιὰ νὰ δώσει νέους βλαστούς. Ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει δέντρο, δὲν ὑπάρχει φύλλο πού μπορεῖ νὰ ζήσει χωρὶς φῶς. Καὶ δὲν ὑπάρχει Δικαιοσύνη, οὔτε δικαστὴς ἀνθρώπινος — ὄχι θεϊκός — πού νὰ μπορεῖ νὰ βλαστήσει εὐεργετικά γιὰ τὸ περιβάλλον του καὶ τὴν κοινωνία, χωρὶς τὸ ἄφοβο φῶς.

Λέων Νικολάγιεβιτς Τολστόν (1828-1910)

Ὁ αγωνιστής, ὁ συγγραφέας, ὁ ἄνθρωπος

Β. Τσαρλαμπᾶ - Κακλαμάνη

Στις 9 Σεπτεμβρίου συμπληρώθηκαν 150 χρόνια ἀπὸ τὴ γέννηση τοῦ Λέοντα Τολστόν. Ἡ ἐπέτειος αὐτὴ γιορτάστηκε σ' ὀλόκληρο σχεδὸν τὸν κόσμο, μὲ ποιικίλες ἐκδηλώσεις - ἐκθέσεις, ὁμιλίες καὶ ἐκδόσεις τῶν ἔργων του.

Ποιὸς ὑπῆρξε λοιπὸν ὁ Λέων Τολστόν, ποὺ μαγνητίζει σήμερα, ὅσο καὶ χτές, ποὺ εἶναι ἐπίκαιρος περισσότερο καὶ ἀπὸ χθές;

Ποιά ἦταν ἡ ἀφετηρία του στὸν ἀγωνιστικὸ καὶ τὸν πνευματικὸ στίβο; Οἱ καταβολές του οἱ λογοτεχνικὲς καὶ οἱ ἰδεολογικὲς; Καὶ ποιές ἦταν οἱ κατευθυντήριες γραμμὲς του στὴ ζωὴ, τὴν τέχνη καὶ τὴν κοινωνικὴ διαπάλη;

Ἀπὸ τὰ βιογραφικὰ του στοιχεῖα, ἂς σταθοῦμε ἰδιαίτερα στὴν ἀριστοκρατικὴ του καταγωγὴ, τὸν πατριαρχικὸ, κοινωνικὸ του περίγυρο, τὸ σφραγισμένον ἀπὸ μιὰ βαθειά, ἐνστικτώδη θρησκευτικὴ ἰσχύτητα, τόσο ἀπὸ παράδοση, ὅσο καὶ ἀπὸ ἰδιοσυγκρασία.

Καὶ μαζί μ' αὐτά, ἂς θυμηθοῦμε, ὅτι ἡ γέννηση καὶ ἡ ἀνδρωσὴ του συμπίπτουν, χρονολογικὰ, μὲ μιὰ ἀπὸ τὲς σκοτεινότερες περιόδους τῆς ρωσικῆς ἱστορίας, ἐπὶ Τσάρου Νικολάου Α' Ρωμανώφ, ποὺ ἐπονομαζόταν «ὁ Σιδερένιος Τσάρος».

Ἡ ταυτότητα τῆς ἐποχῆς αὐτῆς δίνεται ἀνάγλυφῃ μέσα ἀπὸ τὴ δουλοπαροικία, ποὺ θρῆσκόνταν σὲ πλήρη ἀνάπτυξη, τὴν ἐξαθλίωση τῶν μαζῶν, τὴν ἀβυσσαλέα κοινωνικὴ ἀνισότητά, τὸν ἀναλφάβητισμὸ, ποὺ ξεπερνοῦσε τὸ 76%...

Τὸ φαινόμενον «Τολστόν» δὲν πρέπει νὰ θεωρεῖται μεμονωμένον· βγαίνει ἀπὸ μιὰ κοινωνία ποὺ ἐγκυμονεῖ ἐκρήξεις καὶ ἐκφραση τῆς θύελλας ποὺ ἔρχεται, εἶναι

Ἡ ὕποθεσις τῆς Ἀνεξαρτησίας τῆς Δικαιοσύνης εἶναι ὑπόθεσις πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀναμιόρφωσης τοῦ Τύπου. Ἔτσι ὅπως εἶναι τώρα, «δὲν πᾶει ἄλλο», δὲν προχωρεῖ! Χρειάζεται περισσότερο φῶς νὰ περάσει ἀπὸ τὰ παράθυρα...*

* Ὁμιλία ποὺ δόθηκε στις 24 τοῦ Νοέμβρη στὸ Δημαρχεῖο τῆς Ἀθήνας.

καὶ τὰ δικά του ξεσπάσματα, διυλισμένα στὸ ἀπόσταγμα τῆς χριστιανικῆς καὶ ἀριστοκρατικῆς παιδείας του...

Ὀρφανὸς ἀπὸ τὴν τρυφερὴ του ἡλικία, ὁ Τολστόν, δὲν ἀργεῖ νὰ δώσει τὸ μέτρο τῆς πνευματικῆς του συγκρότησης, τοῦ ἀτίθασου χαρακτήρα καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας του.

Σὲ ἡλικία 18 ἐτῶν, διακόπτει τὲς σπουδὲς του στὴ Φιλοσοφικὴ καὶ τὴ Νομικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Καζάν, προτιμώντας νὰ μαθητέψει στὸ «μεγάλον σχολεῖο τῆς ζωῆς», σύμφωνα μὲ τὸ Ρουσσώ, ποὺ θὰ ἀποτελέσει στὸ ἐξῆς τὸ πρότυπό του στίς κοινωνιολογικὲς καὶ τὲς παιδαγωγικὲς ἐπιδιώξεις του.

Πέντε χρόνια ἀργότερα, θέλοντας νὰ δώσει διέξοδο στοὺς πρώιμους προβληματισμοὺς του, ὁ νεαρὸς κόμης Τολστόν λαβαίνει μέρος σὰν ἐθελοντὴς στίς πολεμικὲς ἐπιχειρήσεις τῆς Σεβαστούπολης καὶ τοῦ Καυκάσου, ὅπου διακρίνεται γιὰ τὸ θάρρος καὶ τὴν εὐψυχία του. Ἐκεῖ τοῦ γεννιοῦνται καὶ οἱ πρώτες ἀμφιβολίες καὶ τὰ ἐρωτηματικὰ του γιὰ τὴν ἀναγκαιότητα τοῦ πολέμου, ποὺ οἱ ἀπηχῆσεις τους θὰ περάσουν ἀργότερα στὴν ἐπισοπία του «Πόλεμος καὶ Εἰρήνη».

Ἡ χειρονομία ἐκείνη τοῦ Τολστόν ποὺ προσέλκυσε τὴ γενικὴ προσοχὴ στὸ πρόσωπό του, ἦταν ἡ ἴδρυσις τοῦ ἰδιωτικοῦ του σχολείου στὴν ἔπαυλή του στὴ Γιάνναγια Πολιάνα. Πρόκειται, οὐσιαστικὰ, γιὰ τὴν πρώτη κίνηση τοῦ Τολστόν — κοινωνικοῦ ἀναμορφωτῆ πάνω στὴ σκακιέρα τῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς τῆς σύγχρονῆς τῆς Ρωσίας.

Τί δίδασκε ὁ Τολστόν στοὺς μαθητὲς του; Ἱστορίες ἀπὸ τὸν Ὅμηρον καὶ τὴ Βίβλον, μύθους καὶ λαϊκοὺς θρύλους μὲ καθαρὰ ἀνθρώπινη καὶ ὄχι θρησκευτικὴ σημασία. Τὸ σχολεῖο του εἶχε σκοπὸ νὰ περισώσει τὰ γνήσια, λαϊκὰ ταλέντα, καὶ νὰ δώσει στὰ χωριατοπαῖδα μιὰ ποιητικὴ παιδεία. Στὸ στάδιο αὐτὸ τῆς ἀγωνιστικῆς του ἐξέλιξης, οἱ προβληματισμοὶ καὶ οἱ ἀνησυχίες τοῦ Τολστόν ἐκφράζονται μὲ τὴ συναίσθησις τῆς παιδαγωγικῆς του ἀποστολῆς. «Δὲν βλέπω ἄλλο μέσο νὰ συμμετέχω στὴν ἐκπαίδευση, ἀπὸ τὸ νὰ γίνω δάσκαλος ὁ ἴδιος. Τὸ σχολεῖο εἶναι ἡ δημιουργία μου,

τά παιδιά είναι ή ποίηση και ή αγάπη μου», έκμιστη-
ρεύεται ό Τολστόη σχετικά μέ τήν παιδαγωγική του
ένασχόληση. Κι ακόμη: «Από όσο μπορώ νά κρίνω,
ή ρωσική κοινωνία έχει ήδη συνειδητοποιήσει, ότι χω-
ρίς λαϊκή παιδεία, κανένας κρατικός θεσμός δέ μπορεί
νά έχει γερά θεμέλια...»

Οί προβληματισμοί του Τολστόη διευρύνονται και
παίρνουν νέες διαστάσεις, καθώς όρθώνεται μπροστά του
ή άμείλικτη αναγκαιότητα νά συμβάλει στην επιβίω-
ση των άγροτων και τήν άποκατάσταση τής ανθρώπινης
ύπόστασής τους, πρην καταπιαστεί άποτελεσματικά μέ
τήν άναμόρφωσή τους.

Ό Τολστόη διαδάζει τά έργα του Άγγλου ιστο-
ρικού και κριτικού Καρλάιλ, και του αύτεξόριστου κο-
ρυφαίου Ρώσου διανοούμενου και επαναστάτη Χέρτσεν.
Μελετάει ξένα συγγράμματα άγροτικής, κοινωνικής και
πολιτικής οίκονομίας, συγκρίνει και αναλύει κατα-
στάσεις, στην άγωνιώδη του προσπάθεια νά έντοπίσει
τήν αίτία και τή ρίζα του κοινωνικού κακού, για νά
μπορέσει κατόπιν νά τήν καυτηριάσει. Βήμα πρὸς βή-
μα, σταθερά και μέ κόπο, μέσα από τους προσωπικούς
του προβληματισμούς και τά εξελικτικά στάδια στην
κοινωνική πορεία τής τσαρικής Ρωσίας, ό Τολστόη ώ-
ριμάζει, συνειδητοποιεί τήν πραγματικότητα σ' όλη της
τήν τραγική έκταση, και μετατρέπεται σ' ένα φλογερό
κήρυκα και άγωνιστή, σέ φωνή του φμιωμένου λαού, σέ
συνείδηση των καταπινημένων λαϊκών μαζών.

Από δω και πέρα άρχίζει για τόν Τολστόη μιá
συνειδητή και άέναη πάλη για μιá στοιχειώδη κοινω-
νική δικαιοσύνη, πού θά τόν φέρει σέ σύγκρουση μέ
τό πολιτικό και τό άρρηκτα συνδεμένο μέ αυτό θρη-
σκευτικό καθεστώς τής χώρας του. Δέν ύπάρχει κανέ-
να φλέγον πολιτικό, κοινωνικό, θρησκευτικό ή και ά-
πλά ανθρώπινο πρόβλημα τής ρωσικής κοινωνίας πού
νά μὴν πάρει θέση ό Τολστόη, και ή θέση αὐτή είναι
πάντα θαρραλέα, τίμια και άνιδιοτελής.

Η Ρωσία ακολουθεῖ τήν ιστορική μοίρα της, μέ-
σα σέ κινήματα, αἰρέσεις και μετασχηματισμούς πού
προσιωνίζουν τις κοσμογονικές εξελίξεις, πού δέ θά
βραδύνουν νά κάνουν αισθητή τήν παρουσία τους. Οί
Τσάρσι έρχονται και παρέρχονται. Ό Τολστόη πάντα
στίς επάλξεις, στρατευμένος άφ' έαυτού στον άγώνα για
τόν έξανθρωπισμό των συμπατριωτών του, θά καταγγεί-
λει σαν φθοροποιό τό ρόλο τής Έκκλησίας, πράγμα
πού θά του στοιχίσει τόν άφορισμό του από τά συν-
δυασμένα πολιτικοθρησκευτικά συμφέροντα τής εποχής.
Θά κινητοποιηθεῖ για τήν ανακούφιση των λιμοκτο-

νούντων μουζίκων, θά καταγγείλει τήν καταπίεση και
τις σωματικές ποινές, απαιτώντας άνοχή, δικαιοσύνη
και κατάργηση τής άτομικής γαιοκτησίας. Θά στιγμα-
τίσει τό μιλιταρισμό και τό φιλελεύθερο πνεύμα, μέ
άφορη τόν Ρωσοϊαπωνικό Πόλεμο του 1904. Θά τα-
χθεῖ δλόψυχα ενάντια στη βία και τις εκτελέσεις πού
έπακολούθησαν τήν άποτυχημένη επανάσταση του 1905,
στό άρθρο του «Δέ μπορώ νά σωπάσω!» Και, τέλος, θά
παραιτηθεῖ από τήν άτομική του ιδιοκτησία και τά συγ-
γραφικά του δικαιώματα, θεωρώντας ότι τά έργα του
δέν ανήκουν στον ίδιο, αλλά άποτελούν κληρονομικό
πατριμόνιο ολάκερης τής ανθρωπότητας.

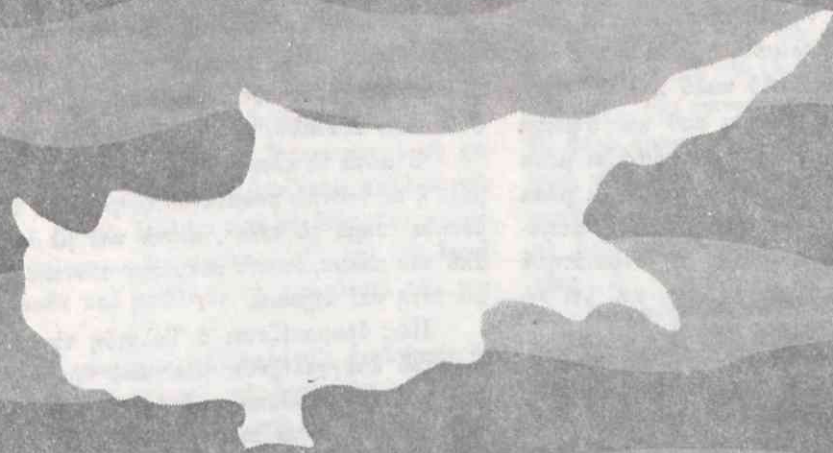
Η άκάματη αὐτή κοινωνική δραστηριότητα του
Τολστόη, συνοδεύεται από μιá αναλόγου περιεχομένου
λογοτεχνική παραγωγή, πού θά διαρκέσει εξήντα δλό-
κληρα χρόνια. Τή λογοτεχνική του αὐτή δραστηριό-
τητα ό Τολστόη τήν αντιμετώπιζε πάντα σαν προέκτα-
ση τής κοσμοαντίληψής του, σαν τό μέσο νά περάσει
στό λαό τις θεωρίες του.

Δέ μπορεί νά ισχυριστεί κανείς ότι τό φαινόμενο
«Τολστόη» ξεφύτρωσε μέ μιáς, σέ ένα παρθένο, άκαλ-
λιέργητο λογοτεχνικά, έδαφος. Οί προγενέστεροι του
Τολστόη Ρώσοι συγγραφείς Πούσκιν, Γκόγκολ, Κρι-
λώφ, Λέρμοντωφ και άλλοι, αλλά και οί σύγχρονοί του
άκόμη — Κυριλένκο, Φέτ, Τουργκένιεφ — είχαν ήδη
δημιουργήσει μιá ζωντανή λογοτεχνική παράδοση, πού,
κατά τή μαρτυρία του ίδιου του συγγραφέα, αποτέλε-
σε τήν άπαρχή τής έμπνευσης και τής δημιουργίας
του. Κι ακόμη ό Τολστόη ήταν σέ θέση νά διαδάζει
στό πρωτότυπο Όμηρο, Ηρόδοτο και Άριστοτέλη,
τους Άγγλους Μπάουρον και Στέρν, τους Γερμανούς Χά-
ινε και Γκαίτε, τους Γάλλους Ρουσσώ, Βέρν, Μπαλζάκ
και Μωπασάν,μπολιάζοντας έτσι τήν άτόφια εθνική
του κουλτούρα μέ τήν πεμπτουσία τής αρχαίας κλασι-
κής και τής ευρωπαϊκής διανόησης.

Η προοδευτική πορεία του Τολστόη πρὸς ένα ι-
διότυπο, μέ και άντιφατικό σοσιαλισμό, γίνεται φανε-
ρή σ' δλόκληρη τή λογοτεχνική δημιουργία του, πού
καλύπτει ένα ευρύ φάσμα διηγημάτων, νουβελών, άρ-
θρων, θρησκευτικών και αισθητικών δοκιμίων, παιδι-
κών βιβλίων και θεατρικών έργων.

Τά σημαντικότερα στάδια τής πορείας αὐτῆς μπο-
ροῦμε νά παρακολουθήσουμε μέσα από τά τρία του με-
γάλα μυθιστορήματα, πού ή συγγραφή τους τοποθετεῖ-
ται χρονολογικά ανάμεσα στα 1863 και τά 1900.

Γύρω στα 1860, πού ό ρόλος των λαϊκών μαζών
στην κίνηση του τροχοῦ τής ιστορίας είχε γίνει τό ύπ'

**ΛΕΥΤΕΡΙΑ
ΚΑΙ
ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ
ΓΙΑ
ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ**

ἀριθμὸν ἓνα πρόβλημα, ὁ Τολστόη γράφει τὸ μυθιστόρημα «Πόλεμος καὶ Εἰρήνη», ὅπου σκιαγραφεῖ τὸ ρόλο τοῦ λαοῦ σὰν πλαστοουργοῦ τῆς ἐθνικῆς ρωσικῆς ἱστορίας. Ἡ ἀναγκαιότητα τοῦ πολέμου, ἡ ἐκβασὴ τῆς διαπάλης τοῦ ἀνθρώπου ἀνάμεσα στὸ καλὸ καὶ τὸ κακὸ, τὸν πόλεμο καὶ τὴν εἰρήνην, θέματα ποῦ καὶ σήμερα τὸ συγγραφέα. Τὸ μῆνυμα ποῦ μᾶς μεταβιβάζει μέσα τὸν συγγραφέα. Τὸ μῆνυμα ποῦ μᾶς μεταβιβάζει μέσα ἀπὸ τὸ ἔργο αὐτό, εἶναι, σὲ τελευταία ἀνάλυση, αἰσιόδοξο, μᾶς καὶ ὁ Τολστόη ἐκφράζει τὴ βεβαιότητά του, ὅτι ἡ εἰρήνη θὰ νικήσει τὸν πόλεμο, καὶ ὅτι «ἡ νίκη αὐτὴ εἶναι τόσο σίγουρη, ὅσο καὶ ἡ νίκη τοῦ ἡλίου, ποῦ ἀνατέλλει πάνω ἀπὸ τὰ σκότῃ τῆς νύχτας» (ἀπὸ τὴν Εἰσήγησιν τοῦ Τολστόη στὸ Συνέδριο Εἰρήνης τῆς Στοκχόλμης).

Ἡ «Ἄννα Καρένινα» (1877), μιὰ «τσουχτερὴ σάτιρα πάνω στὸν ἔντομο γάμο», θέμα μεγάλης κοινωνικῆς δξύτητας καὶ ἐμβέλειας, ἐνσαρκώνει τοὺς πνευματικούς προβληματισμούς τοῦ Τολστόη, σὲ μιὰ περίπλοκη οἰκογενειακὰ καὶ ἰδεολογικὰ περίοδο τῆς ζωῆς του. Οἱ μεταστροφὲς τῆς σκέψης τοῦ Τολστόη, καθὼς καὶ οἱ ἠθικὲς καὶ φιλοσοφικὲς του αἰτιολογήσεις, ἐκφράζουν τὸ ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον του γιὰ τὴν ἐπικαιρότητα, καὶ τίς κοινωνικὲς του ἀνακατατάξεις στὴ ζωὴ τῆς σύγχρονης τοῦ Ρωσίας.

Συνάμα τὸ ἔργο αὐτὸ μαρτυρεῖ τὴν προοδευτικὴ πορεία τοῦ Τολστόη συγγραφέα καὶ κοινωνικοῦ ἀναμορφωτῆ ἀπὸ τὴν ἀρχικὴ ἀσάφεια καὶ διστακτικότητά, σὲ μιὰ πληρότητα τῆς τέχνης καὶ τῆς κοινωνικῆς φιλοσοφίας του.

Μὲ τὴν «Ἀνάσταση», ὁ Λέων Τολστόη δίνει διέξοδο στὴν ἀναγκαιότητα ποῦ εἶχε ὠρμάσει μέσα του, νὰ δώσει λογοτεχνικὴ μορφή στὸ σύνολο τῶν νέων ἐμπειριῶν καὶ στοχασμῶν του, μετὰ ἀπὸ τὴν ψυχικὴ του ἐπανάσταση. «Τὰ προηγούμενά μου μυθιστορήματα, γράφει ὁ Τολστόη, δὲν ἦταν παρὰ μιὰ ἀσυναίσθητη δημιουργία. Μὲ τὴν «Ἄννα Καρένινα» διαμέλιζα, μοίραζα, ἀνέλυα. Τώρα ξέρω καὶ μπορῶ ὅλα νὰ τὰ συνάξω καὶ νὰ δουλέψω πάνω σ' αὐτὸ τὸ συγκερασμό». Ἡ «Ἀνάσταση» ἀποτελεῖ μιὰ πράξη ἐξαιρετικῆς καλλιτεχνικῆς καὶ ἰδεολογικῆς πειστικότητας καὶ δύναμης, ποῦ συλλαμβάνει μὲ τρόπο ἀπτό καὶ παραστατικὸ τὰ νέα μηνύματα τῶν καιρῶν καὶ τίς κυοφορούμενες προεκτάσεις τους.

Ἡ κατευθυντήρια σκέψη τοῦ Τολστόη στὸ ἔργο αὐτὸ ἦταν ἡ σκέψη γιὰ τὸν ἀνθρώπο, γιὰ τὴ σημασία του στὴ γῆ, ὁ ἄθλος του στὴ διαπάλη μὲ τὸ κακὸ, ἡ

δυνατότητα ἀνάνηψης, ἀναγέννησης καὶ ἀνάστασης τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς. Εἶναι χαρακτηριστικὸ, ὅτι τὰ ποσοστὰ ἀπὸ τὴν ἐκδοσὴ τῆς «Ἀνάστασης» ὁ Τολστόη τὰ παρεχώρησε στοὺς Πνευματομάχους, μιὰ αἵρεση, ποῦ δὲν παραδεχόταν τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, γιὰ νὰ ἀναχωρήσουν στὸν Καναδά.

Σ' αὐτὰ τὰ πλαίσια τοποθετεῖται, σὲ γενικὲς γραμμές, ἡ κοινωνικὴ κοσμοαντίληψη, ποῦ ὁ Τολστόη ὑπερέτησε ἴσαμε τὸ τέλος, πιστὰ καὶ μὲ συνέπεια, μέσα ἀπὸ τὸν πολυπρόσωπο ρόλο του σὰν παιδαγωγοῦ, διαφωτιστῆ καὶ κήρυκα.

Πῶς ὁραματίζεται ὁ Τολστόη τὸν κόσμον τοῦ αὔριο, ποῦ εὐαγγελίζεται μὲς ἀπὸ τὴν πορεία του στὴ ζωὴ καὶ τὴν καλλιτεχνικὴ του δημιουργία, καὶ μὲ τί μέσα προβλέπει νὰ τὸν πραγματώσει.

Ὁ Τολστόη κηρύσσει μὲ ἐπιμονὴ καὶ προσήλωσιν τὴν ἐπιστροφὴ στὴν πατριαρχικὴ, ἀγροτικὴ ζωὴ καὶ τὴν κοινοτικὴ οἰκονομία. Προτείνει μιὰ κοινωνία ἰσότητος καὶ δικαιοσύνης χωρὶς ἀτομικὴ γαιοκτησία. Ἀπορρίπτει τὴ βία, καὶ σὰ μόνον μέσο πάλης δέχεται τὴν πειθῶ. Κι ἀκόμη, διδάσκει τὴν ἐπιστροφὴ στὸν πρωτόγονο Χριστιανισμό, σὰ πλαίσια «ἐνὸς χριστιανικοῦ ἀναρχισμοῦ» — ὅπως χαρακτηρίστηκε τὸ σύστημα τῶν θρησκευτικῶν δοξασιῶν του. Στις ἀντιλήψεις του αὐτὲς ὁ Τολστόη ἐμφανίζεται οὐτοπιστής, πράγμα ποῦ ἔχει τίς ρίζες του ὄχι μόνον στὴν προσωπικὴ του διανόηση, ἀλλὰ καὶ σ' αὐτοὺς τοὺς ἴδιους τοὺς ὅρους τῆς ρωσικῆς ζωῆς, ὅπως τοὺς ἀνέλυσε ὁ Λένιν στὸ ἄρθρο του στὸ «Σοσιαλδημοκράτη» γὰ τὰ 80 χρόνια τοῦ συγγραφέα, τὸ 1908. Ἀπόδειξη, ὅτι οἱ «τολστοϊκὲς κοινότητες» καὶ τὰ «τολστοϊκὰ ἀγροκτήματα», ποῦ ἰδρύθηκαν ἀπὸ μιὰ μερίδα τῆς ἐλίτ στὴ Ρωσία, ὅσο καὶ στὸ ἐξωτερικὸ, δὲν ἄργησαν νὰ διαλυθοῦν, μὴ ὄντας δυνατὸ νὰ βγοῦν ἔξω ἀπὸ τὸν ἱστορικὸ χῶρο, ὅπου ἀνῆκαν.

Αὐτὲς εἶναι, σὲ γενικὲς γραμμές, οἱ οὐτοπιστικὲς, ἐκτὸς τόπου καὶ χρόνου, ἐπιδιώξεις τοῦ Τολστόη, ποῦ τὸν ἔκαναν νὰ ταλαντεύεται ἀνάμεσα στὴν ἔξαρση καὶ τὴ νηφαλιότητα, ἀνάμεσα στὸ μυστικισμό καὶ στὴ συνείδηση τῶν πραγματικῶν αἰτιῶν τοῦ κοινωνικοῦ κακοῦ. Σ' αὐτὲς ὀφείλεται καὶ τὸ γεγονός ὅτι ὁ μέγας συγγραφέας, ἐνῶ συνέλαβε μὲ τίς εὐαίσθητες κεραίες του τὰ προμηνύματα τῆς θύελλας, ἔμεινε ὁ ἴδιος στὴν παρυφῆ τῶν κοσμογονικῶν κυοφορήσεων τῆς ἐποχῆς του.

Ὁ «Τολστοϊσμός», ἡ θέση ἀπέναντι στὴ ζωὴ καὶ τὰ κοινωνικὰ προβλήματα, ἡ καθορισμένη μέσα ἀπὸ τὴν «ἠθικὴ αὐτοτελείωση», τὴν «πνευματικὴ αὐτοαπε-

λευθέρωση» και τὸν «πρωτόγονο Χριστιανισμό», ἀποδείχτηκε ἀνεπαρκής, ἔταν ὁ σαρωτικὸς ἀνεμὸς τῆς ἐπαναστατικῆς θύελλας ἔκανε αἰσθητὴ τὴν παρουσία του.

Στὴν ἰδιωτικὴ του ζωὴ ὁ Τολστόη, βάζοντας τὶς θεωρίες του σὲ πράξι, πνιγμένος καὶ ἀπὸ τὸ πλέγμα ἐνοχῆς γιὰ τοὺς τίτλους καὶ τὰ οἰκόσημά του, ἦταν ἀπλὸς καὶ καταδεχτικὸς γιὰ ὅλους. Ντυνόταν μὲ τὴ χαρακτηριστικὴ φορεσιὰ τοῦ Ρώσου μουζίκου, καλλιεργοῦσε τὴ γῆ, καί, τέλος, διάλεξε καὶ τὸ δικό του χειρωνακτικὸ ἐπάγγελμα — ἔγινε παπουτσοῦς καὶ στὸ ἐργαστήρι του ἔρραβε καὶ μπάλωνε τὰ παπούτσια τῶν χωρικῶν.

Βαθιά μέσα του ἤμως, τὸν βασάνιζε ἡ αἰσθησις ἐπὶ αὐτός, μέσα στὴν ἐξαθλίωσι τοῦ λαοῦ, ζεῖ σὲ ἀρχοντικὲς ἐπαύλεις στὴ Μόσχα καὶ στὴ Γιάνσναγια Πολιάνα, καὶ ὅτι ὁ τρόπος τῆς ζωῆς του ἔρχεται σὲ ἀντίθεση μὲ τὶς πεποιθήσεις καὶ τὰ γραφτά του. Τὶς ἀμφιβολίες αὐτές, πού τὸν κυρίευαν πότε-πότε, ὁ Τολστόη μόνον στὸ κρυφὸ του ἡμερολόγιό τις ἐκμυστηρεῦσταν πιά.

Οἱ ἀντιφάσεις του παίρνουν τώρα πιά διάφορα πρόσωπα. Εἶναι, πρῶτα-πρῶτα, ἰδεολογικὲς, ἀφοῦ ὁ συγγραφέας μένει ὡς τὸ τέλος διστακτικὸς στὸ θέμα τῆς στάσης του ἀπέναντι στὰ κοινωνικὰ ἰδεώδη τοῦ λαοῦ. Εἶναι ἀκόμη, κι ἴσως περισσότερο ἀπὸ κάθε τι ἄλλο, θρησκευτικὲς, μιᾶς καὶ ὁ ἴδιος ὁ μεγάλος στοχαστὴς παραπαίει ἀνάμεσα στὴν ἀρνήσι καὶ τὴν πίστι. «Ἡ προσευχὴ εἶναι μιὰ αὐθυποβολή», «ὁ Θεὸς εἶναι ἡ ἐπιθυμία μου», ἡ «πίστι μέσα μου συμβιώνει μὲ τὴν ἀπιστία σὰ δυὸ ἀρκοῦδες σὲ μιὰ σπηλιά», ἐκμυστηρεῦεται ὁ Τολστόη. Κι ὁ ἄνθρωπος αὐτός, πού ἐκπόρθησε ὅσο κανένας ἄλλος σύγχρονός του τὰ ὄρια τῆς διανόησης καὶ τῆς προοδευτικότητος, βρίσκεται ἴσαμε τὸ τέλος τῆς ζωῆς του δέσιμος μιᾶς βαθεῖας, ἐνστικτώδους θρησκοληψίας καὶ ἐνὸς μυστικισμοῦ, σκοτεινοῦ καὶ ἀδιερεύνητου, ὅμοια μὲ τοὺς ἀγράμμιατους μουζίκους.

Ἄσχι μικρότερες εἶναι καὶ οἱ ἀντιφάσεις του στὰ προσωπικὰ καὶ κοινωνικὰ του πιστεύω. Ὁ ἀγωνιστής, πού παραμέρισε τόσα πατροπαράδοτα ταμποῦ τῆς ρωσικῆς κοινωνίας, παραμένει στὸ βάθος ὁ ἴδιος προληπτικός. Ὁ μεγαλοφυῆς συγγραφέας πού ἐπλασε στὸ πρόσωπο τῆς Νατάσας τοῦ «Πόλεμος καὶ Εἰρήνη» τὴν καθαρότερη γυναικεῖα μορφή τῆς ρωσικῆς λογοτεχνίας, πού διεκδίκησε, γιὰ λογαριασμό τῆς Ἄνας Καρένινα, τὸ δικαίωμα τῆς γυναίκας νὰ ἐπιλέγει τὴν προσωπικὴ της εὐτυχία σὲ πείσιμα τῶν κοινωνικῶν καὶ ἠθικῶν κρατούντων, εἶναι ὁ ἴδιος, στὴν προσωπικὴ του ζωὴ, συντηρητικὸς καὶ μισογέννης, θὰ τολμούσαμε νὰ ποῦμε.

Δίνοντας σάρκα καὶ ὄστα, μὲ τὴ δημιουργικὴ φαντασία του, ὁ Τολστόη, σὲ ἀνθρώπινες μορφές πού συχνὰ ξεπέρασαν τὸν ἴδιο τους τὸν ἑαυτό, τὴν ἐποχὴ καὶ τὶς δυνατότητές τους, δὲν στάθηκε ὁ ἴδιος τόσο δυνατὸς στὴν προσωπικὴ του ζωὴ, ὥστε νὰ ἀρθεῖ πάνω ἀπὸ ὅλες τῆς ἀρχές τῆς κοινωνίας, στὴν ὁποία ἦταν ἐντεταγμένος. Θλιβερὸ πρόνόμιον, ἴσως, τῶν ξεχωριστῶν ἐκείνων μορφῶν, πού τοὺς ἔλαχε νὰ γεννηθοῦν στὸ μεταίχιμο τῆς μεγάλης ἀλλαγῆς, στὴν κόψη τοῦ ξυραφιοῦ, ἀνάμεσα σὲ δυὸ κόσμους πού κονταροχτυπιοῦνται ἀναμεταξύ τους...

Ἡ συνδυασμένη αἰσθησις τῆς τριπλῆς ἀντίφασης — στὸν ἰδεολογικὸ, τὸ θρησκευτικὸ καὶ τὸν προσωπικὸ τομέα, αὐτὴ ἡ ζωὴ σὲ «δυὸ ἐπίπεδα», εἶχε γιὰ τὸν Τολστόη τὴν τραγικὴ, ἀπεγνωσμένη διέξοδο τῆς φυγῆς ἀπὸ τὴν ἐπαυλὴ τοῦ συμβίθασμοῦ τῆς Γιάνσναγια Πολιάνα καὶ τὸ θάνατό του ἀπὸ πνευμονία στὶς 20 Νοεμβρίου τοῦ 1910.

Ἐβδομήντα χρόνια μετὰ τὸ θάνατό του, ὁ Τολστόη ἔχει πιά καταξιοθεῖ στὸ Πάνθεο τῶν πινὸ ἀξιόλογων συγγραφέων καὶ δραματιστῶν τῶν καιρῶν μας. Ὑπῆρξε ἓνας ἀπὸ τοὺς λίγους ἐκείνους δημιουργοὺς στὴν παγκόσμια λογοτεχνία, πού τὸ ἔργο τους στέκεται στὸ ὕψος τῆς δημιουργίας τῆς ἴδιας τῆς φύσης. Μὲ τὴ δημιουργικὴ του πέννα ἐπλασε ἓναν ὀλόκληρο κόσμο, πού ἡ ὁμορφιά καὶ ὁ ρεαλισμὸς του δὲν ἔχουν τίποτε νὰ ζηλέφουν ἀπὸ τὸν κόσμο τῆς φύσης. Οἱ ἥρωές του — ἡ Νατάσα, ὁ Πιέρ, ὁ Ἄντρέι, ἡ Κατερίνα Μάσλοβα, ὁ Χατζὴ - Μουράτ καὶ τόσο ἄλλοι ἀκόμη, ἔχουν σαρκωθεῖ μὲ μιὰ δίχως προηγούμενο στὴν παγκόσμια λογοτεχνία ὀλικὴ - σάρκινη ρώμη, πού κρατᾷ τόσο ἀπὸ τὰ πρωταρχικὰ στοιχεῖα τῆς φύσης — φῶς, χρῶμα, χῶμα, νερὸ — ὅσο κι ἀπὸ τὴν πεμπτουσία τῆς ψυχῆς — πίκρες κι ἐλπίδες, ἐξάρσεις καὶ θλίψη, εὐφυχία καὶ μαζὶ ἀδυναμία... Ἄπ' αὐτὴ τὴν ἀποψη κοιταγμένη ἡ οὐσία τοῦ ἔργου του χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸν κριτικὸ Τσερνισέβσκυ σάν τὴ «διαλεχτικὴ τῆς ψυχῆς». Κι ὁ Γκόρκυ, σημειώνοντας τὶς κλίμακες πού παίχτηκαν ἀπὸ τὸν Τολστόη, γράφει: «Ὁ Τολστόη εἶναι ὀλόκληρος ὁ κόσμος».

Τὸ ἔργο τοῦ Τολστόη ἀνοῖξε ἓνα καινούργιο στάδιο στὴν ἀνάπτυξη τοῦ ρωσικοῦ καὶ τοῦ παγκόσμιου ρεαλισμοῦ. Ἡ πρωτοτυπία καὶ ἡ δύναμη τοῦ ρεαλισμοῦ αὐτοῦ πηγάζει ἀπὸ τὴ δημιουργικὴ ρίζα τῶν ἔργων καὶ τῆς κοσμοθεωρίας του καὶ χαρακτηρίζεται κυρίως ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινο περιεχόμενό του. Ἡ εὐνοϊκὴ ἀπήχησις τῆς ρεαλιστικῆς του μεθόδου στὸν τομέα τῆς

λογοτεχνίας και της τέχνης, αποδεικνύεται από την οργανική σύνδεση του συγγραφέα με την πρωτοποριακή λογοτεχνία και τη μοντέρνα τέχνη της εποχής μας.

Παράλληλα, με την επιλογή των θεμάτων του πάνω σε κοινωνικά πάντα κριτήρια, και με την υπαγωγή του γνήσιου και ρωμαλέου ταλέντου του στην ύπηρεσία του ανθρώπου, ο Τολστόη άσκησε μια βαθειά και αποφασιστική επιρροή στην ανάπτυξη του ευρωπαϊκού σύμμετρου και στην προάσπιση των ιδεαλιστικών παραδόσεων της ανθρωπότητας.

Έξάλλου, ο Τολστόη άφησε τη σφραγίδα του στη λογοτεχνική παραγωγή των διαφόρων χωρών με την απόλυτη ταύτιση των τριών του όψεων — σαν αγωνιστή, σαν δημιουργού και σαν ανθρώπου. Ένσάρκωσε στο πρόσωπό του το νέο όραμα του ανθρώπου των Γραμμμάτων, που είναι συνάμα μια ήθικη κι άκέραια έθνικη προσωπικότητα, ένας κοινωνικός κήρυκας, ή άνεπίσημη φωνή του λαού στη λογοτεχνία και την κοινωνία.

Μέσα στην παθιασμένη του τάση να διεισδύσει στο ρού της ιστορικής πραγματικότητας, να φτάσει στις ρίζες της κοινωνικής ανέλιξης, ο Τολστόη διέυρνε τους όρίζοντες του πιδ βαθιού ιστορισμού. Η ανακάλυψη και προάσπιση από τον συγγραφέα της «έθνικης, λαϊκής άποψης» σαν κινητήριας δύναμης της ιστορίας, στην άνακύκλωσή της από τα βάθη των αιώνων, τον ανέδειξε «συνήγορο των 100.000 Ρώσων άγροτών, των πολλών, των κάτω, ενάντια στην καταπίεση και την εκμετάλλευση των λίγων».

Παρά την άρνησή του να μετάσχει στους έπαναστατικούς μετασχηματισμούς της χώρας του — άρνηση που όφείλεται, όπως είδαμε, σε λόγους παράδοσης και άνατροφής — ο Τολστόη, με τις πεποιθήσεις και τα γραφτά του, συνετέλεσε όσο κανένας άλλος στη μεταστροφή της στάσης της μυριστομης εκείνης μάζας του ρωσικού λαού, που τα πάθη της διερμήνευσε ο ίδιος, σε μια συνεδητή, συνεπή και άνειρήνευτη πάλη με τις άντιδραστικές δυνάμεις, που τελικά θρήκε την πλήρη δικαίωσή της.

Με την εκπληκτική του ψυχολογική διεισδυτικότητα και την ένόρασή του, προφήτεψε πολλά από όσα έπρόκειτο να συμβούν στη χώρα του και σ' όλόκληρο τον κόσμο. Μέσα από το πανόραμα αυτό των σκέψεων και των συλλογισμών του, ως σταθόμε στα πιδ χαρακτηριστικά:

— «Κάθε άνθρωπος του καιρού μας ξέρει ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν ίσα δικαιώματα στη ζωή και τα ά-

γαθά, ότι όλοι οι άνθρωποι είναι ίσοι...»

— «Η ιδιοκτησία στην εποχή μας είναι πηγή δυστυχίας για εκείνους που δεν κατέχουν, και συνεδησιακών τύψεων για εκείνους που επιδίδονται στην καταστροφή της. Η ιδιοκτησία είναι σήμερα ο σκοπός, όπου τείνει ή δραστηριότητα της σύγχρονης κοινωνίας. Τα κράτη και οι κυβερνήσεις μηχανογραφούν και πολεμούν για την ιδιοκτησία, τα δικαστήρια και οι άστυνομίες φρουρούν την ιδιοκτησία. Η ιδιοκτησία είναι ή ρίζα όλων των κακών. Η διανομή της και ή κατοχύρωση της άπασχολεί όλο τον κόσμο».

— «Άμα έχουμε στρατό, πόλεμο, το κακό δε γνωρίζει όρια...»

— «Οι άνώτερες τάξεις βλέπουν τα συνδικάτα, τις άπεργίες, την Πρωτομαγιά, νιώθουν τί καταιγίδα τους άπειλεί κι ο φόβος δηλητηριάζει τη ζωή τους...»

— «Άπαρνήθηκα τη ζωή του κύκλου μας, άναγνωρίζοντας, πώς αυτή δεν είναι ζωή...»

— «Προσπαθώ με όλες μου τις δυνάμεις και όλα τα μέσα να επιταχύνω τον έρχομό της νέας εποχής».

— «Ο ναρκισσισμός των λεγομένων καλλιτεχνών είναι ή πιδ σιχαμερή άτιμία και ψευτιά. Ο άνθρωπος που σ' όλη τη ζωή του δεν κάνει τίποτα, παρά εκμεταλλεύεται το μύθο και τα καλύτερα αγαθά που παράγουν άλλοι, για να καθήσει μετά και να τα κάνει τέχνη, είναι μηδαμινός...»

— «Τέχνη θα θεωρούνται μόνο εκείνα τα έργα που θα καλλιεργούν τα αισθήματα που οδηγούν τους ανθρώπους στην άδελφική ένωση, ή εκείνα τα πανανθρώπινα αισθήματα που θα είναι ικανά να ενώσουν όλους τους ανθρώπους. Και εκσυμητής της Τέχνης δε θα είναι, όπως τώρα, ή τάξη των πλουσιών, αλλά όλος ο λαός... Το καλλιτεχνικό έργο θα είναι τότε προσιτό σε όλους τους ανθρώπους...»

— «Υπάρχει έξω από μας ο Θεός ή δεν υπάρχει; Η σκέψη αυτή είναι περιττή και μάλιστα επιβλαθής. Θεός είναι ή άγάπη. Θεός και ζωή είναι το ίδιο πράγμα. Θεός είναι ή Ζωή...»

Άίπλα σ' αυτά, ο Τολστόη έγραφε: «Ο στοχαστής και ο λογοτέχνης ποτέ δεν θα καθήσουν ήρεμα στις κορυφές του Όλύμπου. Αυτάρεσκοι και ίκανοποιημένοι λογοτέχνες δεν υπάρχουν».

Κι αυτό, το επιβεβαίωσε πανηγυρικά ο ίδιος, στο μακρύ και επίπονο όδοιπορικό του, στην άγωνιστική, την πνευματική και την ανθρωπική του Όδύσεια!*

* Η όμιλία έγινε στις 2/11 στο Έντευκτήριο του Συνδέσμου

Σκέψεις μιᾶς γυναίκας μέσης ἡλικίας

Καίτη Μουλοπούλου

Ἡ γυναίκα τῆς γενιᾶς μου, τῆς μέσης ἡλικίας, διδάχτηκε νὰ σωπαίνει. Βάρυναν στοὺς ὤμους τῆς ἡ αὐταρχικότητα τοῦ πατέρα, ἡ ἀδύναμη φωνῆ τῆς μάνας, ὁ πόλεμος, ἡ ἀνασφάλεια. Ἐγινε ἓνα μὲ τὴν ὑποκρισία. Ὑποκρίθηκε τὴν ἐρωτευμένη γιὰ νὰ παντρευτεῖ, τὸ παιδί, γιὰ νὰ τῆς δώσει ὁ ἄντρας τῆς χρήματα, τὴν ἀπολιτική, γιὰ νὰ μὴ θεωρηθεῖ δυναμική.

Ἀνάμεσα στὴν ἐπιθετική νέα γενιά τῶν γυναικῶν καὶ τῆ γενιά τῶν γονιῶν τῆς, πού περισσεύει μὲ τὴν παράταση τῆς ζωῆς, προβληματίστηκε.

Εὐπνήσε κάποιον πρῶτὸ καὶ εἶδε πὼς ξόδεψε μιὰ ζωὴ συγυρίζοντας, μαγειρεύοντας, προσπαθώντας νὰ δείξει ἡρεμὴ καὶ φρέσκη. Εὐπνήσε κουρασμένη ἀπὸ κάποιον λήθαργο καὶ εἶδε πὼς θρυσκόταν μιὰ ζωὴ στὴ σκιά τοῦ ἄντρα, θήματα πίσω, ὄχι δίπλα του καὶ ἀποφάσισε ν' αὐτοαναλυθεῖ. Μὲ μιὰ πικρὴ γεύση, πού τῆς ἀφήγει ὁ ἀντίπαλος ὅτι θρυσκείται στὸν «Κλιμακτῆρα», ἀποφάσισε νὰ κοιταχτεῖ στὸν καθρέφτη καὶ νὰ δεῖ τὰ λάθη τῆς, νὰ βοηθήσει νὰ μὴν ἐπαναληφτοῦν.

Κατάλαβε πὼς τόσα χρόνια δὲν ἤξερε τὸ καφενεῖο τοῦ χωριοῦ τῆς, δὲν τόλμησε νὰ ζητήσει αὐξηση ἀπ' τὸν ἐργοδότη τῆς, δὲν κοίταξε στὰ μάτια τὸ συνάδελφο πού τῆς ἄρρεσε.

Ἐχώρισε μερικὲς ὀμηλικιές τῆς, πού ἔφτασαν, ἀλλὰ μὲ ποιὸ τίμημα νὰ μὴν παντρευτοῦν!! Ἄκουσε τὴ λέξη πόρνη μόνο γι' αὐτήν. Τρόμαξε ἀπὸ τοὺς πυροβολισμοὺς ἀπὸ χαρὰ γιὰ τὴ γέννηση τοῦ ἀγοριοῦ τῆς. Τὸ κλάμα τῆς μάνας τῆς γιὰ τὴ δικὴ τῆς γέννηση ἔγινε ποταμός, πού τὴν ἔπνιγε σ' ὅλη τῆς τὴ ζωὴ.

Ἀντιλήφθηκε τὴν ἀγωνία τοῦ μεροκαματιάρη πατέρα τῆς, νὰ τῆς χτίσει μὲ τὰ ἴδια του τὰ χέρια τὸ σπίτι γιὰ νὰ τὴν «ἀποκαταστήσει». Μεγάλωσε ξαφνικά, ὅταν ἡ μεγαλύτερη ἀδελφὴ τῆς ἔμεινε γεροντοκόρη, γιὰτὶ δὲν εἶχε «προίκα».

Εἶδε καὶ τ' ἀδέλφια τῆς, τ' ἀγόρια τοῦ σπιτιοῦ, νὰ μαραζώνουν ἀνύπαντρα, γιὰτὶ αὐτὴ δὲν παντρευότανε κάποιον πού ἤθελε ν' ἀγαράσει ἀκριβὰ τὰ νιάτα τῆς. Παρηγόρησε σκεφτικὴ τὴ γειτόνισσα, πού ἀπόμεινε χωρὶς παιδιὰ, ὅταν τὸ ἀγόρι ἔσφαξε τὴν ἀδελφὴ του, γιὰ κάποια «τιμὴ» τῆς οἰκογένειας.

Μεγάλωσε, χωρὶς ν' ἀνδρωθεῖ, γιὰτὶ ἡ λέξη ἀνήκει στ' ἄλλο φύλο.

Ἐκανε δίαιτα, ντύθηκε, στολίστηκε, παρφουμαρίστηκε, μακιγιαρίστηκε, προσπάθησε μιὰ ζωὴ ν' ἀρέσει. Ἀρνήθηκε τὸ μυαλό τῆς.

Μεγάλωσε παιδιὰ κι ὅταν ἡ κόρη τῆς τόλμησε νὰ ζήσει ἀνύπαντρη, τῆς πέρασε ἡ ἰδέα ν' αὐτοκτονήσει. «Ἀπέτυχες», τῆς φώναζαν γνωστοί, φίλοι, ἄντρες, γυναῖκες.

Δούλεψε στὸ σπίτι, στὸ χωράφι, στὸ ἐργοστάσιο, στὸ νοσοκομεῖο. Πάντα δεύτερες δουλειές. Δούλεψε ἀσταμάτητα γιὰ νὰ μεγαλώσει μιὰ κόρη, πού θὰ μπορούσε νάχει γεννηθεῖ ἀγόρι καὶ νάχει σώσει τὴν οἰκογένεια ἀπ' τὸν ἀγῶνα τῆς οἰκονομίας γιὰ νὰ τὴν παντρέψει. Χωρὶς τηλεόραση, ἐφημερίδα, διάλογο, ὥρες ἀτέλειωτες ἔπλεκε, κεντοῦσε, δὲν ἔβγαине ἀσυνόδευτη. Πέραγε ὁ καιρὸς κι ἀκόμα ζύμωνε, ὕφαινε καὶ δὲν παρακολουθοῦσε τίς ἀντρικὲς κουβέντες. Χαμήλωνε τὰ μάτια μπροστὰ στὸν ἄντρα, κρυφοκοίταξε τὸν ἐκλεκτό τῆς, μεγάλωνε τὰ παιδιὰ τῆς μὲ τὸ ἔνστικτο.

Βγήκε ἀργότερα ἀπ' τὸ χαμηλό τῆς σπιτάκι καὶ ἐγκαταστάθηκε στὸ σκοτεινὸ διαμέρισμα χωρὶς λέξη. Ἐτσι κλεισμένη δὲν κατάλαβε πὼς τὰ παιδιὰ τῆς δὲν ἔπαιζαν — γιὰτὶ δὲν εἶχαν πού νὰ παίξουν — ὅσο αὐτὴ. Ἡ γυναίκα τῆς γενιᾶς μου ἔζησε σὲ πλῆρη σύγχυση. Ἐπαψε νὰ θηλάζει καὶ κάπνισε γιὰ νὰ κάνει τὴ μοντέρνα. Τάισε τὰ παιδιὰ τῆς μὲ ἔτοιμη τροφή γιὰ νὰ τῆς περισσεύει ὀθην χρόνος καὶ τὰ τύλιξε μὲ νάυλον πάνες! Εἶδε ν' ἀψηλώνουν τὰ χτίρια, νὰ λείπει τὸ πράσινο, νὰ μολύνεται ἡ θάλασσα καὶ δὲν τόλμησε νὰ διαμαρτυρηθεῖ. «Ἐσὺ στὸ σπιτικό σου, στὴν κουζίνα σου, ὅσα κλείνει ἡ πόρτα σου», τῆς εἶπε ὁ ἄντρας.

Σ' αὐτὴ τὴ θροντερὴ φωνή, ἄλλοτε βραχνὴ ἀπ' τὸ πιστό, κι ἄλλοτε συγχυσμένη ἀπ' τὰ προβλήματα, ἔσκυψε τὸ κεφάλι καὶ συνέχισε νὰ σφουγγαρίζει. Κάποτε τῆς ἔφερε στὸ σπίτι πλυντήριο καὶ τηλεόραση γιὰ νὰ δεῖ τὸν κόσμον. Τὴν ἄνοιξε.

«Γιὰτὶ εἶναι στυλοὶ τοῦ σπιτιοῦ τ' ἀρσενικά παιδιὰ;» Κάποιος ἀπάγγελνε Εὐριπίδη. Γύρισε τὸ κουμπὶ ἀπαυδημένη. Αὐτὸ τὸ ἤξερε.

Εμφανίστηκε απ' τὸ τολμηρὸ ντύσιμο καὶ τὶς φωνὲς τῶν κοριτσιῶν της. «Δὲν μπορῶ νὰ τὰ μαζέψω», εἶπε φωναχτά, καὶ ἔπεσε σὲ συλλογὴ. Κατάλαβε πὼς γεννήθηκε σὲ λάθος ὥρα ἢ σὲ λάθος φύλο. Ὑποτάχτηκε. Ὑποχώρησε. Ἔλεγε πάντοτε «ναί».

Τῆς ἔδωσαν οἱ ἄντρες τοῦ σπιτιοῦ σταυρωμένο τὸ ψηφοδέλτιο νὰ ψηφίσει μὲ τὴ διαταγὴ νὰ τὸ ρίξει στὴν κάλπη.

Ἄκουσε κάποτε πὼς τὰ πράγματα ἀλλάξαν, ἀλλὰ δὲν εἶδε τὴν ἀλλαγὴ. Μιὰ τῆς κόρη σκόπευε ἀκόμα τὸν ἐπιτυχημένο γάμο, γιὰ νὰ μὴ δουλεύει πιά! Εἶδε διώματα παραδοσιακὰ νὰ μὴν ἀλλάζουν. Πῆρε τ' αὐτὴ τῆς καὶ κάποιον νόμο γιὰ τὶς ἀμβλώσεις μὲ τὴν ἀντίδραση τῆς Ἐκκλησίας. Εἶδε καὶ τὰ κόμματα νὰ παίρνουν μερικὲς γυναῖκες γιὰ ἐκλογικὸ κρᾶχτη, σὰ νὰ πρόκειται γιὰ μειονότητες.

Ὅταν τῆς μίλησαν ἄλλες γυναῖκες, πιὸ νέες, μορφωμένες, κοσμογυρισμένες, γιὰ τὰ δικαιώματά της, δὲν κατάλαβε καὶ πολλά. «Αὐτὴ εἶναι ἡ μοίρα μου», εἶπε καὶ ξανασώπασε.

Τὴ γυναῖκα τῆς γενιᾶς μου τὴ γελᾶσανε. Τῆς στραγγάλισαν τὰ σπέρματα τῆς ἐπιθυμίας καὶ τὶς ἀνάγκης της. Τῆς συντρίφανε — στὴν πλειοψηφία — τὴν αὐτονομία καὶ τὴν ἀτομικότησα. Τῆς ἀφαιρέσανε μὲ τὸ γάμο τὸ δικαίωμα νὰ κρατήσῃ τ' ὄνομά της. Δὲν τῆς δῶσανε τὸ δικαίωμα ν' ἀποφασίζει ἢ ἴδια γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ της μετὰ ἀπὸ κάποιον διαλυμένο γάμο.

Βρέθηκε καὶ θρίσκειται ἀνάμεσα σὲ δυὸ κόσμους: στὴν ἐπιθετικότητα καὶ τὴν ἀντίθεση τῶν παιδιῶν της ἀπ' τὴ μὰ καὶ στὶς ὑποχρεώσεις γιὰ τὴν περιθαλψὴ τῶν ἡλικιωμένων γονεῶν της, ἀπ' τὴν ἄλλη. Κι ὅπως λέει ὁ Burton στὴν «Ἀνατομία τῆς μελαγχολίας», ὁ κύριος ἐχθρὸς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὁ ἴδιος».

Ἡ γυναῖκα, στὸ κύκλωμα τῆς συσσωρευτικῆς οἰκιακῆς ἐργασίας, κώθει τιμωρημένη, ἀνάμεσα στὸν τίτλο τῆς καλῆς νοικοκυρᾶς καὶ στὴν ἰδέα τῆς βελτίωσης τοῦ ἑαυτοῦ της.

Ἡ καταπίεσή της περνᾶει ἐπικίνδυνα καὶ σ' ἄλλα μέλη τῆς οἰκογένειας. Τὸ αἶσθημα τῆς ἀνικανότησας, πού τὴν διακατέχει, ὅτι δὲν τὰ προφταίνει ὅλα, εἶναι καταστροφικὸ. Θέλει νὰναι καὶ καλὴ σύζυγος καὶ καλὴ μητέρα καὶ ἐργαζόμενη κάτω ἀπὸ καταθλιπτικὲς συνθῆκες. Ἡ κούραση ἀπὸ μιὰ ζωὴ προβληματικὴ, ἢ ἀδυναμία ν' αὐτοσυγκεντρωθεῖ ἢ ν' ἀντιδράσῃ, ἢ ἀπουσία παιδικῶν σταθμῶν, ἢ ἔλλειψη ἐπικοινωνίας μὲ τὰ

παιδιά, ἢ σύγκρουση μὲ τοὺς γέροντες γονεῖς τὴν ὀδηγοῦν σὲ ἀδιέξοδο.

Ἄς εἰμαστε ἀντικειμενικοί. Ποτὲ στὸν κόσμο δὲν εἶχαμε δύναμη. Κι ἂν τὴν εἶχαμε, ἦταν ἀπ' τὴν ἐπιρροή μας στοὺς ἄντρες. Ἡ κοινωνία μᾶς ἀντιμετώπισε σὰν παιδιὰ ἐνθαρρύνοντας τὸ παιδικὸ φέροισμα καὶ ἀγνωώντας τὸ ἀντρικὸ παιδικὸ φέροισμα.

Χρειαζόμαστε ἓνα καινούργιο πρόσωπο γιὰ ν' ἀντιμετωπίσουμε τὴ ζωὴ. Ἐὰν θέλουμε τὴν ἀλλαγὴ πρέπει ν' ἀλλάξουμε τὸ κωδικὸ σύστημα. Ἐνῶ γιὰ τὴν ἐπιθετικὴ χρειάζεται χιούμορ, γιὰ τὴν ἀλλαγὴ χρειάζεται ἀγωνιστικὴ διάθεση. Τὸ πρόβλημα δὲν εἶναι γυναικεῖο, εἶναι ἀνθρώπινο. Μέχρι τὰ τώρα οἱ γυναῖκες ἐνθαρρύνθηκαν νὰ βοηθοῦν τοὺς ἄλλους, νὰναι εὐαίσθητες στὰ προβλήματα παιδιῶν καὶ γονεῶν τους. Ποιὸς τὶς βοήθησε τὶς ἴδιες; Ποιὸς βοήθησε νὰ βγοῦν ἀπὸ τὴν ἀντρικὴ σκιά; Ποιὸς τοὺς ἔδωσε φωνή, ἢ ποιὸς ἄκουσε τὴ φωνή τους; Ποιὸς τοὺς ἔδωσε στέγη γιὰ τὰ παιδιὰ τους γιὰ νὰ ἐργαστοῦν; Οἱ ρόλοι - μοντέλα ὑπάρχουν χωρὶς νὰ τοὺς ἀναθεωρήσουμε στὴ μεγάλη μας πλειοψηφία ποτέ. Καὶ τώρα; Τώρα στὴ μέση ἡλικία, πού τὰ παιδιὰ φεύγουν, εἶμαστε μόνες. Κατάμονες. Ἡ μοναξιά μετριάζεται, ὅταν μοιραζόμαστε τὰ προβλήματά μας. Αὐτὰ εἶναι κοινά. Εἶναι ἡ ἄλλη μεταχείριση τοῦ ἀγαριοῦ καὶ τοῦ κοριτσιοῦ. Οἱ λύσεις δὲν θὰ μᾶς ἐρθοῦν. Ἐμεῖς πρέπει νὰ πάμε πρὸς αὐτές.

Ἐμεῖς πρέπει ν' ἀντιδρούμε σ' ὅτι λάθη βλέπουμε ἢ ἀκούμε. Ἐμεῖς πρέπει νὰ ξέροιστε τί θέλουμε. Ἐχοῦμε δικαιώματα στὰ λάθη. Μόνο πού πρέπει νὰ τ' ἀναγνωρίζουμε. Νὰ ξεκαθαρίσουμε τὶς δυνατότητες, τὶς ἰκανότητες, τὶς ἀδυναμίες, τὴν ἀπειρία μας. Πρέπει νὰ μάθουμε ν' ἀντιμετωπίζουμε τὸν προϊστάμενο, νὰ μὴν φοβόμαστε τὴ μάνα μας, νὰ αἰσθανόμαστε ἀσφαλεῖς μπροστὰ στὸν ἄντρα, νὰ βοηθούμεται μεταξύ μας, νὰ διαφωτίσουμε τὶς κοπέλλες τοῦ χωριοῦ. Ἐμεῖς θὰ ζητήσουμε εἰρήνη γιὰ τὸν τόπο, αὔξηση γιὰ τὴ δουλειά μας, παιδικούς σταθμούς, στὸν ἄντρα μας νὰ μοιραστεῖτε δουλειές τοῦ σπιτιοῦ, στὴ μάνα μας νὰ ἐπιτρέψῃ νὰ φέροιστε φίλη στὸ σπίτι, στὸ παιδί μας νὰ δουλεύει μόνο του γιὰ τὸ σχολεῖο καὶ ν' ἀρνηθεῖ τὴ βοήθειά μας. Ὅσο πιὸ ταλαντούχα ὑπεύθυνη καὶ ἐπαγγελματικὰ πιτυχημένη ἢ γυναῖκα, τόσο πιὸ φρωτὴ εἶναι ἀπ' τοὺς γύρω.

Ὑπάρχουν δυὸ τρόποι ἀντίδρασης στὸ κατεστημένο γιὰ τὴ γυναῖκα. Ὁ ἓνας εἶναι νὰ πάφῃ νὰ σκέφτεται ν' ἀποφεύγῃ ν' ἀνέβῃ, στατικὴ καὶ ἀκίνητη ν' ἀφήσῃ τὴν προσωπικὴ της ζωὴ, νὰ ζημιώσει τὴν κοι-

γωνική και οικονομική ζωή του τόπου, να γυρίζει στο σπίτι έχοντας ακόμα στ' αυτί τον ήχο της κάρτας, που χτύπησε το πρωί στο γραφείο.

Κι ο άλλος, να μιλήσει. Για χιλιοσιπωμένα ή λάθος πράγματα. 'Αλλά να μιλήσει. Να σηκωθεί. Ν' αντιδράσει. Να διαφωτίσει.

Στο κατώφλι της τρίτης ηλικίας ο απολογισμός μιας λάθος ζωής δεν ωφελεί. Πρέπει να γίνει αποδεκτή από τους νέους ότι μπορεί να συνεχίσει να ζει πιστεύοντας σ' έναν καλύτερο κόσμο για τους άλλους.

Ευτυχώς υπάρχει το μέλλον. Υπάρχει ελπίδα. Υπάρχει μιὰ καινούργια εικόνα της γυναίκας — ή νέα γυναίκα. Μοιάζουν δυνατές, θαρραλέες γυναίκες οι νέες παρότι θγάζουν ακόμα το Παρθεναγωγείο! 'Ας ξέρουν ότι στηριζόμαστε σ' αυτές, καθώς θυμόμαστε ότι η απόλυτη δύναμη διαφθείρει, αλλά η έλλειψη δύναμης είναι χειρότερη. 'Ας μεταφέρουν τις σκέψεις τους πάνω στο γυναικείο πρόβλημα με γραφτά, με το λόγο, με την πληροφόρηση, κι ας σπρώξουν τις νεώτερες να φτάσουν εκεί όπου έμεις — ή γυναίκα του '50, καταπιεσμένη, μόνο όνειρευότανε.

Κάποια μέρα πρέπει να χαιρετίσουμε σε τούτο τον τόπο ελεύθερες τη ζωή κοιτάζοντας καπάμια και τους άντρες, που δεν είχαν ποτέ τους τέτοια προβλήματα, και τις γυναίκες, τις πνιγμένες στις γούνες τους, που δεν θέλησαν να μᾶς ακούσουν. Κι απ' την περίοδο της ύποταξης να φτάσουμε την περίοδο της αρμονίας. 'Αρμονίας με τον εαυτό μας, με τον άντρα, με το κοινωνικό σύνολο.

Το δικαίωμά μας στην έκφραση της αγωνίας του σύγχρονου ανθρώπου είναι αναφαίρετο.

'Εχουμε ακόμα δικαίωμα στον υγιή ανταγωνισμό με τον άντρα. Δικαίωμα στην αυτόνομη λειτουργία μας σὰ μονάδες, χωρίς πάτρωνες. Δικαίωμα ν' αρνηόμαστε ύποταγή χωρίς να αιστανόμαστε άδικες ή εγωίστριες.

Καθώς ξέρουμε τί θέλουμε, κάποτε πρέπει να το πάρουμε.

Σὰν άτομα με ειδικές ανάγκες και αισθήματα πρέπει να μπορούμε να εκφράσουμε ελεύθερα τη γνώμη μας.

Να μην αποφασίζουν άλλοι για την τύχη μας, για το γάμο, για τις σπουδές μας. Να ελέγχουμε την απάραικτη καμμιὰ φορά άντρική συμπεριφορά.

Το μήνυμα της μέσης ηλικίας είναι τριπλό.

'Ελευθερία εκλογής ρόλου, όχι ρόλου διαλεγμένου για τη γυναίκα.

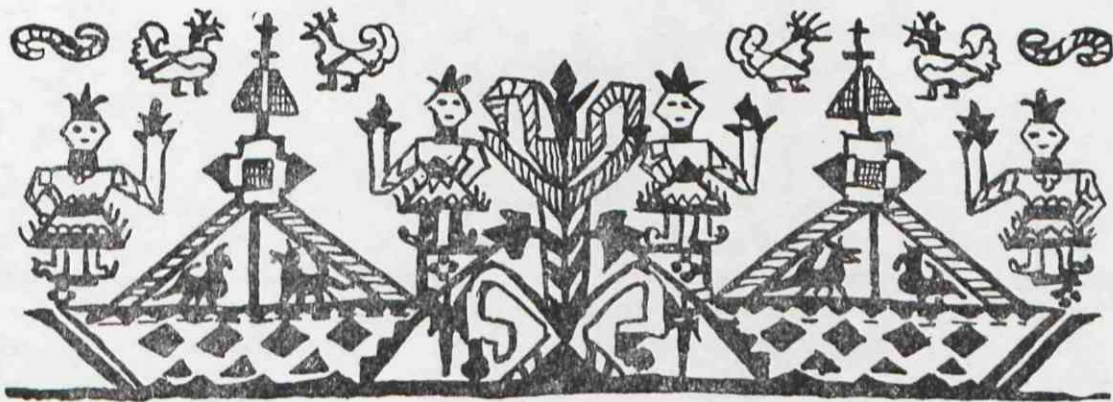
Δουλειά, γιατί δουλειά σημαίνει οικονομική ανεξαρτησία και απελευθέρωση της γυναίκας.

'Εκπαίδευση γιατί μόνο μ' αυτή μπορεί να πετύχουμε ελευθερία και δουλειά και, τέλος, πολιτική δύναμη.

'Ελπίζουμε, οι νεώτερες, που λειτουργούν σωστότερα κι είναι πιο τυχερές, ν' ακούσουν τη φωνή μας.

Και κάποτε να καταργήσουν τὰ σωματεία για τὰ γυναικεία προβλήματα, αφού δεν θὰ υπάρχουν πιά.

«Κάτι χαράζει, κάποια αυγή και την σφιχτοκρατώ». (Παλαμᾶς)*

* Εισήγηση στο 'Εντευκτήριο του Σ.Ε.Ε. την πρώτη Πέμπτη του Δεκέμβρη.

Μνῆμες

Φιλολογικὸ μνημόβουνο γιὰ τὴ Ρόζα Ἰμβριώτη

Ἑλένη Γαρίδη

Στις 17 Μαΐου 1978, ὁ Σύνδεσμός μας τίμησε, στὰ πλαίσια φιλολογικῶν μνημοσύνου, τὴ μνήμη τῆς Ρόζας Ἰμβριώτη, ἑνὸς ἀπὸ τὰ παλαιότερα καὶ πιὸ ἐπίλεκτα μέλη του.

Στὸ μνημόβουνο αὐτό, μετὰ τὴν καθιερωμένη προσλαλιά τῆς Προέδρου κ. Ἀμαλίας Φλέμινγκ, μίλησαν, φωτιζοντας τὸ πολυεδρικό ἔργο τῆς Ρόζας Ἰμβριώτη — ἔθνικό, παιδαγωγικό, πολιτικό, ἀγωνιστικό — ἡ φίλη τῶν νεανικῶν της χρόνων καὶ συναγωνιστριά της στοὺς κοινούς ἀγῶνες κ. Φρόσω Μυλωνάκου καὶ ὁ παλιὸς μαθητὴς της φιλόλογος κ. Σ. Χατζηστεφανίδης. Μίλησε ἐπίσης καὶ ἡ κ. Ἑλένη Γαρίδη, φιλόλογος, μέλος τοῦ Συνδέσμου μας, πού τὸ κείμενο τῆς ὁμιλίας της δημοσιεύουμε παρακάτω.

Τιμοῦμε σήμερα τὴ μνήμη μιᾶς ἑξοχῆς Ἑλληνίδας, πού ὑπῆρξε ἡ πνευματικὴ τροφὸς τριῶν γενεῶν. Εἶναι ἡ Ρόζα Ἰμβριώτη, διαπρεπῆς παιδαγωγὸς καὶ πρωτοπόρα τῆς φωτισμένης παιδείας μας, πραγματικὴ διδασκάλισσα τοῦ Γένους καὶ καύχημα τῆς νεοελληνικῆς ἐπιστήμης.

Παρὰ τὴν εὐθραυστὴ ὑγεία της, ἡ θαυμαστὴ αὐτὴ γυναῖκα πρόσφερε στὸν πνευματικὸ μας πολιτισμὸ ἀφειδώλευτα, ὡς τὴν ὕστατη ὥρα πού ἔνα ἐγκεφαλικὸ ἐπιδόδιο τὴν ἔρριξε στὸ κρεβάτι, γιὰ νὰ φύγει ἡσυχὰ σὲ λίγες μέρες, ὅπως ἔζησε ἡσυχὰ καὶ σεμνὰ ὀλόκληρο τὸν ἀγωνιστικὸ καὶ ἐπιστημονικὸ της βίο. Ἀπὸ τὴς 17 Σεπτεμβρίου 1977, ἡμέρα τοῦ θανάτου της, ἡ Ρόζα Ἰμβριώτη πέρασε ἰστὴν ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ μας, ἀφήνοντας τὴν ἀνάμνηση τῆς ὀλοκληρωμένης ἠθικῆς

καὶ ἐπιστημονικῆς προσωπικότητος καὶ τοῦ πρᾶου χαρακτήρα της, τέτοιου πού ταίριαζε σὲ μιὰ πνευματικὴ στυλοβάτιδα τῆς παιδείας μας καὶ τοῦ ἔθνικοῦ μας πολιτισμοῦ. Πέρα ἀπὸ τὰ βιβλία της καὶ τὰ ἀπειράριθμα ἄρθρα της καὶ τὲς μελέτες της, πού ἀποτελοῦν τὴν ἀπαρασάλευτη παρουσία της στὸν πνευματικὸ μας χῶρο, οἱ φίλοι της, οἱ συναγωνιστές της καὶ οἱ ἄπειροι μαθητὲς της θὰ θυμοῦνται ὅσο ζοῦν, τὴν ἡμερη, γεμάτη τόνους ὑψηλῆς ἀνθρωπιᾶς φωνῆ της, πού ἐγκαρδίωνε σὲ δύσκολες ὥρες, ὅσους ἔτυχε νὰ μοιραστοῦν μαζί της τὴς ταλαιπωρίες ἀπὸ τὸν ἔθνικό μας διχασμὸ καὶ πού ἀποτελοῦσε μιὰ συνεχῆ ἐπιβεβαίωση ὅτι καὶ στίς πιὸ τραγικὲς ὥρες γιὰ τὸν βασανιζόμενον ἄνθρωπο, ὑπῆρχαν κάποιον φορεῖς μιᾶς ἀπέραντης οὐμανιστικῆς αἰσιοδοξίας. Καὶ σ' αὐτοὺς ἀνήρει ἡ Ρόζα Ἰμβριώτη.

Γιὰ τὴν ἀπέραντη καρτερία της, γιὰ τὴν πίστη της στὸν ἄνθρωπο καὶ τὰ οὐμανιστικά του ἰδανικά, γιὰ τὴν προσήλωσή της στὶς ἰδέες της καὶ τὸ πάθος μὲ τὸ ὁποῖο τὶς υπεράσπισε πάντα, πλῆθος οἱ μαρτυρίες τῶν φίλων, τῶν μαθητῶν της καὶ τῶν συναθλητριῶν της στὰ ἐμφυλιοπολεμικά στρατόπεδα, μὰ καὶ στὴν καθημερινή ζωή. Καὶ στὶς κρισιμότερες ὥρες ἡ Ρόζα Ἰμβριώτη δὲν ὑπέσπειλε οὔτε σσιγμὴ τὴν οὐμανιστικὴ σημαία της. Ὁρθία πάντα στὶς ἀντιξοότητες τῶν καιρῶν, πρόσφερε ἀφειδώλευτα τὸν ἑαυτὴ της στοὺς ἄλλους, ἀκόμη καὶ σὲ ἄσους τῆ βασιάνισαν, προσπαθώντας νὰ διατηρήσει ἀλώβητο τὸ νόημα τῆς ἀνθρωπιᾶς καὶ τῆς πνευματικῆς εὐθύνης. Γιατὶ αὐτὴ ἀκριβῶς ἦταν ἡ Ρόζα Ἰμβριώτη: ἓνα υπεύθυνο ἄτομο, ποὺ ἀφομοίωσε τὰ μηνύματα τῶν καιρῶν καὶ διέσωζε κάθε σιγμὴ, μὲ σκληρὸ ἀγῶνα, ὅλα ἐκεῖνα τὰ ὄνειρα καὶ τὶς ἐλπίδες ποὺ λίκνισαν τὶς τελευταῖες τρεῖς γενεές στὴν πατρίδα μας, καὶ ἐπιδίωξε νὰ στεριώσει στὸν τόπο μας ἓνα μέλλον δημοκρατικὸ καὶ οὐμανιστικὸ, ὅπου κυρίαρχη θέση θὰ κατεῖχε ἡ φωτισμένη καὶ δημοκρατικὴ παιδεία.

Στὴν ὑπηρεσία αὐτοῦ τοῦ ἰδανικοῦ ἀναλώθηκε ἡ Ρόζα Ἰμβριώτη σὲ χρονικὸ διάστημα ποὺ καλύπτει τὸ μισὸ καὶ πλέον τοῦ αἵωνα, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ δηλ. τῶν σπουδῶν της, καὶ κυρίως ἀπὸ τὸ 1925, ὅταν νεαρὴ τότε καθηγήτρια στὴ Μαράσλειο Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία, δοκίμασε γιὰ πρώτη φορὰ τὴν ἀντιπνευματικὴ βαναυσότητα τοῦ ἀντιδραστικοῦ κατεστημένου καὶ τῆς καθαρῆς δαιμόνια στὴν παιδεία. Ἦταν ἡ ἐποχὴ ποὺ ἡ νεαρὴ καθηγήτρια κατηγορήθηκε πῶς διδάσκει τὴν ἱστορία σύμφωνα μὲ τὴ θεωρία τοῦ ἱστορικοῦ ὕλισμου καὶ δέχτηκε, μαζί μὲ τοὺς πρωτεργάτες τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Μεταρρύθμισης τὸ 1924 - 1925, — τὸ Δημήτρη Γληνὸ, τὸν Ἀλέκο Δελμούζο, καὶ τοὺς συνεργάτες τους Κώστα Σωτηρίου καὶ Παπαμαῦρο καὶ ἄλλους, τοὺς μύδρους τῶν καθυστερημένων ἐγκεφάλων καὶ τῶν ἐκφραστῶν τῆς ἀντιδραστικῆς παιδείας τοῦ κοτζαμπασιδισμού, ποὺ ἦταν τὸ στήριγμα ἐνὸς μόνιμου σκοταδισμού.

Μὰ, παρὰ τοὺς διωγμοὺς καὶ τὶς ἀντιξοότητες, ἡ σταδιοδρομία τῆς Ρόζας Ἰμβριώτη στὴν ἐκπαίδευση ξετυλίγεται λαμπρὴ. Μὲ τὴ γερὴ ἐπιστημονικὴ της κατάρτιση, μὲ τὶς σοβαρὰς μεταπτυχιακὰς σπουδὰς της στὸ Βερολίνο καὶ τὸ Παρίσι, ἀπ' ὅπου γύρισε εἰδικευμένη στὴν ἱστορία καὶ τὰ παιδαγωγικά καὶ διαποτισμένη ἀπὸ τὶς νέες ἀντιλήψεις γιὰ τὸ Σχολεῖο, γρήγο-

ρα ξεχώρισε μέσα στὸν ἐκπαιδευτικὸ κλάδο καὶ ἀπέσπασε τὶς ἐξαίρετικὲς ἐκθέσεις τῶν προϋποταμένων της, γιὰ νὰ γίνουν, στὰ 1935, ἐκεῖνη καὶ ἡ ἀείμνηστη Μαρία Πολυμενάκου, οἱ πρῶτες γυναῖκες γυμνασιάρχες στὴν Ἑλλάδα, σπάζοντας ἔτσι τὴν προκατάληψη γιὰ τὶς περιορισμένες δυνατότητες τῆς γυναίκας καὶ ὅταν ἀκόμη εἶναι ἐπιστήμονες.

Ἡ Ρόζα Ἰμβριώτη, πνεῦμα πλατὺ καὶ βαθύτατα δημοκρατικὸ, διαποτισμένη ἀπὸ τὶς νέες ἀντιλήψεις γιὰ τὶς σχέσεις διδάσκοντος καὶ διδασκομένου, ἔχοντας συνειδητοποιήσει τὴ σημασία καὶ τὴν ἀξία τοῦ Σχολείου Ἐργασίας, ἀντίκρουσε σὲ ἀνύποπτο χρόνο αὐτὸ ποὺ ἀποτελεῖ σήμερον τὸ ὑπ' ἀριθμὸν ἓνα πρόβλημα καὶ δονεῖ ὅλους τοὺς φορεῖς τῆς Ἀνώτατης Παιδείας, τὸ πρόβλημα τῆς ἔδρας, δίνοντας, καὶ πρὶν ἀκόμη γίνῃ γυμνασιάρχης, ριζοσπαστικὴ λύση σ' αὐτό. Μαθήτριάς της τότε, στὸ Β' Γυμνάσιο Θηλέων, ποὺ πραγματικὰ τὴν ἀγάπησαν μὲ πάθος ὅπως καὶ ἐκεῖνη ἔδινε ὅλο της τὸ εἶναι γιὰ τοὺς μαθητὲς της, ἔχουν νὰ θυμῶνται τὴ δημιουργικὴ πνικὴ ποὺ φύσηξε μέσα στὶς τάξεις τοῦ Γυμνασίου τους — μαζί καὶ πάλι μὲ τὴν ἄλλη φωτισμένη ἐκπαιδευτικὸ ποὺ χάθηκε πολὺ πρόωρα, τὴ Μαρία Πολυμενάκου — μὲ τὴν κατάρτησή τῆς ἔδρας, ποὺ ἀποτελεῖ τὸ σῆμα τῆς ἀπὸ καθέδρας αὐταρχικῆς διδασκαλίας, μὲ τὴν κατάρτησή τῶν θρανίων καὶ τὴν ἀντικατάστασή τους μὲ τὰ τραπέζια ἐργασίας, ὅπου οἱ μαθήτριάς της κάθονταν κατὰ ομάδες καὶ συνεργάζονταν στὴν ἐπεξεργασία κοινῶν θεμάτων, μὲ τὴν καθηγήτρια συμπαραστάτη, συνεργάτη καὶ βοηθὸ καὶ ὄχι ἐξ ὀρισμοῦ ἀλάθητο σοφὸ δάσκαλο. Ἔτσι, πέτυχε νὰ μεταβάλῃ τὶς τάξεις, ποὺ ὡς τότε, ἐξαιτίας τῶν ἀναχρονιστικῶν μεθόδων διδασκαλίας ποὺ ἐπικρατοῦσαν στὴν ἐκπαίδευση, τὴν ἀποτελοῦσε ἓνας μεγάλος ἀριθμὸς ἀπὸ μαθητὲς, παθητικὸς δέκτες ἑτοιμῶν γνώσεων, σὲ δημιουργικὲς κυψέλες ἐργασίας, ὅπου οἱ μαθήτριάς αὐτενεργώντας, δίδασκαν, μορφώνονταν, ἀποκάλυπταν καὶ καλλιεργοῦσαν τὶς πνευματικὲς τους ἰκανότητες, τὶς κλίσεις τους καὶ τὰ ἐνδιαφέροντά τους.

Ὅπου, ἤρθαν τὰ μαύρα χρόνια τῆς μεταξικῆς δικτατορίας καὶ ὁ σκοταδισμὸς ποὺ ἐπέβαλε σ' ὅλη τὴν πνευματικὴ ζωὴ τοῦ τόπου. Σὲ τέτοιες συνθήκες, μὰ φωτισμένη ἐκπαιδευτικὴ συνείδηση σὰν τῆς Ρόζας Ἰμβριώτη, δὲν ἦταν δυνατόν παρὰ νὰ ἀποτελεῖ κάρφος στὸ μάτι τῆς δικτατορίας. Κι ἀποφάσισε νὰ τὴν ἐξουδετερώσει. Γι' αὐτό, τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας τὴν τοποθέτησε διευθύντρια στὸ «Εἰδικὸ Σχολεῖο Ἀνωμάτων καὶ Καθυστερημένων Παιδιῶν» τῆς Καισαριανῆς. Ἀλλὰ καὶ

ἐκεῖ ἡ Ρόζα Ἰμβριώτη, μὲ τίς εἰδικές σπουδές πού εἶχε κάνει στό ἐξωτερικό πάνω στήν ψυχολογία τῆς κατηγορίας αὐτῆς τῶν ἀδικημένων παιδιῶν, καί μὲ τή συνεργασία τῆς νεαρῆς τότε νηπιαγωγοῦ κ. Πιστικίδου, τοῦ ψυχιάτρου κ. Ζαβιτσιάνου καί τῶν ἄλλων συνεργατῶν τῆς, μεγαλοῦργησε καί πέτυχε μὲ ἐπίπονη δουλειά νά θγάλει φουρνιές παιδιῶν, πού παρὰ τήν πνευματική τους ἀναπηρία, ἔγιναν ἱκανά ν' ἀντιμετωπίσουν τὰ πρακτικά προβλήματα τῆς ζωῆς καί τῆς ἐπιβίωσης καί, μέσα στίς δύσκολες συνθήκες τῆς Κατοχῆς καί τῆς πείνας, νά θρέψουν μερικά καί οἰκογένειες δλόκληρες.

Τὰ πορίσματά τῆς ἀπό τή δουλειά τῆς στό Σχολεῖο αὐτό ἔχει ἐκθέσει στό βιβλίο τῆς «Ἀνώμαλα καί Καθυστερημένα Παιδιά», πού ἐξέδωσε στό 1939.

Ἡ Κατοχή, μετὰ τή γενναία καί ἐνεργό συμμετοχή τῆς Ρόζας Ἰμβριώτη στήν Ἐθνική Ἀντίσταση, ἔβαλε τελεία καί παύλα σέ μιὰ τόσο λαμπρή σταδιοδρομία στή Μέση Ἐκπαίδευση, ἀπ' ὅπου ἀπολύθηκε ὀριστικά πιά μετὰ τήν ἀπελευθέρωση. Μά, ἀν ἀπολύθηκε ἀπό τὸ ἀντιδραστικό κράτος, μετέφερε τή δράση τῆς καί τή θερμοργό πνοή τῆς στήν Ἐλεύθερη Ἑλλάδα, ὅπου σάν ἀνώτατο στέλεχος τῆς ΠΕΕΑ, τῆς ἀνέθεσαν τήν ὀργάνωση καί τή διεύθυνση τοῦ Φροντιστηρίου τῆς Τύρας, ἀπ' ὅπου θῆκαν, μὲ ταχύρρυθμη ἐκπαίδευση, φουρνιές δλόκληρες ἀπὸ δασκάλους, πού πῆραν ἀμέσως διαρισμούς, γιὰ τὰ σχολεῖα τῆς περιοχῆς τους ὁ καθένας, γιὰ νά λειτουργήσουν καί πάλι καί νά μάθουν γράμματα στό λαοῦ καί νά τοὺς μεταλαμπαδεύσουν τὰ μηνύματα τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας καί τῆς δημοκρατίας. Τότε ἔγραφε τὸ θαυμάσιο ἀναγνωστικό «Ἀετόπουλα» γιὰ τὴν Γ' καί Δ' Δημοτικοῦ, μέσα σέ 17 ἡμέρες, «τὴ νύχτα μὲ τὸ λυχνάρι», ὅπως γράφει ἡ ἴδια στό περιοδικό «Ἐπιθεώρηση Τέχνης» (τεῦχος ἀφιερωμένο στήν Ἀντίσταση, Μάρτιος - Ἀπρίλιος 1962), γιὰ νά ἐξυπηρετήσει τίς ἐπιτακτικές ἀνάγκες τῶν σχολείων καί ν' ἀνταποκριθεῖ στήν ψυχολογία καί τήν πρόωρα ὀργανωμένη συνειδητοποίηση τῶν παιδιῶν τῆς μεγάλης ἐκείνης ἐποχῆς. Τὸ βιβλίο αὐτό, μαζί μὲ τὸ ἀναγνωστικό τοῦ Μ. Παπαμαύρου «Ἐλεύθερη Ἑλλάδα» (τῆς Ε' καί ΣΤ' δημοτικοῦ) ἀπέτελεσαν τὰ δυὸ ἀναγνωστικά τῆς ἀντιστασιακῆς Παιδείας. Μὲ δική τῆς εἰσήγηση ἰδρύθηκε ὁ πρῶτος Παιδικὸς Σταθμὸς στήν ἀπελευθερωμένη περιοχή τῆς Καρδίτσας, πού ἡ ὀργάνωσή του ἀνατέθηκε ἀπὸ τὴν ΠΕΕΑ στήν παιδαγωγὸ Ἐένη Ξενίδη. Πῆρε ἐνεργό μέρος στήν «Πανελλαδικὴ Διάσκεψη τῶν Ἐκ-

παιδευτικῶν» τῆς Ἐλεύθερης Ἑλλάδας, στή Λάσπη τῆς Εὐρυτανίας, 6-7 χιλ. ἀπὸ τὸ Καρπενήσι, τὸν Αὐγούστο τοῦ 1944, ὅπου συζητήθηκαν «μὲ ἐπιστημονικὴ σοβαρότητα καί ἔξαρση ἀντάξια τῶν περιστάσεων» οἱ σκοποὶ καί οἱ κατευθύνσεις τῆς Παιδείας, τὸ περιεχόμενο καί ἡ ὀργάνωσή τῆς.

Γέννημα - θρέμμα τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Μεταρρύθμισης ἡ Ρόζα Ἰμβριώτη πού μὲ τὴ γερὴ ἐπιστημονικὴ τῆς κατάρτιση καί τὴ μαθητεία τῆς κοντὰ στό μεγάλο Δημήτρη Γληνό, εἶχε ἐνστερνισθεῖ ἀπὸ τὰ πολὺ νεανικά τῆς χρόνια, αὐτὴν ὑπηρέτησε σ' ὅλη τὴ ζωὴ τῆς καί γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς ἀγωνίστηκε μὲ συνέπεια ὡς τὴν τελευταία τῆς στιγμή. Μεταπηδώντας, ὕστερα ἀπὸ τὴ διάσπασι τοῦ «Ἐκπαιδευτικοῦ Ὁμίλου», ἀπὸ τὸ γλωσσικό καί τὸν ἐκπαιδευτικό δημοτικισμό στὸν κοινωνικό δημοτικισμό καί δουλεύοντας ἀσταμάτητα γιὰ τὴν καθιέρωση τῆς δημοτικῆς γλώσσας, εὐτύχησε νά τὴν δεῖ, πρὶν πεθάνει, νά καθιερώνεται σάν ἐπίσημη γλώσσα τοῦ ἔθνους. Δὲν εὐτύχησε, ἄμως, νά δεῖ νά πραγματοποιεῖται τὸ ὄραμά τῆς γιὰ μιὰ πραγματικὰ δημοκρατικὴ καί λαϊκὴ παιδεία, πού ἀποτέλεσε τὴ ραχοκοκαλιά τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Μεταρρύθμισης, τόσο στὰ πρῶτα τῆς στάδια, ὅσο καί ὡς στίς μέρες μας. Γιατί, παρὰ τίς σχετικές προόδους πού συντελέστηκαν ἀπὸ τότε πού οἱ πρωτεργάτες καί σκαπανεῖς τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Μεταρρύθμισης διατύπωσαν τίς πρῶτες ἀρχές τῆς, ἡ Παιδεία στήν Ἑλλάδα παραμένει οὐσιαστικὰ ἀντιλαϊκὴ καί ταξικὴ, μὲ τραματικές συνέπειες γιὰ τὴ μορφωτικὴ στάθμη τοῦ λαοῦ μας. Τὴν πεμπτοσύνη τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ τῆς πιστεύω διατυπώνει ἡ Ρόζα Ἰμβριώτη στό βιβλίο τῆς «Ἀριστος Οἰωνός», πού δημοσίευσε στό 1974, ὅπου, ξεκινώντας ἀπὸ τίς ἐλπίδες πού γέννησε ἡ αὐξημένη, ὅπως τὴ λέει, ὀριμότητα τῶν νέων, πού ἐκφράστηκε ἐπικὰ μὲ τὰ τραγικὰ γεγονότα τοῦ Πολυτεχνείου, τὸ Νοέμβριον τοῦ 1973, ἐπιχειρεῖ μιὰ βαθεῖα ἀνατομία τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ μας προβλήματος καί διαγράφει τοὺς βασικοὺς καί μεγάλους σκοποὺς καί τὸ πρόγραμμα μιᾶς πραγματικὰ λαϊκῆς παιδείας μὲ κύριο χαρακτηριστικὸ τὴν κατάρτιση τῆς κοινωνικῆς διάκρισης».

Ἡ Ρόζα Ἰμβριώτη πῆρε ἐνεργό μέρος στοὺς ἀγῶνες τοῦ ἐργαζόμενου λαοῦ γιὰ ἓνα καλύτερο μέλλον, γιὰ τὴ δημοκρατία, τὴν ἐθνικὴ ἀνεξαρτησία, γιὰ τὸ σοσιαλισμό. Στούς ἀγῶνες τῆς, βασικὸ χαρακτηριστικὸ

της ή ανυποχώρητη στάση της απέναντι στον αντίπαλο, ή ακλόνητη πίστη της στα ιδανικά που ύπηρετούσε, ή περηφάνεια της — άλλο βασικό συστατικό της προσωπικότητάς της. Γι' αυτή της τη στάση δοκιμάστηκε βαρύτατα στα στρατόπεδα των γυναικών, όπου οι έμφυλιοπολεμικές κυβερνήσεις την κράτησαν δέσμια επί τέσσερα σχεδόν χρόνια, μαζί με χιλιάδες άλλες γυναίκες, αγωνίστριες όλες της Έθνικής Αντίστασης. Οί συνεξόριστές της στο Τρίκερι θυμολογούσαν πάντοτε με μεγάλη συγκίνηση, τη στιγμή, που ή Ρόζα Ίμβριώτη, τό τραγικό έκεινο φθινόπωρο του 1949, όταν έτοιμαζαν τη μεταφορά μας στο Μακρονήσι, με ύψωμένα τα δέμανα με χοντρό σχοινί αντί για χειροπέδες χέρια της, χαιρετούσε παρήφανα τις συντρόφισσές της από τη

Ή φυσιογνωμία της Ρόζας Ίμβριώτη ήταν γνωστή και πέρα από τα σύνορα της χώρας μας. Ήταν μέλος της F.I.S.E. (Παγκόσμια Όμοσπονδία των Συνδικάτων των Εκπαιδευτικών), που την περιέβαλλε με μεγάλη εκτίμηση και σεβασμό και συχνά καταχωρούσε στις στήλες του Δελτίου της άρθρα της. Είχα την ευκαιρία να διαπιστώσω ή ίδια την εκτίμηση αυτή, όταν τον Άπριλη του 1965, καλεσμένες στο Άλγέρι σε μιιά Παγκόσμια Συνδιάσκεψη για την καταπολέμηση του αναλφαριθμητισμού, είδα με πόση προσοχή άκουσαν την όμιλία της και περιέλαβαν προτάσεις της στο τελικό κείμενο απόφασης της Συνδιάσκεψης.

...αλλο...
...τον Παζόπουλο, διοικητή
...διάταξε τον άγριο βασανισμό
...Ρόζα Ίμβριώτη, δεμένη
...οί μύτες των ποδιών
...βρεγμένη πλάκα, μαστιγώ
...έ φίλες βέρτες και υπερψυχώτρια των γυναικών
...αή της υποχώρησι, έλπίσε.
...Όμως ή Ρόζα μένει
...όρητη. Αποτέλεσμα να
...πανόρθωτα ή ύγεια της
...την άπειλή των καρδιακών
...από τότε τη ζωή της.
...η ύγεια, ή Ρόζα δεν έ
...μόρφωση του λαού, τόσο
...αυτή την ψυχή της μεγά
...που γινόνταν από τις 156
...από τότε που απαλύθηκε
...μέλος της Δ.Ε. και ή
...δείξει, που επεδεικνύονταν
...την Παιδεία υπό τη δική
...σέληση ήταν τό 15% γιά
...ημε άρμόνιο γιά τη νε
...ική συμβολή, εκδίδεται ή
...της Ε.Δ.Α, ή αρχώδης τό
...θήμηση (στά 1966), σά
...τοποίηση του μεγάλου θέ
...ατα λαϊκά στρώματα, άλλ
...στην άγώνα του λαού γιά
...φέρεται στην πρόλογο του

Σ' όλη τη διαδρομή της ζωής της, ή αγάπη της γιά τον άνθρωπο που εκφραζόταν με χίλιους δυό τρόπους, ή απεριόριστη κατανόησή της γιά τις ανθρώπινες αδυναμίες, ή αφοσίωσή της στους φίλους της, ή εθελουσιαστή της και ή αντικειμενικότητά της γιά φίλους, γνωστούς και άγνωστους, ή προθυμία της να βοηθήσει όποιον της τό ζητούσε στις σπουδές του, στην επιστημονική του έπίδοση, στην πολιτική του δραστηριότητα, σημάδεψαν τό πέρασή της από τη ζωή. Με την πείρα της, τη σοφία της, τις γνώσεις της, και πάνω απ' όλα με τη μεγάλη της ανθρωπιά, όρισκόταν πάντοτε κοντά σε όλους — φίλους, συναδέλφους, συντρόφους, συνανθρώπους.

Η μεγάλη αγάπη της, τό Ναιάτα. Σ' αυτό ανάλωσε όλη τη ζωή της, στη διακονία τους πρότερες τη παιδείας της, την ύγεια της, τις επιστημονικές της φιλοδοξίες. Για ένα φωτεινό κι εύσυχισμένο μέλλον γιά τη Νεολαία, τό Άλγος της Ανθρωπότητας. Στη Νεολαία είναι άφιερωμένο και τό τελευταίο της άρθρο που έγραψε λίγα πριν τη χείραση, γιά τό χρέος των νέων απέναντι στην πατρίδα, τη δημοκρατία και τό σοσιαλισμό.

Άλλο μεγάλο πάθος της, ή χειραφέτηση της Γυναίκας. Η πρώτη της άγαπητή σ' αυτήν είναι άφιερωμένη. Πρόκειται γιά τη μελέτη της «Η Γυναίκα στό Βελγίον» (1924). Συντάχει όλες τις προσπάθειες γιά την ίσοτιμία της γυναίκας, γιά την ανάδειξή της σε δημοκρατικό, αυτόνομο άτομο με ύψηλό φρόνημα και ανεπτυγμένη κοινωνική συνείδηση.

Από τό ιδρυτικά μέλη του «Άγωνα γιά τό Δικαιώματα της Γυναίκας», εκλέγεται, μετά την άπελευθέρωση, στά 1945, Γεν. Γραμματέας της Η.Ο.Ε. και ή

...τη μεταφορά μας
...Άλγερια, όπου τις παρέδωσαν σ
...τότε της περιοχής, ή όποιος
...κατό τους. Όμως διάκλιμα
...ή σ' ένα τσίλο, έτσι που μό
...της ν' άκουμπάνε πάνω σε μιιά
...γίνεται από τους βασανιστές
...ματόσκανο, γιατί θεωρείται ή
...στο στρατόπεδο και με τη δι
...ζών να κηφούν τό ήμικό
...θις τό τέλος άγέρωχη κι άνυσ
...κλονιστεί σούαρότατα κι άνε
...και να ζει έκτου κάτω από
...κών κρέσσων, που σημάδεψαν

Μά και με κλονισμένη, τι
...παψε ποτέ να μοχθεί γιά τη
...στο στρατόπεδο, όπου άποτε
...της μαρξιστικής προσέθεσης
...μιας εκπαιδευτικής όσο και
...τά 1952, στην Ε.Δ.Α, σάν
...πύθνη της Επιστροπής Πα
...της θέσεις του κόμματος γιά
...της καθοδήγησι, Δική της εί
...την Παιδεία, που έγραψέ ανα
...λάτα. Με τη δική της ύπιαση
...τό την Επιστροπή Παιδείας
...μος - Εκπαιδευτική Μεταρρ
...συμβολή της γιά τη συνείδη
...μιας της Παιδείας από εύρύ
...λά και σάν θετική βοήθεια
...την Παιδεία τους, όπως άνα
...διόλιου.

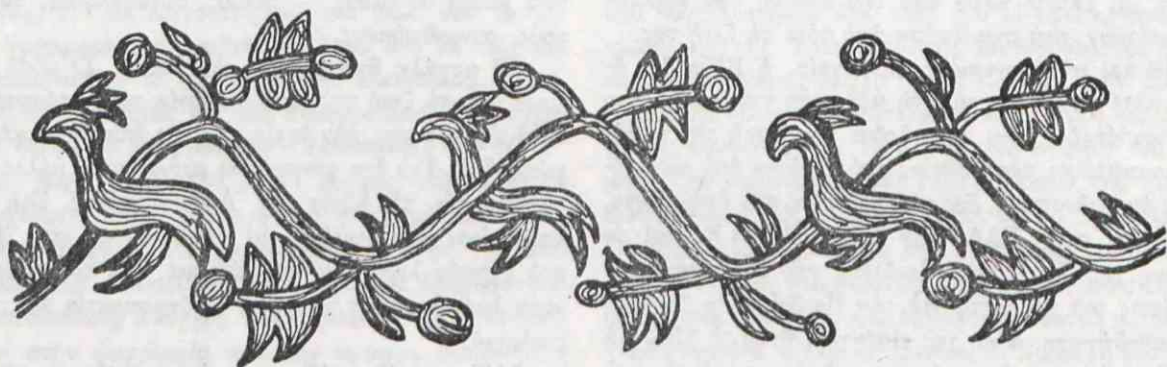
συμβολή της είναι αποφασιστική στην επιτυχία του πρώτου στην Ιστορία του γυναικείου κινήματος της χώρας μας Πανελλαδικού Συνεδρίου (1946), που η απήχρησή του ήταν πολύ μεγάλη. Μέλος, στα μετεμφυλιακά χρόνια, της Γραμματείας της Π.Ε.Γ., αποτελεί τη ραχοκοκκαλιά της Ομάδας της που επεξεργάζεται τα θέματα της Παιδείας από τη σκοπιά της γυναίκας και του παιδιού, και αντιπροσωπεύει την οργάνωση στο Διεθνές Συνέδριο του Παιδιού, που έγινε στη Στοκχόλμη, στα 1966.

Η ζωή της στάθηκε μια ζωή αναλωμένη ολόκληρη στον αγώνα τον καλό για την ανύψωση του Άνθρωπου, για την κατάργηση της εκμετάλλευσης και της αλλοτριώσεώς του, για την προκοπή του τόπου, μια ζωή παράδειγμα πίστης, συνέπειας, αφοσίωσης στα σοσιαλιστικά ιδανικά, μια ζωή αφιερωμένη στον Άνθρωπο.

Και η ιδιωτική της ζωή τα ίδια γνωρίσματα παρουσιάζει. Με τον αγαπημένο της σύντροφο, τον καθηγητή της φιλοσοφίας Γιάννη Ίμβριώτη, πορεύεται ει-

ρηνικά κι ευτυχισμένα πενήντα ολόκληρα χρόνια, με μια σπάνια ταύτιση στα ενδιαφέροντα, στις μελέτες τους, στις πολιτικές και κοινωνικές τους δραστηριότητες. Όπου ο πρώτος κριτής κάθε δουλειάς του ενός είναι ο άλλος. Πάντοτε, πριν τα χειρόγραφα των άρθρων, των μελετών και των βιβλίων του ενός παραδοθούν στο τυπογραφείο διαβάζονταν με πολύ αυστηρά κριτήρια από τον άλλο.

Η Ρόζα Ίμβριώτη ήταν ένας ολοκληρωμένος άνθρωπος. Μια γυναίκα που λάμπρυνε την επιστήμη και τον νεοελληνικό σύμβουλο και άφησε τη ζωή, όρθια στις επάλξεις ως την τελευταία στιγμή για ένα ευτυχισμένο μέλλον της πατρίδας μας. Το κενό που άφησε φεύγοντας για τον αγαπημένο της σύντροφο, για τους φίλους της, για τα Νειάτα που στάθηκε σ' όλη της τη ζωή η μεγάλη τους φίλη και ο πνευματικός τους ταγός, για το προσδευτικό κίνημα, δεν μπορεί εύκολα να αναπληρωθεί.*

* Από την εκδήλωση στη μνήμη της Ρόζας Ίμβριώτη που οργάνωσε ο Σύνδεσμος στις 17 Μαΐου 1978.

Δημόσιες συζητήσεις

Βόμβα Νετρονίου

Ο Σύνδεσμος Ελληνίδων Έπιστημόνων όργάνωσε με επιτυχία στις 16 Ιουνίου, στην αίθουσα Δημαρχείου, συζήτηση για τη βόμβα νετρονίου, με συντονίστρια την κ. Έλσα Ροκόφουλου (του Κέντρου Πυρηνικών Έρευνών «Δημόκριτος»). Όμιλητές ήταν οι καθηγητές Ν. Αντωνίου της Φυσικής, Θ. Γιαννακόπουλος της Χημείας, Θ. Καφάτος της Βιολογίας και Φ. Βεγλερής, καθηγητής της Νομικής.

Προλόγισε ή πρόεδρος κ. Αμαλία Φλέμιγκ. Ο καθηγητής Αντωνίου είπε μεταξύ άλλων:

«Η βόμβα νετρονίου είναι ή νέα προσφορά της προχωρημένης τεχνολογίας στο φονικό παιχνίδι των λαών. Για άλλη μιá φορά ή επιστημονική γνώση μετασχηματίζεται σε απειλή για τους λαούς και ή φυσική επιστήμη ξαναβρίσκει το θλιβερό της ρόλο να απολογηθεί για την πρόδοό της.

Η φυσική είναι ή επιστήμη που μελετάει τους μηχανισμούς με τους οποίους μετασχηματίζεται και κατανέμεται ή ενέργεια στο σύμπαν. Όλα τá φαινόμενα, που με την πολλαπλότητά τους και τις διαφοροποιήσεις τους συνθέτουν τó φυσικό κόσμo, ανάγονται πάντοτε σε μιá διαδικασία μετασχηματισμού της ενέργειας που υπάρχει στο σύμπαν. Κάθε κατάκτηση της φυσικής επιστήμης ταυτίζεται με την ανακάλυψη μιáς ενεργειακής κρύπτης στο φυσικό κόσμo και μιáς σειράς μηχανισμών με τους οποίους ή καινούργια αυτή μορφή ενέργειας, μετασχηματίζεται.

Η πυρηνική ενέργεια, που ή ανακάλυψή της χαρακτηρίζει την πρόοδο της φυσικής στον αιώνα που ζούμε, είναι συγκεντρωμένη σε πολύ μικρές περιοχές του χώρου, στους λεγόμενους ατομικούς πυρήνες, που αποτελούν και τá υλικά συστατικά του μικρόκοσμου. Στους μηχανισμούς μετασχηματισμού της πυρηνικής ενέργειας παίζουν βασικό ρόλο τá υλικά σωματία που συνθέτουν έναν ατομικό πυρήνα, τá πρωτόνια που έ-

χουν θετικό ηλεκτρικό φορτίο, και τá νετρόνια που είναι ουδέτερα.

Η επέμβαση της τεχνολογίας στο μετασχηματισμό της πυρηνικής ενέργειας, γέννησε τά φοβερά όπλα του αιώνα μας, την πυρηνική και την ύδρογονική βόμβα. Σε μιá πυρηνική έκρηξη, τó τεράστιο ποσό ενέργειας που ελευθερώνεται μετατρέπεται κυρίως σε θερμική ενέργεια και σε κύμα πίεσης στην ατμόσφαιρα με τρομακτική ένταση. Έτσι, ή καταστροφή από την έκρηξη μιáς πυρηνικής βόμβας είναι ολοκληρωτική. Μόνο ένα μικρό ποσοστό της ενέργειας ελευθερώνεται με ραδιενεργά θραύσματα, που ενώ δεν συμμετέχουν στη βία της έκρηξης, δίνουν τó πιο αποτρόπαιο γνώρισμα στα πυρηνικά όπλα γιατί με τή ραδιενεργή μόλυνση μετατρέπουν μεγάλες περιοχές σε μόνιμες έστιες θανάτου.

Σε αντίθεση με τά φαινόμενα που συνοδεύουν την έκρηξη μιáς πυρηνικής ενέργειας που ελευθερώνεται, μετασχηματίζεται σε ακτινοβολία νετρονίων. Έπειδή τά νετρόνια είναι γυμνά από ηλεκτρικό φορτίο, περνούν σχεδόν ανενόχλητα από τά συστήματα ύλης που συναντούν, όπως ένα σύννεφο σκόνης περνάει ανενόχλητο από τó πλέγμα ενός συρματένιου φράχτη. Έτσι οι κατασκευές δεν καταστρέφονται στην περιοχή της έκρηξης γιατί δεν μεταφέρεται σ' αυτές αρκετή ενέργεια. Όταν όμως ή ακτινοβολία νετρονίων επιδράσει σε ζωντανούς οργανισμούς υπάρχει αυξημένη πιθανότητα να μεταφερθεί σ' αυτούς ενέργεια με αποτέλεσμα τή βιολογική βλάβη των οργανισμών που οδηγεί άργά ή γρήγορα στο θάνατο. Παρόλο ότι ή ακτινοβολία νετρονίων είναι φευγαλέα και δεν δημιουργεί άμεση ραδιενεργή μόλυνση, υπάρχουν δευτερογενή φαινόμενα που μπορούν να οδηγήσουν στο σχηματισμό ραδιενεργού άνθρακα από την αλληλεπίδραση των νετρονίων με τó άζωτο της ατμόσφαιρας.

Η βόμβα νετρονίου είναι ένα αποτρόπαιο όπλο. Έξαφανίζει τή ζωή και αφήνει άθικτο τόν πλούτο, τις

βιομηχανίες και τις εγκαταστάσεις της χώρας που δέχεται την επίθεση. Γίνεται έτσι το σύμβολο κάθε υπερ-ριαλιστικού πολέμου και ανοίγει το δρόμο που μπορεί να οδηγήσει σε ένα πυρηνικό ολοκαύτωμα.

Η ευθύνη των επιστημόνων ήταν τεράστια για την κατασκευή της πυρηνικής βόμβας, παραμένει τεράστια και τώρα, για την κατασκευή και την εξάπλωση της βόμβας νετρονίου. Έγιναν οι επιστήμονες υπηρέτες της άρχουσας τάξης, αναπτύσσονται μέσα σε μια τεχνοκρατική αντίληψη για την Έπιστήμη και, αποκομμένοι από τον κοινωνικό ρόλο, βλέπουν τα έργα τους να γίνονται όργανα για τον αφανισμό των λαών. Είναι χρέος των επιστημόνων που έχουν ακόμη ανεξάρτητη φωνή, να αποκαλύψουν όλους τους κινδύνους ενός τέτοιου όπλου και να συμβάλουν στην αναχαίτιση της εξάπλωσής του. Οι άφοπλισμοί και ο περιορισμός των πυρηνικών όπλων δεν εξασφαλίζονται με διεθνείς συνθήκες αλλά με την εξέγερση των συνειδητών του

Είναι άραγε τυχαίο το γεγονός ότι το βραβείο που θέσπισε, ίσως μετά από τύψεις με τα χρήματα που του απόδωσαν οι εκατόμβες των νεκρών, συνέβαλε για μια ακόμη φορά στην ανακάλυψη ενός πολλαπλάσια καταστροφικού όπλου, της ατομικής βόμβας;

Δεν προβληματίστηκαν οι επιστήμονες από το γεγονός ότι τα πράγματι εκπληκτικά επιτεύγματά τους αντί να οδηγήσουν, όπως ήταν δυνατόν, στην ανακούφιση της ανθρωπότητας από τη δυστυχία και την πείνα, χρησιμοποιήθηκαν στα χέρια των πολεμοκάπηλων για την ενίσχυση της παντοδυναμίας τους και εξακολουθούν δυστυχώς, με ελάχιστες εξαιρέσεις, να υπηρετούν πιστά τους εμπόρους του θανάτου και της δυστυχίας, νίπτοντας τα χέρια τους με το δικαιολογητικό ότι υπηρετούν την έρευνα για την έρευνα κι επομένως είναι ανεύθινοι από τις συνέπειές της;

Είναι να διερωτάται κανείς ως τότε ή σοφία των

Ἀπὸ τὰ πρακτικὰ τῆς δημοσίας συζήτησης τοῦ Συνδέσμου Ἑλληνίδων Ἐπιστημόνων : 30 Νοεμβρίου - Αἴθουσα Συντακτῶν.

Ἐκθέσεις ἑλληνικῶν ἀρχαιοτήτων εἰς ἔξωτερικόν

Κα Α. ΦΛΕΜΙΓΚ: Ὁ Σύνδεσμος Ἑλληνίδων Ἐπιστημόνων, πῆρε σὺν ἀφορμῇ γιὰ τὴν ὀργάνωσιν δημοσίας συζήτησης, μὲ θέμα «Ἐκθέσεις ἑλληνικῶν ἀρχαιοτήτων εἰς ἔξωτερικόν», τὶς δηλώσεις ἐκπροσώπων τῆς Κυβερνήσεως, καθὼς καὶ πληροφορίες ποὺ δημοσιεύθησαν εἰς τὸν ἡμερήσιον Τύπον, σύμφωνα μὲ τὶς ὁποῖες ἐτοιμάζονται δύο ἢ τρεῖς ἐκθέσεις, μὲ θέμα «ἡ Τέχνη τοῦ Αἰγαίου», εἰς Παρίσι, Νέα Ὑόρκη καὶ ἄλλου, καὶ ἡ «Μακεδονικὴ Μεταλλοειδία».

Γεν. Ἐπιθεωρητῆς Ἀρχαιοτήτων Δ. Λαζαρίδης καὶ δ. τ. Γενικός Ἐφορος Βυζαντινῶν Ἀρχαιοτήτων Μ. Χατζηδάκης.

Οἱ ὁμιλητῆς μας, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Γιάννη Κακριδὴ ὁποῖος γιὰ λόγους ὑγείας δὲν παραβρέθηκε ἀλλὰ ἔστειλε γράμμα, ἔχουν πλούσια πείρα ἀρχαιολογικῶν θεμάτων καὶ Ἐκθέσεων εἰς Μουσεῖα. Συνάμα διετέλεσαν μέλη τοῦ Ἀνωτάτου Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου, ἀπ' ὅ-

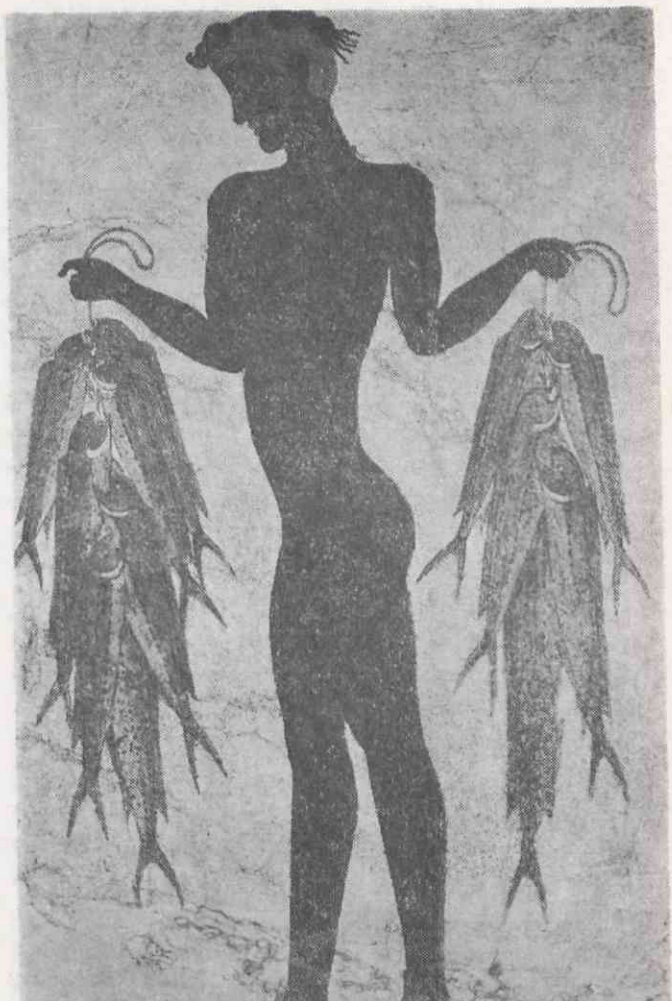
«Λυποῦμαι πολύ, πού λόγοι υγείας δέν μοῦ ἐπιτρέπουν νά εἶμαι ἀπόψε μαζί σας. Καί ἀπό μακριά ὅμως, θέλω νά σᾶς βεβαιώσω πόσο σύμφωνο μέ βρίσκει κάθε προσπάθεια πού θά βοηθήσει νά ματαωθεῖ ὁ ξενιτεμός καί τοῦ παραμικροῦ πολύτιμου ἔργου τῆς τέχνης πού φυλάγεται στά Μουσεῖα μας.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πώς δέν καταλαβαίνω γιατί ἀποφασίστηκε ὁ ξενιτεμός αὐτός. Γιατί ἡ ἐξήγηση πού μᾶς δίδεται ἐμπιστευτικά, τάχα πώς τόν ἀπαιτοῦν ὕψιστοι ἐθνικοί λόγοι, γιά νά δώσουν δηλαδή τά ἐλληνικά ἐκθέματα στοῦς ξένους τήν καλή μαρτυρία γιά τοῦς σύγχρονους "Ἕλληνες καί νά κερδίσουμε ἔτσι τή συμπάθειά τοῦς στίς δύσκολες ὥρες πού περνοῦμε σήμερα, ἡ ἐξήγηση αὐτή ἀποκλείεται νά εἶναι ἀληθινή, τόσο ἀπλοϊκή καί ἀνόητη καί ἀναξιοπρεπῆς πού εἶναι.

Κάτι ἄλλο πρέπει νά κρύβεται, πού ὅταν τὸ μάθουμε καί πειστοῦμε γιά τή βασιμότητά του δέν θά πάψουμε νά διαμαρτυρόμαστε μέ ὄλη μας τή δύναμη.»

Ὁ κ. Χατζηδάκης εὐχαρίστησε τὸ Σ.Ε.Ε. γιά τήν πρωτοβουλία του νά προσπαθήσει νά ὑπάρξει διάλογος γιά τὸ ἐθνικὸ αὐτὸ θέμα καί τὸν ἡμερήσιο Τύπο πού μέ τήν εἰδησεογραφία του μέ ἄρθρα καί σχέδια ἐνημέρωσε τήν κοινὴ γνώμη.

Κατόπιν ἔθεσε τὸ πρόβλημα τῆς συζήτησης καί ἀνέφερε χαρακτηριστικά ὅτι ἡ δυνατότητα νά ἐφαρμοστοῦν τέτοιου εἴδους σχέδια ἀναλλαγῆς πολιτιστικῶν ἀγαθῶν σέ θάρος τῶν ἀρχαιοτήτων μας, δόθηκε τὸ καλοκαίρι τοῦ 1977. Ὡς τότε, ὁ ἀρχαιολογικὸς νόμος ἀπαγόρευε ἀπολύτως τὴν ἐξαγωγή ἀρχαιοτήτων, καί μά-

ἐκθέσεις — τῆς Μακεδονικῆς Μεταλλοτεχνίας καὶ τῆς Τέχνης τοῦ Αἰγαίου — μὲ τὴν προσθήκη ὅτι γίνονταν διαπραγματεύσεις γιὰ τὴ μεταφορά τους, ὕστερα ἀπὸ τὴν Ἀμερική, στὸ Λένινγκραντ καὶ στὸ Τόκιο.

Καὶ ὁ κ. Χατζηδάκης πρόσθεσε:

«Εἶναι φανερό ὅτι οἱ ἐπίσημες πληροφορίες εἶναι λειψές ὡς πρὸς τὸ κύριο θέμα, δηλ. γιὰ ποιά συγκεκριμένα ἔργα τέχνης γίνονται διαπραγματεύσεις. Ποιός

μὲ ἀνάλογες ἐκθέσεις, παρατηροῦμε πῶς οἱ ἐκθέσεις αὐτοῦ τοῦ εἴδους, ὅπου σπανιότατα παρουσιάζονται ἐλάχιστα ἔργα ἀρχαίας τέχνης, γίνονται ἀκριβῶς ἀπὸ τοὺς λαοὺς ἐκείνους πού δὲν ἔχουν ἀρχαία ἑλληνικὴ κληρονομιά.»

Ἐπίστερα ἀπὸ τὸν κ. Χατζηδάκη πῆρε τὸ λόγο ὁ κ. Δ. Λαζαρίδης. Ἀφοῦ ἐξέθεσε χρονολογικὰ τὴν πρόσφατη ἐμπειρία του ὡς Γεν.

προφάσεις που προβάλλονται, ποιοί συγκατατίθενται σ' αυτήν και για ποιούς λόγους; ποιά είναι τα μοναδικά κομμάτια που πρόκειται τέλος πάντων να εξαχθούν, σε ποιές χώρες ακριβώς και με ποιά συγκεκριμένα ανταλλάγματα. Παριστάνεται σαν να πρόκειται να αποφασίσει την επιλογή των έργων το 'Αρχαιολογικό Συμβούλιο, ενώ είναι ήδη γνωστό ότι έχουν καταρτισθεί πίνακες και έχουν γίνει πάνω σ' αυτούς διαπραγματεύσεις.»

Σχετικά με την περιοδεύουσα έκθεση για τον Μ. 'Αλέξανδρο, ο κ. Πλάτων είπε:

«Ο Μεγάλος 'Αλέξανδρος έδρασε εδώ και μόνο εδώ μπορούμε να παρακολουθήσουμε τα βήματα της καταπληκτικής του εξόρμησης προς την 'Ανατολή για τη δημιουργία ενός καινούργιου κόσμου. Μόνο στον τόπο μας θα μπορούσε να γίνει το προσκύνημα των σεπτών λειψάνων του μεγάλου οργανωτή πατέρα του, του Φιλίππου του Β', στον ίδιο το βασιλικό τάφο του, στις Αιγές. Καμμιά ανάγκη να περιφέρουμε τα λείψανά του, σαν μεσαιωνικοί καλόγεροι για δήθεν προσκύνημα, ή, όπως τουλάχιστο θα το πάρουνε όσοι μας παρακολουθούν, για άργυρολογία. Είναι τρομερό και να το σκεφθεί κανείς πώς σχεδιάζονται εκθέσεις στο έξωτερικό με θησαυρούς, που ακόμα δεν βγήκαν καλά-καλά από το χώμα, που ακόμα δεν γνώρισαν το φως της επιστημονικής δημοσίευσης, όπως τα εύρηματα της Βεργίνας. 'Αλλά και όπως πρόκειται να παρουσιαστεί ή έκθεση της Τέχνης του Αιγαίου, αποσπασματικά, με μεμονωμένα έργα, δεν θα έχει νόημα. Γιατί τί θα δίδασκε π.χ. μεμονωμένος ο Δίσκος της Φαιστού, με την ιερογλυφική του γραφή, χωρίς την παρακολούθηση της εξέλιξης των συστημάτων γραφής στο Μουσείο 'Ηρακλείου και στο 'Εθνικό 'Αρχαιολογικό Μουσείο; Τί θα έδινε σαν δίδαγμα το μοναδικό σε αξία πέτρινο ανάγλυφο ρυτό με την πομπή των θεριστών του Μουσείου 'Ηρακλείου, χωρίς τη συνάρτησή του με τα ανάλογα σκεύη λατρείας και μινωικής ιερής τελετουργίας;»

Ο κ. Πλάτων με συγκεκριμένα παραδείγματα και φωτεινές διαφάνειες από τα φημιολογούμενα για εξαγωγή προϊστορικά έργα, απέδειξε πώς οι σχεδιαζόμενες εκθέσεις γίνονται όχι για διδακτικούς σκοπούς, αλλά για άργυρολογία από τα ξένα Μουσεία.

'Ανάμεσα στ' άλλα ο κ. Πλάτων έδειξε: 'Το περίφημο ρυτό της Ζάκρου, «το πληρέστερο ανάγλυφο μινωικό άγγείο που έχουμε, με σπάνια παράσταση ιερού κορυφής με άγρίμια εξαιρετικής τέχνης, σπουδαίο σκευόο τελετουργικής λατρείας, που αποτελεί κάτι το πο-

λύ σπουδαίο και συγκινητικό για τη γνώση μας της μινωικής θρησκείας». Τον μοναδικό τελετουργικό άμφορέα με έλισσόμενες λαβές και διπλό χείλος, από πολύχρωμο μάρμαρο του 'Ανακτόρου της Ζάκρου' το «κύπελλο της αναφοράς» από την 'Αγία Τριάδα, που παριστάνει ανάγλυφα την προσφορά δερμάτων κυνηγιού από ένα αξιωματικό στο νεαρό πρίγκηπα' σειρά καμαραϊκών άγγείων που «μεμονωμένα δεν λένε τίποτα αλλά στο σύνολό τους αποδίδουν τον έξοχο διακοσμητικό χαρακτήρα του καμαραϊκού ρυθμού, του σημαντικότερου διακοσμητικού ρυθμού σ' όλοκληρο τον κόσμο».

Ο κ. Πλάτων πρόβαλε τελικά μια σειρά από τα αντικείμενα των ανασκαφών της Θήρας και ακόμα την τοιχογραφία του λυγερόκορμου ψαρά, «που έχει συγκροτηθεί από μυριάδες συντρίμματα και είναι τόσο ευαίσθητος, που κινδυνεύει να πάθει και στον τόπο ακόμα που βρίσκεται τώρα».

«Καταλαβαίνετε», κατέληξε ο όμιλητής, «πόσο κινδυνεύουν τα μοναδικά ευαίσθητα άριστουργήματα τέχνης που δείχνονται στις εικόνες, από τη μεγάλη ταιπωρία που τα περιμένει στα ταξίδια τους ανά όλοκληρη την ύφήλιο.»

Το λόγο πήρε κατόπι ή 'Επίτιμος Γενική 'Εφορος 'Αρχαιοτήτων κ. Σέμνη Καρούζου, που είπε:

«Στα χώματα αυτά που πατούμε οι σημερινοί 'Ελληνες, έζησαν εδώ και χιλιάδες χρόνια άνθρωποι σπουδαίοι, έξοχα προικισμένοι από τους θεούς, πραγματικά μεγαλόπνοοι. 'Εμελλε οι άνθρωποι αυτοί να αναπλάσουν και το νεώτερο κόσμο, γιατί χωρίς την έλληνική κληρονομιά, δεν είναι νοητή ή Εύρώπη. Σε καμμιά περιοχή της φαντασίας και του νοού, δεν ύστέρησαν οι 'Αρχαίοι. Μας κληροδότησαν λαμπρά δώρα του πνεύματος και της τέχνης. Συντέλεσαν ακόμα με τους άγώνες και το πολίτευμά τους το δημοκρατικό, στην ανάδειξη της αξιοπρέπειας του ανθρώπου.

Σήμερα, που έχει εξασθενήσει στον κόσμο ή εκμάθηση της έλληνικής γλώσσας, το «έλληνικό θάυμα», όπως το όνόμασε ο Ρενάν, γίνεται προσίτο περισσότερο με τα έργα της Τέχνης. Χιλιάδες άνθρωποι, από τα πέρατα της γής επισκέπτονται τα Μουσεία μας, για να διδαχθούν και να ύψωθούν πάνω από την καθημερινότητα της ζωής.

Πολλές στάθηκαν οι καταστροφές των αρχαίων έργων, των ιερών, των πόλεων, των νεκροταφείων, πρώτα απ' όλα στα χρόνια της ρωμαϊκής κατάκτησης. Φτάνει να διαβάσει κανείς τον Πλούταρχο, σχετικά με

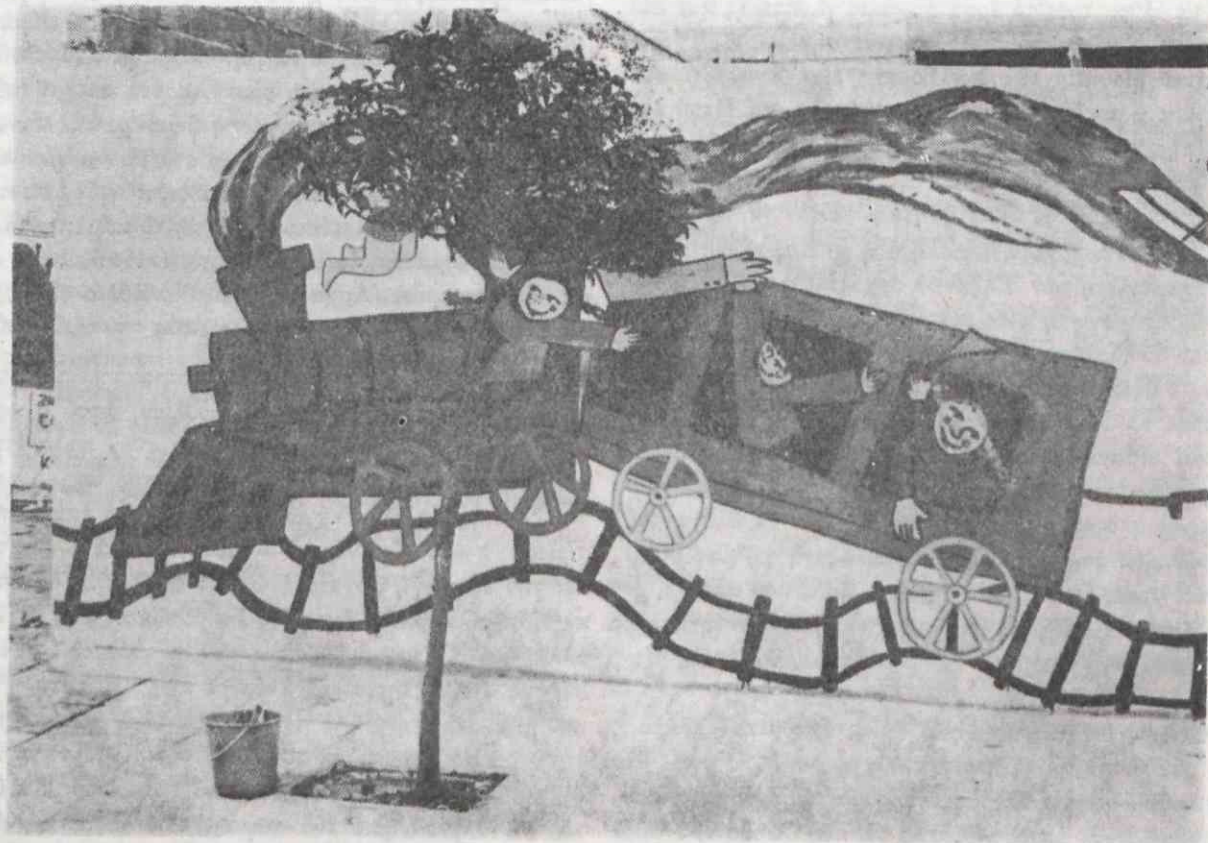
τόσο σπουδαία όπως είναι ή εξαγωγή των αρχαιοτήτων.»

Παρακάτω ο κ. Μαυροΐδης αναφέρθηκε σε μιὰ προσωπική εμπειρία του, σχετική με τήν επιστροφή πέντε αρχαίων έργων, όχι και τόσο σημαντικῶν, πού είχαν σταλεί ἀπό τή δικτατορία Μεταξᾶ στήν Ἀμερική και ἔμειναν ἐκεῖ στή διάρκεια τοῦ πολέμου. Διηγήθηκε πόσο δύσκολο ἦταν νά βρεθεῖ ἕνα ἀσφαλές μέσο μεταφορᾶς τους και πόσες μακριές ἀκαρπες συνεννοήσεις προηγήθηκαν, ὥσπου νά προσφερθοῦν οἱ Ἀμερικανοί νά τά στείλουν μ' ἕνα ἀντιτορπιλικό πού ἐρχόταν στήν Ἑλλάδα, με τήν προϋπόθεση ὅτι θά πληρώνονταν ἀπό τὸ ἑλληνικό Κράτος τὰ ἀσφάλιστρα. Οἱ κρατικές μας ἔμεις ὑπηρεσίες δὲν μπορούσαν νά διαθέσουν τὰ ἀπαιτούμενα χρήματα, ἀφοῦ τέτοια δαπάνη δὲν εἶχε προβλεφθεῖ στὸν προϋπολογισμό τους. Τελικά, τὸ ζήτημα λύθηκε, ἀφοῦ τήν εὐθύνη γιὰ τήν καταβολή των ἀσφάλιστρων ἀνέλαβε προσωπικά — και παράτολμα — ὁ

κ. Μαυροΐδης, πού ἦταν τότε διευθυντής στοῦ Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν.

Ἀφοῦ τέλειωσε ὁ κ. Μαυροΐδης και ἀκολούθησε διαλογική συζήτηση με ἀκροατές, ὁ κ. Χατζηδάκης παρακάλεσε τὸν παρευρισκόμενο κ. Σακελλαρόπουλο νά πει τίς ἀπόψεις του γιὰ τή νομική πλευρά τοῦ θέματος.

Κος Σ α κ ε λ λ α ρ ὀ π ο υ λ ο ς : Καί ἀπὸ τὸν κ. Λαζαρίδη και ἀπὸ τὸν κ. Πλάτωνα ἀναφέρθηκε τὸ Σύνταγμα και μιὰ βασική διάταξή του πού μποροῦσε ν' ἀποτελέσει τή βάση γιὰ νά κριθεῖ ὅλος αὐτὸς ὁ νόμος πού ψηφίστηκε, ἀντισυνταγματικός. Ἡ διάταξη τοῦ Συντάγματος δὲν ἔχει διακοσμητικό χαρακτήρα. Ἐχει περιεχόμενο, και ὄχι μόνο δημιουργεῖ ὑποχρεώσεις γιὰ τὸ Κράτος, ἀλλὰ προϋποθέτει και δικαιώματα γιὰ τοὺς πολίτες. Μποροῦν δηλαδή οἱ πολίτες νά ἐπικαλεσθοῦν τή διάταξη αὐτή και νά ἰσχυριστοῦν βάσιμα, ὅπου πρέπει και ὅταν πρέπει, ὅτι αὐτὸς ὁ νόμος εἶναι ἀντισυνταγματικός.

Επιτροπές

Η συμμετοχή του Συνδέσμου για το «Έτος του Παιδιού»

Ο Σύνδεσμος Ελληνίδων Επιστημόνων θεώρησε καθήκον του και αποφάσισε να συμμετάσχει στο γιορτασμό του Έτους του Παιδιού, δίνοντας λίγη χαρά κατά πρώτο λόγο στο παιδί της συνοικίας. Για την υλοποίηση αυτής της δραστηριότητας η Επιτροπή Συντονισμού εκδηλώσεων με τους Δήμους ετοίμασε ένα πρόγραμμα ειδικά για το παιδί.

Έτσι σαν αρχή οργάνωσε παράσταση Καραγκιόζη με τον άμμηγο Σπαθάρη στο Δήμο Ζωγράφου στις 23 του Γενάρη. Ο Σπαθάρης έπαιξε για τα παιδιά της συνοικίας με μεγάλη επιτυχία, τόση δε ήταν η συρροή των παιδιών, που η αίθουσα του Δημαρχείου δεν χώρεσε όλα και μερικά πρὸς μεγάλη τους λύπη έμειναν έξω.

Δεύτερη εκδήλωση με πολλή επιτυχία έγινε στο 4^ο Δημοτικό Σχολείο Ταύρου στις 24 του Γενάρη με το Κουκλοθέατρο του Μπαρμπα Μιτούση. Χίλια σχεδόν παιδιά διασκέδασαν, ένθουσιάζστηκαν, γέλασαν και έφυγαν χειροκροτώντας την εκδήλωση. Έκτος από τα παιδιά παρακολούθησαν ο Δήμαρχος Ταύρου με το Δημοτικό Συμβούλιο και ο Διευθυντής του σχολείου.

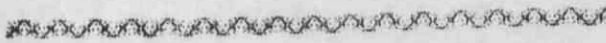
Άλλη εκδήλωση έγινε στις 25 του Γενάρη στην

αίθουσα του Δημαρχείου Ύμηττου. Εκεί η «Τενεκεδούπολη» ψυχαγώγησε τα τόσα πολλά παιδιά της περιοχής. Η παράσταση ήταν τόσο διασκεδαστική αλλά και με διδακτικό περιεχόμενο, που τα παιδιά θα θυμούνται για πολύ καιρό τους ήρωες της Τενεκεδούπολης που τους έκαναν τόσο πολύ να γελάσουν και να χαρούνε.

Τέλος, στην αίθουσα της «Εστίας» Ν. Σμύρνης στις 26 του Γενάρη η Μαρίζα Κόχ με την πρωτότυπη ωραία φωνή της τραγούδησε για τα παιδιά και μαζί με τα παιδιά, παιδικά και δημοτικά τραγούδια.

Η συμμετοχή των παιδιών στη διάρκεια όλων των παραπάνω εκδηλώσεων που με αφέλεια και αυθαρμητισμό απαντούσαν ή έστηκαν κουβέντα με τους παράγοντες της παράστασης ήταν συγκινητική.

Η διαπίστωση της επιτροπής μετά απ' αυτές τις εκδηλώσεις είναι ότι τα παιδιά όλων των Δήμων κυριολεκτικά διψάνε για κάτι ανάλογο. Γι' αυτό στόχος και επιδίωξη της επιτροπής είναι να συνεχίσει την προσπάθεια διοργάνωσης τέτοιων εκδηλώσεων σε όσο το δυνατόν περισσότερους Δήμους.

Η ΜΑΡΙΖΑ ΚΟΧ ΔΕΝ ΦΤΙΑΧΝΕΙ ΜΟΝΟ ΔΙΣΚΟΥΣ
ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΙΚΡΟΥΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΥΣ, ΕΡΧΕΤΑΙ ΚΑΙ Η ΙΔΙΑ
ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΤΡΑΓΟΥΔΑΕΙ ΑΠΟ ΚΟΝΤΑ!

ΟΛΟΙ ΛΟΙΠΟΝ ΑΣ ΤΡΕΞΟΥΜΕ ΝΑ ΤΗΝ ΑΚΟΥΣΟΥΜΕ
ΤΗΝ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 26 ΤΟΥ ΓΕΝΑΡΗ ΣΤΗΝ ΕΣΤΙΑ ΤΗΣ
ΝΕΛΣ ΣΜΥΡΝΗΣ, ΩΡΑ 5.45 ΤΟ ΑΠΟΓΕΥΜΑ.

Η ΕΙΣΟΔΟΣ ΕΙΝΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΗ.
ΜΗ ΛΕΙΨΗ ΛΟΙΠΟΝ ΚΑΝΕΙΣ !!

«ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

Η ΦΑΚΙΝΟΥ ΜΕ ΤΗΝ ΤΡΕΛΛΗ ΤΗΣ **ΤΕΝΕΚΕΔΟΥΠΟΛΗ**

ΠΕΡΙΜΕΝΕΙ ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΜΙΚΡΟΥΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΥΣ ΑΠ' ΤΟ
ΣΧΟΛΕΙΟ ΣΑΣ ΝΑ ΤΟΥΣ ΧΑΡΙΞΗ ΠΟΛΥ-ΠΟΛΥ ΓΕΛΙΟ ΚΑΙ
ΤΡΑΓΟΥΔΙ, ΣΤΗ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΠΟΥ ΔΙΝΕΙ ΤΗΝ ΤΡΙΤΗ

25 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1979 - ΩΡΑ 5.30 ΤΟ ΑΠΟΓΕΥΜΑ - ΣΤΗΝ
ΛΙΘΟΥΣΑ ΤΟΥ ΔΗΜΑΡΧΕΙΟΥ ΎΜΗΤΤΟΥ.

Η ΕΙΣΟΔΟΣ ΕΙΝΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΗ.

ΜΗ ΛΕΙΨΗ ΛΟΙΠΟΝ. ΚΑΝΕΙΣ !!

«ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

Διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ Παιδιοῦ

(Γενική Συνέλευση τοῦ Ο.Η.Ε. - Δεκέμβριος 1959)

1979: Διεθνὲς «Ἔτος τοῦ Παιδιοῦ»

Πρὶν 20 χρόνια, τὸ 1959, ὁ ΟΗΕ στὴ Γενική του Συνέλευση ψήφισε τὴ διακήρυξη γιὰ τὰ Δικαιώματα τοῦ Παιδιοῦ. Αὐτὴ ἡ διακήρυξη ἔμεινε ἄγνωστη στὸ πλατὺ κοινὸ τῆς χώρας μας μέχρι πρὶν λίγο καιρὸ, ὁπότε καὶ μεταφράστηκε στὴ γλῶσσα μας ἀπὸ τὴν Πανελλήνια Ἐπιτροπὴ γιὰ τὴν Ὑλοποίηση τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Παιδιοῦ. Περιέχει 10 Ἀρχές, ποὺ καθορίζουν τὰ δικαιώματα τοῦ παιδιοῦ καὶ τὶς ὑποχρεώσεις τῆς Κοινωνίας γι' αὐτά.

ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ

Ἀρχὴ 1η: Τὸ παιδὶ πρέπει νὰ ἀπολαμβάνει ὅλα τὰ δικαιώματα ποὺ περιλαμβάνονται σ' αὐτὴ τὴ Διακήρυξη. Αὐτὰ τὰ δικαιώματα πρέπει νὰ ἀναγνωριστοῦν γιὰ ὅλα τὰ παιδιά, χωρὶς καμμιά ἐξαίρεση ἀνεξάρτητα ἀπὸ φυλὴ, χρῶμα, γένος, γλῶσσα, θρησκεία, πολιτικές ἢ ἄλλες πεποιθήσεις, ἐθνικὴ ἢ κοινωνικὴ προέλευση, περιουσία, καταγωγὴ ἢ ἄλλη κατάσταση τῶν ἴδιων ἢ τῶν οἰκογενειῶν τους.

Ἀρχὴ 2η: Τὸ παιδὶ πρέπει ν' ἀπολαμβάνει εἰδικὴ προστασία, νὰ τοῦ παρέχονται εὐκαιρίες καὶ δυνατότητες μὲ νόμο ἢ ἄλλιῶς, ἔτσι ὥστε νὰ μπορεῖ ν' ἀναπτύσσεται σωματικά, νοητικά, ἠθικά, πνευματικά καὶ κοινωνικά μὲ ὑγιεινὸ καὶ φυσιολογικὸ τρόπο σὲ συνθήκες ἐλευθερίας καὶ ἀξιοπρέπειας. Γιὰ τὴ θέσπιση νόμων γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ τὸ ὕψιστο συμφέρον τοῦ παιδιοῦ πρέπει νὰ ἔχει καθοριστικὴ σημασία.

Ἀρχὴ 3η: Τὸ παιδὶ ἔχει δικαίωμα, ἀπὸ τὴ γέννησή του, σ' ἓνα ὄνομα καὶ μιὰ ἐθνικότητα.

Ἀρχὴ 4η: Τὸ παιδὶ πρέπει νὰ ἀπολαμβάνει τὰ πλεονεκτήματα τῆς κοινωνικῆς ἀσφάλειας. Θὰ πρέπει νὰ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ μεγαλώνει καὶ νὰ ἀναπτύσσεται μὲ ὑγιεινὸ τρόπο. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ πρέπει νὰ δίνεται σ' αὐτὸ καὶ στὴ μητέρα του ἰδιαίτερη βοήθεια καὶ προστασία ποὺ συμπεριλαμβάνει πλήρη φροντίδα κατὰ τὴ διάρκεια τῆς κήσης καὶ μετὰ τὴ γέννησή

του. Τὸ παιδὶ ἔχει δικαίωμα στὴν καλὴ διατροφή, κατωικία, ψυχαγωγία καὶ ἱατρικὴ περίθαλψη.

Ἀρχὴ 5η: Στὸ παιδὶ ποὺ μειονεκτεῖ σωματικά, ψυχικά ἢ κοινωνικά πρέπει νὰ παρέχεται εἰδικὴ θεραπεία, μόρφωση καὶ περίθαλψη ποὺ ἀπαιτεῖ ἡ περίπτωσή ἢ ἡ κατάστασή του.

Ἀρχὴ 6η: Τὸ παιδὶ γιὰ τὴν πλήρη καὶ ἁρμονικὴ ἀνάπτυξη τῆς προσωπικότητάς του ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ἀγάπη καὶ κατανόηση. Πρέπει, ὅσο εἶναι δυνατό, νὰ μεγαλώνει μὲ τὴ φροντίδα καὶ τὴν εὐθύνη τῶν γονιῶν του καὶ ὅποσδήποτε σὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα στοργῆς καθῶς καὶ ἠθικῆς καὶ ὕλικῆς ἀσφάλειας. Τὸ παιδὶ τῆς μικρῆς ἡλικίας δὲν πρέπει ν' ἀποχωριστεῖ τὴ μητέρα του, ἐκτὸς ἀπὸ ἐξαιρετικὲς περιπτώσεις. Ἡ κοινωνία καὶ οἱ Κρατικὲς Ἀρχές ὀφείλουν νὰ προσφέρουν εἰδικὴ φροντίδα στὰ παιδιά χωρὶς οἰκογένεια ἢ σὲ κείνα ποὺ δὲν ἔχουν ἐπαρκῆ οἰκονομικά μέσα. Εἶναι ἐπιθυμητὸ νὰ προσφέρεται κρατικὸ ἐπίδομα ἢ ἄλλη βοήθεια γιὰ τὴ συντήρηση παιδιῶν πολυμελῶν οἰκογενειῶν.

Ἀρχή 7η: Τὸ παιδί ἔχει δικαίωμα στήν ἐκπαίδευση πού πρέπει νά εἶναι ὑποχρεωτική καί δωρεάν τουλάχιστον στή στοιχειώδη ἐκπαίδευση. Θά πρέπει νά τοῦ παρέχεται μιὰ ἐκπαίδευση πού θά ἀναπτύσσει τή γενική καλλιέργειά του καί θά τοῦ δίνει τίς δυνατότητες σέ συνθήκες ἰσοτιμίας, ν' ἀναπτύσσει τήν ἰκανότητά του, τήν προσωπική του κρίση καί τὸ αἶσθημα τῆς ἠθικῆς καί κοινωνικῆς εὐθύνης γιά νά γίνει ἕνα χρήσιμο μέλος τῆς κοινωνίας. Τὸ ὕψιστο συμφέρον τοῦ παιδιοῦ θά πρέπει νά εἶναι ἡ κατευθυντήρια ἀρχή τῶν ὑπευθύνων γιά τήν ἐκπαίδευση καί τήν καθοδήγησή του. Ἡ εὐθύνη αὐτή κατ' ἀρχήν ἀνήκει στοὺς γονεῖς. Τὸ παιδί πρέπει νά ἔχει ὅλες τίς εὐκαιρίες γιά παιχνίδια καί ψυχαγωγία πού θά πρέπει νά κατευθύνονται στοὺς ἴδιους σκοπούς, ὅπως ἡ μόρφωση. Ἡ Κοινωνία καί οἱ Κρατικὲς Ἀρχές πρέπει νά καταβάλλουν κάθε προσπάθεια γιά τήν ἐφαρμογὴ τοῦ δικαιώματος.

Ἀρχή 8η: Τὸ παιδί πρέπει νά προστατεύεται καί νά περιθάλπεται σ' ὅλες τίς περιπτώσεις ἀπὸ τοὺς πρώτους.

Ἀρχή 9η: Τὸ παιδί πρέπει νά προστατεύεται ἀπὸ

παιδί, τὰ Ἐνωμένα Ἔθνη προσκαλοῦν ὅλες τίς χώρες νά ἐντείνουν τήν προσοχή τους στήν εὐημερία τῶν παιδιῶν τους. Σ' αὐτὸ τὸ κάλεσμα ἔχουμε χρέος ὅλοι οἱ φορεῖς κι ἰδιαιτέρως στήν πατρίδα μας ὅπου ὑπάρχουν σοβαρὲς ἐλλείψεις τόσο στήν ὕλική εὐημερία τοῦ παιδιοῦ ὅσο καί στήν πνευματική, ψυχολογική καί κοινωνική ἀνάπτυξή του, ν' ἀπαιτήσουμε καί νά διεκδικήσουμε ἀπὸ τοὺς ὑπεύθυνους φορεῖς τῆς ἐξουσίας τήν ὑλοποίηση προγραμμάτων πρὸς ὄφελος τῶν παιδιῶν. Νά γίνει ἀντιληπτό ὅτι τὰ προγράμματα γιά τὸ παιδί ἀποτελοῦν ἀναπόσπαστο μέρος τῆς οἰκονομικῆς καί κοινωνικῆς προόδου κάθε χώρας. Ἡ δράση μας αὐτὴ τῆ χρονιά πρέπει νά ἐκφρασθεῖ μέσα ἀπὸ μιὰ πλατειὰ ἐπιτροπὴ πού θ' ἀντιπροσωπεύονται πλατιά στρώματα τοῦ λαοῦ μας. Οἱ ἐκδηλώσεις κι οἱ ὅποιες ἄλλες ἐνέργειες θγοῦν ἀπὸ αὐτὴ τὴ συντονισμένη δράση πρέπει νά φτάσουν στὰ παιδιά, ἡ ἐπαφή μας πρέπει νά ναι ἄμεση μ' αὐτὰ καί τὸ περιβάλλον τους (γονεῖς, δάσκαλους). Ἡ προσπάθεια αὐτὴ μπορεῖ νά θρεῖ εὐκολότερη ἐφαρμογὴ καί νά φέρεי καλύτερα ἀποτελέσματα ἂν πετύχουμε τὴ συνεργασία μὲ τὴ Δημοκρατικὴ Τοπικὴ Αὐτοδιο-

στή συστηματική παρακολούθηση τής υγείας του παιδιού μ' ένα ένιατο πρόγραμμα προσχολικής και σχολικής προληπτικής ιατρικής, μ' αύξηση των κρατικών παιδιατρικών κρεβατιών, ιδιαίτερα στην έπαρχία, μ' εξασφάλιση υγιεινών συνθηκών διατροφής και διαβίωσης.

Θά ζητάει βρεφονηπιακούς σταθμούς και χώρους άθλησης και ψυχαγωγίας και όχι παιδιά παρατημένα στους δρόμους και στα γιαπιά να φάχουν ναόρουν λίγο τόπο για παιχνίδι. Θά ζητάει κατάλληλη γι' αυτή τήν ηλικία ψυχαγωγία και όχι διάβρωση τής ευαίσθητης ψυχοσύνθεσης του παιδιού από άπαράδεκτα προγράμματα τηλεόρασης και ανεξέλεγκτου περιεχόμενου περιοδικά. Θά ζητάει αΐθουσες διδασκαλίας που οι τοίχοι τους να μὴν γκρεμίζονται πάνω στα κεφάλια των παιδιών, σχολεία και όχι παραπήγματα. Θά ζητάει εκπαιδευτικά προγράμματα που να μὴν χαρίζουν στο παιδί μόνο περιττές γνώσεις και βλαπτικό για τήν υλικία τους άγχος. Θά ζητάει στοιχειώδη έστω περίθαλψη των προβληματικών παιδιών — όπως τὰ ανάπηρα ψυχοσωματικά παιδιά — και όχι άσυλα που δέν εξασφαλίζουν ούτε τις στοιχειώδεις συνθήκες διαβίωσης για ανθρώπινα πλάσματα.

Όλα αυτά χρειάζονται χρήματα και ο προϋπολογισμός του 1979 δέν αφήνει πολλά περιθώρια για τήν παιδεία, τήν υγεία, τήν πρόνοια. Γι' αυτό πανηγυρισμοί και γιορτές δέν εξαντλούν τὸ θέμα του Έτους του Παιδιού. Χρειάζεται δουλειά και έπιμονή όλων, συντονισμένη δράση, για να έπιτευχθούν λύσεις προς όφελος των παιδιών μας στο παρόν μὰ και στο άμесо μέλλον με ένα ένιατο πρόγραμμα 3-5 χρόνων, που θά καλύπτει όλους τους τομείς τής παιδικής προστασίας και τήν έπιψήφιση ειδικής νομοθεσίας που να κατοχυρώ-

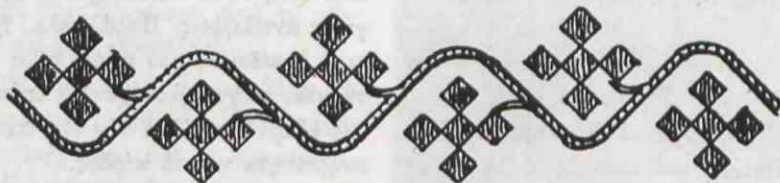
νει τήν εφαρμογή, χωρίς διακρίσεις, όλων των Δικαιωμάτων των παιδιών.

Άς πούμε σ' αυτούς που δέν ξέρουν και άς θυμίσουμε σ' όσους τὸ ξέχασαν πὼς 15 έκατομμύρια παιδιά θά πεθάνουν και αυτό τὸ χρόνο από υποσιτισμό και άρρώστειες, πὼς έκατομμύρια παιδιά τυφλώνονται από έλλειψη βιταμίνης Α, πὼς 40 έκατομμύρια παιδιά σ' όλο τὸν κόσμο από 7-12 χρόνων δουλεύουν για να ζήσουν. Γι' αυτό κύρια και πρώτα απ' όλα πρέπει να μετατρέψουμε τούτη τή χρονιά σε μιὰ πλατειά έξόρμηση κατά του πόλεμου και υπέρ τής ειρήνης, γιατί ξέρουμε πὼς ταυτίζονται οι έννοιες «Παιδί - Ειρήνη», γιατί ξέρουμε πὼς πρέπει ν' αγωνισθούμε για να εξασφαλίσουμε στα παιδιά όλου του κόσμου ειρηνικό μέλλον έτσι που να έχουν τήν ευκαιρία να μεγαλώσουν και ν' αναπτύξουν όλες τις δυνατότητές τους προς όφελος τής ανθρωπότητας, γιατί χωρίς ειρήνη είναι ανέφικτη ή εφαρμογή των αρχών του ΟΗΕ.

Άς ακούσουμε τις κραυγές των παιδιών τής Κύπρου, τής Παλαιστίνης, τής Περσίας, τής Ροδεσίας, τής Χιλής, τὰ παιδιά όπου καταπιέζονται, ξεσπιτώνονται, όρφανεύουν, σιστώνονται. Άς μάθουμε πὼς ή UNICEF (= όργάνωση του ΟΗΕ για τήν προστασία των παιδιών) ξοδεύει για τούς σκοπούς της σε 1 χρόνο όσα ξοδεύονται για εξοπλισμούς σε μιὰ ώρα. Έτσι θά νιώσουμε καλύτερα τὸ χρέος μας ν' αγωνισθούμε για να ζήσουν τὰ παιδιά μας, τὰ παιδιά όλου του κόσμου σε πνεύμα φιλίας, αδελφότητας και παγκόσμιας ειρήνης.

Η υπεράσπιση των Δικαιωμάτων των παιδιών, ή υπεράσπιση τής Ειρήνης είναι υπόθεση όλων μας.

ΖΩΗ ΚΕΡΑΣΙΩΤΗ - ΚΑΡΑΚΑΤΣΑΝΗ
Β' Αντιπρόεδρος του Σ.Ε.Ε.

Ἐπίσκεψη εἰς τὴν σεισμόπληκτη Θεσσαλονίκη

Ἡ πρώτη μας ἀντίδραση στοὺς σεισμούς, πού ἐπληξάν τὴ Θεσ) νίκη ἦταν νὰ πρέξουμε κι ἐμεῖς κοντὰ σ' αὐτοὺς πού πάσχουν καὶ νὰ βοηθήσουμε. Ὅμως, παρὰ τὰ ἀνθρωπιστικὰ αἰσθήματα ὄλων μας, δὲ θέλαμε μὲ κανένα τρόπο ἢ ἐπίσκεψή μας αὐτὴ νὰ πάρει τὴ μορφή μιᾶς ἐπίσκεψης «φιλανθρώπων κυριῶν».

Ἔτσι ἡ ἐπιτροπὴ, πού ἀνέβηκε στὴ Θεσ) νίκη, δηλ. ἡ Πρόεδρος μας καὶ δυὸ μέλη τοῦ Συμβουλίου, οἱ Μίλια Ἀγγελίδου καὶ Χριστίνα Παπαθανασίου, στίς 6, 7 καὶ 8 Αὐγούστου, δὲν εἶχε μοναδικὸ σκοπὸ τῆς νὰ μεταφέρει τὴν ἠθικὴ καὶ μικρὴ ἔστω ὕλικὴ βοήθεια τοῦ Συνδέσμου μας στὴν τραυματισμένη συμπρωτεύουσα. Ἦθελε νὰ μάθει, νὰ πληροφορηθεῖ ἀπ' τοὺς ἴδιους τοὺς Θεσσαλονικῶτες τί ἀκριβῶς συνέβη. Οἱ εἰδήσεις πού παίρναμε ἀπ' τὰ τηλεοπτικὰ μέσα ἐνημέρωσης καὶ τὸν τύπο ἦταν ἀνταφακτικές. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἐπισκεφθήκαμε μερικοὺς καταυλισμοὺς τῆς Θεσσαλονίκης (Καφαντάρη, Πανεπιστημίου, Πολίχνης κλπ.), μερικὰ σεισμόπληκτα χωριὰ τῆς λίμνης Βόλβης (Στίθος, Σχολάρι, Προφήτης, Περιστερώνας), πού ἦσαν τὸ ἐπίκεντρο τῶν σεισμῶν. Εἶδαμε τοὺς ἀνθρώπους, κουβεντιάσαμε μαζί τους. Μᾶς εἶπαν τὰ παράπονά τους, τίς ἀνάγκες, τὴν πικρία, τίς ἐλπίδες τους. Ἀκόμα ἐπισκεφθήκαμε τὸν τότε νομάρχην κ. Πυλαρινό, θρυλικὸ πιά γιὰ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ἐκτίμηση, πού ἐνέπνευσε σ' ὄλους τοὺς σεισμόπληκτους. Ἐπίσης πήγαμε στὸ ΤΕΕ (Τμήμα Κ. Μακεδονίας) καὶ μιλήσαμε μὲ τὸν Πρόεδρό του, καθὼς καὶ τὸν Πρόεδρο τοῦ Συλλόγου Ἀρχιτεκτόνων Θεσσαλονίκης.

Ὅλοι μᾶς ζήτησαν νὰ ἐνημερώσουμε σωστὰ τὸ κοινὸ τῆς Ἀθήνας γιὰ ὅ,τι εἶδαμε καὶ γιὰ ὅ,τι μᾶς εἶπαν, γιὰ τὴν σοβαρότητα τῆς κατάστασης εἶναι πρόβλημα ἐθνικόν. Δηλαδή ὅτι:

1) Ἡ Θεσσαλονίκη ἄρχισε νὰ σειέται ἀπ' τὸ Νοέμβριον τοῦ 1976. Τὸ Κράτος δὲν ἔλαβε καμμιά πρόνοια καὶ οἱ ἀρμόδιοι ἐπιστήμονες δὲν μπόρεσαν νὰ ἐνημερώσουν τὸ κοινόν. Οἱ προσπάθειές τους κάπου σφάλωσαν.

2) Πρέπει νὰ ολοκληρωθεῖ τὸ πρόγραμμα σχολικῶν ἐγκαταστάσεων. Ἄλλωστε πάντα ὑπῆρχε στὴ

Θεσσαλονίκη πρόβλημα μὲ τὰ σχολικὰ κτίρια, ὅπως ἐξάλλου καὶ σ' ὀλόκληρην τὴν Ἑλλάδα.

3) Εἶναι σοβαρὸ τὸ νοσοκομειακὸ πρόβλημα. Ἐλέχθη πὺς ὑπάρχουν περίσσεια κρεβάτια. Ὑπάρχουν γιὰ τὸν ἄρρωστο ἀποφεύγον νὰ μποῦν στὰ ἐτοιμόρροπα, ἀκατάλληλα νοσοκομειακὰ κτίρια. Οἱ γυναῖκες γεννοῦν στὰ σπίτια τους, ὅπως παλιά, ἢ σὲ γειτονικὲς πόλεις.

4) Μὲ τοὺς σεισμοὺς φάνηκε περισσότερο ἢ ἔλλειψη βρεφονηπιακῶν σταθμῶν. Εἶναι ἀπαραίτητο σ' ὄλη τὴν Ἑλλάδα νὰ γίνον πολλοὶ καὶ καλὰ ἐξοπλισμένοι μὲ εἰδικὰ ἐκπαιδευμένο προσωπικόν.

5) Σὲ μιὰ πόλιν ὡς τὴ Θεσσαλονίκη, πού ὑπόκειται σὲ σεισμοὺς, πρέπει νὰ ὑπάρχει ἓνα σχέδιο ἑκτακτῆς ἀνάγκης, πού νὰ λειτουργεῖ ἀμέσως. Ἡ ἔλλειψή του φάνηκε μὲ τραγικὰ ἀποτελέσματα στὴ γκρεμισμένη πολυκατοικία, ὅπου ἡ ἔρευνα γιὰ ἐπιζῶντες κάτω ἀπ' τὰ εῤεῖπια καθυστέρησε γιὰ τὸν ὑπῆρχαν προβολεῖς.

6) Ὁ ἔλεγχος τῶν οἰκοδομῶν πρέπει νὰ γίνεται μὲ αὐστηρότερα κριτήρια.

7) Ἰδιαιτέρη προσοχὴ πρέπει νὰ δοθεῖ στὴ σιγουριά τῆς ἐπαγγελματικῆς στέγης.

Καὶ πάντα τὸ ἐντονο αἶτημα: «Τὰ παιδιὰ μας πρέπει νὰ πᾶνε σχολεῖο». Αὐτὸ ἦταν τὸν Αὐγούστο, κι ὅμως μέχρι σήμερα ἀνευθυνότητα καὶ προχειρότητα χαρακτηρίζει τὸ διδακτηρικὸ τῆς Θεσ) νίκης. Μηχανικοὶ καὶ Ἐπιστημονικοὶ Σύλλογοι καταγγέλλουν τὰ σπασμωδικὰ καὶ ἀναποτελεσματικὰ μέτρα τῆς Κυβέρνησης καὶ ζητοῦν ἐγγυήσεις γιὰ τὴ ζωὴ τῶν μαθητῶν. Τὰ μαθήματα σὲ πολλὰς περιπτώσεις γίνονται σὲ αὐλές (!) ... καὶ τὰ διαλείμματα σὲ ταρατσοὺς ἐτοιμόρροπων κτιρίων.

Γενικά, τὸ πρόβλημα πού δημιούργησαν οἱ σεισμοὶ εἶναι ἐκτεταμένον. Ὁ κόσμος ἔμεινε μ' ἓνα αἰσθημα ἀνασφάλειας. Μ' ὄλον ὅτι ἡ συμπεριφορὰ τῶν οἰ-

κοδομών ήταν αρκετά καλή, ωστόσο 20.000 διαμερίσματα και κάπου 4.000 - 5.000 βιοτεχνίες, εργαστήρια, γραφεία πρέπει να ανακοδομηθούν. "Αν δέν ληφθούν γρήγορα μέτρα θά μείνουν αυτά τ

πορτάξ για την άθλια κατάσταση που επικρατεί και στα σχολικά κτίρια και στα νοσοκομεία και στα σπίτια. Πώς δουλεύτηκαν, τί κάνουν αυτοί οι ένοικοι που είναι οι

Ἀναμόρφωση τοῦ Οἰκογενειακοῦ Δικαίου

Ἡ Συντονιστικὴ Ἐπιτροπὴ Ἐκπροσώπων Σωματείων γιὰ τὸ Οἰκογενειακὸ Δίκαιο καὶ τὴ Στράτευση — ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ 16 ὀργανώσεις κι ὅπου μετέχει κι ὁ Σ.Ε.Ε. — διαμορφώθηκε γιὰ τὸν τρόπο μὲ ὁποῖο προχωρεῖ ἡ ἀναθεώρηση τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου, χωρὶς οἱ γυναικεῖες ὀργανώσεις νὰ ἐνημερωθοῦν πάλιν σ' ἓνα τόσο σοβαρὸ ζήτημα.

Ἡ Συντονιστικὴ Ἐπιτροπὴ ἀνησυχεῖ ἰδιαίτερα γιὰ τρεῖς λόγους, ὅπως ἀναφέρει στὴν ἀνακοίνωσή της:

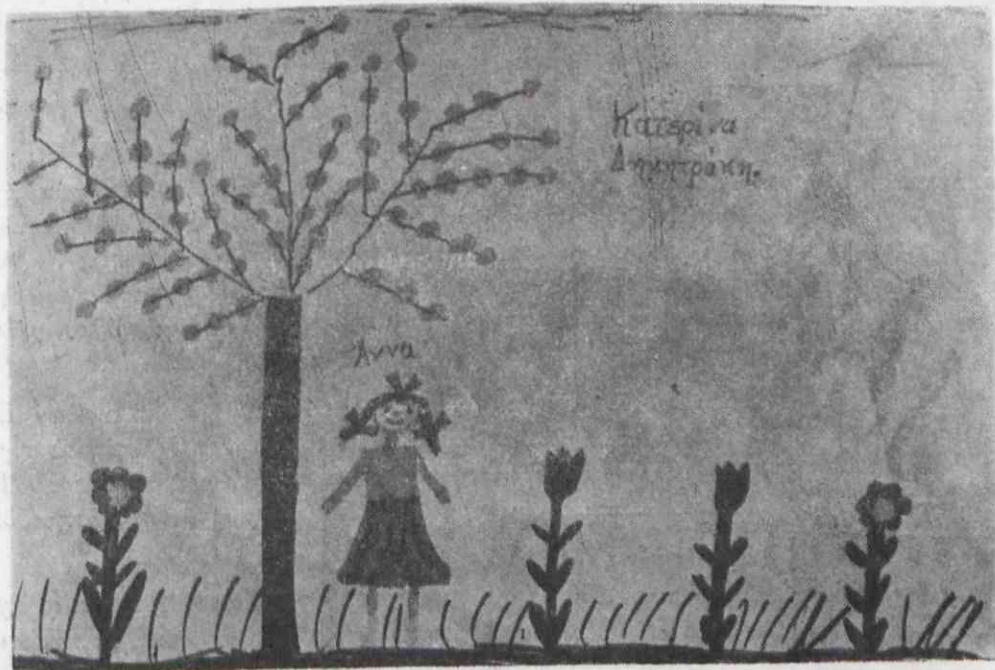
— Γιατί δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ποὺ ἀγνοεῖται ἡ γνώμη τῶν γυναικείων ὀργανώσεων γιὰ θέματα ποὺ ἀφοροῦν ἄμεσα τίς γυναῖκες.

— Γιατί εἶναι γνωστὸ σ' ὅλους ὅτι ὁ νόμος τῆς στράτευσης ἐφαρμόστηκε σὲ πρώτη φάση μὲ «ἐθελοντικὸ» χαρακτήρα σὰν μέτρο γιὰ τὴν ἰσοτιμία τῆς γυναίκας, σὰν ἐπαγγελματικὴ διέξοδος, σὰν προοπτικὴ γιὰ καριέρα στὸ στρατό.

— Γιατί τὸ 1979 — Διεθνὲς Ἔτος τοῦ Παιδιοῦ — ἔτος κινητοποίησης γιὰ τὴν κατοχύρωση τῆς προστασίας τοῦ παιδιοῦ καὶ τῆς μητρότητας καὶ ἓνα χρόνο

πρὶν λήξει ἡ πρώτη πενταετία τῆς δεκαετίας (75-85) ἀνάπτυξης τῆς γυναίκας ποὺ ἔχει διακηρυχθεῖ ἀπὸ τὸν Ο.Η.Ε., ἡ θέση τῆς Ἑλληνίδας παραμένει ἀνισότιμη καὶ ἓνα ἀκόμα βάρος, ἡ στράτευση, ἔχει προστεθεῖ στοὺς ὄμους της.

Ἡ Συντονιστικὴ Ἐπιτροπὴ ἀναφέρει στὴν ἀνακοίνωσή της ὅτι ἔχοντας ὑπόψει τῆς ὅλα τὰ παραπάνω, ἀμφιβάλλει γιὰ τίς θετικὲς ἐπιπτώσεις ποὺ θὰ ἔχει ἡ ἀναθεώρηση τοῦ Οἰκογενειακοῦ Δικαίου στίς Ἑλληνίδες καὶ στὴν ἑλληνικὴ οἰκογένεια καὶ σὲ πρόσφατη συνεδρίασή της ἀποφάσισε νὰ ἀγωνιστεῖ μὲ κάθε τρόπο γιὰ τὴν ἐνημέρωση τῶν Ἑλληνίδων γιὰ τίς ἐπιπτώσεις τῆς στράτευσης, γιὰ νὰ μὴν καταταγεῖ καμία γυναίκα στὸ στρατό. Ἐπίσης θὰ προχωρήσει σ' ἐνέργειες, προκειμένου νὰ ἐνημερωθεῖ ὑπεύθυνα γιὰ τὸ ἀρχικὸ σχέδιο ἀναθεώρησης τοῦ Οἰκογενειακοῦ Δικαίου τῆς «Ἐπιτροπῆς Γαζῆ», καθὼς καὶ στὴ διαμόρφωση τοῦ Οἰκογενειακοῦ Δικαίου σὲ βάσεις ποὺ θὰ κατοχυρώνουν τὴν κοινωνικὴ ἰσοτιμία τῆς γυναίκας καὶ τὴν ἀρμονικὴ λειτουργία τῆς οἰκογένειας.

Δραστηριότητες

Κοινωνικά θέματα

— Τὴν πρώτη Πέμπτη τοῦ Ἀπρίλη ὁργανώθηκε στὰ γραφεῖα τοῦ ΣΕΕ ἐκδήλωση ἀφιερωμένη στὴ μέρα τῆς γυναίκας μὲ προβολὴ τῆς ταινίας τῆς κ. Πόπης Ἀλκουλῆ «Οἱ γυναῖκες σήμερα». Ἐγινε ἀνάλυση ἀπὸ τὴν ἴδια καὶ ἀκολούθησε συζήτηση.

Στις 14 τοῦ Ἀπρίλη τοῦ 1978 ὁργανώθηκε ἐκδήλωση ἀφιερωμένη στὴ μνήμη τῆς Ἀγνῆς Ρουσοπούλου ἀπὸ τὸν Σύνδεσμο Ἑλληνίδων Ἐπιστημόνων, τὸν Σύνδεσμο γιὰ τὰ Δικαιώματα τῆς Γυναίκας καὶ τὸν Δικηγορικό Σύλλογο Ἀθηνῶν. Ὁμιλήτρια ἀπὸ μέρους τοῦ Συνδέσμου Ἑλληνίδων Ἐπιστημόνων ἦταν ἡ φίλη τῆς τιμώμενης Κα Ζωὴ Μελά - Ἰωαννίδη, μέλος τοῦ Σ.Ε.Ε.

Στις 11 τοῦ Μάη ἔγινε στὸ ἐντευκτήριο τοῦ Σ.Ε.Ε. ἐκδήλωση στὴ μνήμη τῆς Ρόζας Ἰμβριώτη. Μίλησαν οἱ κ.κ. Ἑλένη Γαρίδη, Φρόσω Μυλωνάκου καὶ ὁ κ. Σ. Χατζηστεφανίδης.

Στις 2 τοῦ Ἰούνη ἔγινε στὰ γραφεῖα τοῦ Σ.Ε.Ε. ὁμιλία ἀπὸ τὴ νομικὸ μέλος μας κ. Καίτη Κωσταβάρα μὲ θέμα «Ἡ Ἑλληνίδα καὶ ἡ ἀντιμετώπισή της ἀπὸ τὴν πολιτεία». Ἀκολούθησε συζήτηση.

Στις 24 Νοεμβρίου ἔγινε στὸ Δημαρχεῖο τῆς Ἀθήνας μὲ μεγάλη ἐπιτυχία ἡ ὁμιλία τοῦ βουλευτῆ Ἐπικρατείας Σπύρου Πλασκοβίτη μὲ θέμα «Δικαιοσύνη καὶ ἑλληνικὴ πραγματικότητα».

Τὴν πρώτη Πέμπτη τοῦ Δεκέμβρη ἔγινε εἰσήγηση στὸ ἐντευκτήριο τοῦ Συνδέσμου ἀπὸ τὸ μέλος μας κ. Καίτη Μουλοπούλου μὲ θέμα «Σκέψεις τῆς γυναίκας μέσης ἡλικίας». Ἀκολούθησε συζήτηση.

Εἰρήνη-Ἀφοπλισμός

— Στις 16 τοῦ Ἰούνη τοῦ 1978 ἔγινε συζήτηση σφραγγυλῆς τράπεζας ποὺ ὁργάνωσε ὁ Σύνδεσμος Ἑλληνίδων Ἐπιστημόνων στὸ Δῆμο Ἀθηναίων μὲ θέμα «Ἡ βόμβα νετρονίου». Στὴ συζήτηση συμμετεῖχαν οἱ καθηγητὲς Ν. Ἀντωνίου, Φ. Βεγλερῆς, Θ. Γιαννακόπουλος, Φ. Καφάτος. Συντονίστρια ἦταν ἡ ἐρευνήτρια τοῦ Πυρηνικοῦ Κέντρου «Δημόκριτος» κ. Ἐλσα Ροκοφύλλου, μέλος τοῦ Συνδέσμου.

Λογοτεχνία

— Στις 2 τοῦ Νοεμβρη στὸ ἐντευκτήριο τοῦ Συνδέσμου Ἑλληνίδων Ἐπιστημόνων ἔγινε ὁμιλία γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Λέοντα Τολστόη σὰ συμμετοχὴ γιὰ τὰ 150 χρόνια ἀπὸ τὴ γέννησή του. Ὁμιλητὲς ἦταν ἡ φιλόλογος κ. Βιβὲτ Τσαρλαμπᾶ - Κακλαμάνη, μέλος τοῦ Σ.Ε.Ε. καὶ ὁ κ. Γιάννης Μότσιος, διδάκτωρ φιλολογίας.

Φιλοσοφία

— Στις 15 Δεκεμβρίου ἔγινε ὁμιλία ἀπὸ τὸν πρύτανη τῆς Παντείου Σχολῆς κ. Κ. Δεσποτόπουλο μὲ θέμα «Ἡ ἔννοια τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς οἰκογένειας στὸν Ἀριστοτέλη».

Πολιτιστικά

- Στις 30 Νοεμβρίου ο Σύνδεσμος Έλληνίδων Έπιστημόνων όργάνωσε δημόσια συζήτηση στην αίθουσα τής Ένωσης Συντακτών με θέμα «Έκθέσεις έλληνικών αρχαιοτήτων στο έξωτερικό». Ομιλητές ήταν ή κ. Σέμνη Καρούζου και οι καθηγητές Ι. Κακριδής, Ν. Πλάτων, Γ. Μαυροΐδης και Δ. Λαζαρίδης. Συντονιστής ήταν ό κ. Μανόλης Χατζηδάκης.

Διεθνή Συνέδρια Γυναικών

- Στο σεμινάριο πού έγινε στη Βιέννη με θέμα «Γυναίκες και παγκόσμιος άφοπλισμός», στις 17 μέχρι 21 Απριλίου, ό Σύνδεσμος Έλληνίδων Έπιστημόνων εκπροσωπήθηκε από τή σύμβουλο Διεθνών Σχέσεων τού Συνδέσμου κ. Φλώρα Καμάρη, ή όποία εκπροσώπησε και τή Διεθνή Όμοσπονδία Έπιστημόνων Γυναικών.

- Στις άρχές τού Σεπτεμβρη όργανώθηκε από τόν Σύνδεσμο Έπιστημόνων Γαλλίας τó 5ο Διεθνές Συνέδριο Γυναικών μηχανικών και έπιστημόνων θετικών έπιστημών. Ό Σύνδεσμος Έλληνίδων Έπιστημόνων έλαβε μέρος με εκπρόσωπο τήν κ. Κούλα Δούκα, χημικό μηχανικό, μέλος τού Συμβουλίου τού Συνδέσμου.

- Τό Έθνικό Συμβούλιο Ούγγαρίας και ή Διεθνής Όμοσπονδία Δημοκρατικών Γυναικών όργάνωσε σεμινάριο στη Βουδαπέστη από 13 μέχρι 18 Νοεμβρίου 1978 με θέμα «Η κατάσταση τών εργαζομένων γυναικών στην Εύρώπη». Τόν Σ.Ε.Ε. εκπροσώπησε ή κ. Φλώρα Καμάρη, σύμβουλος Διεθνών Σχέσεων.

Συμπαράσταση και ψηφίσματα

- Τό Συμβούλιο τού Συνδέσμου Έλληνίδων Έπιστημόνων έδωσε ψηφίσματα διαμαρτυρίας α) για τó Νομοσχέδιο για τήν καταστολή τής τρομοκρατίας, τó όποιο θεωρεί αντισυνταγματικό, περιτό γιατί καλύπτεται από τις διατάξεις τού Ποινικού Κώδικα και επικίνδυνο, β) για τó Νομοσχέδιο για τó Νόμο Πλάσιο τής Ανώτατης Παιδείας, γ) για τήν άρση τού Έμπάργκο και δ) για τή βόμβα νετρονίου.

- Έπίσης ύπόγραφε εκκλήσεις για τόν άφοπλισμό και για τήν ύποστήριξη τής Συνδιάσκεψης για τήν «Άλληλεγγύη στη Χιλή».

- Με άφορμή τις δημοτικές εκλογές, τó Συμβούλιο τού Σ.Ε.Ε. έδωσε ψήφισμα με περιεχόμενο τήν καταψήφιση τών χουντικών ύποψηφίων Δημάρχων.

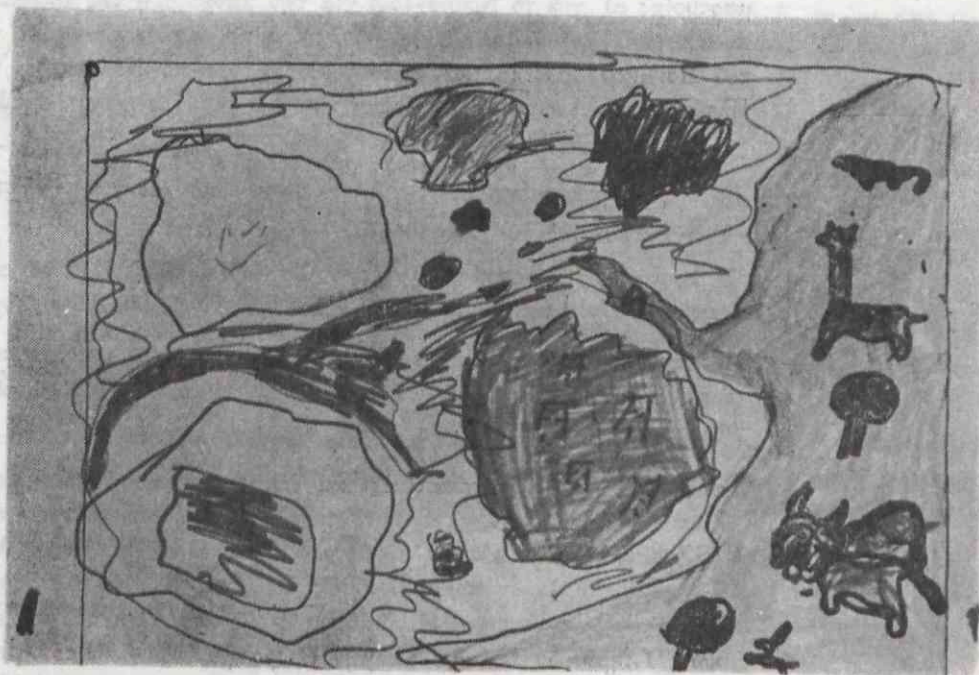
- Με καταγγελίες στόν τύπο και ποικίλες κινητοποιήσεις και παρουσίες αντιμετώπισε αίτήματα εργαζομένων πού τó ζήτησαν και συμπαραστάθηκε στους άγώνες τους.

- Κατάγγειλε τις ανατριχιαστικές και αντισυνταγματικές διακρίσεις σε βάρος γυναικών έπιστημόνων, με άφορμή προκήρυξη δύο διαγωνισμών τού ύπουργείου Προεδρείας για τήν κάλυψη 23 θέσεων ύπαλλήλων Πολιτικής Άεροπορίας «άπό άρρενες Έλληνες πολίτες», όπως όρίζεται. Κατάγγειλε τούς όρους εργασίας τών τηλεφωνητριών. Με διάβημα στους άρμόδιους τού ύπουργείου Κοινωνικών Υπηρεσιών επέτυχε νά μήν άπομακρυνθοϋν από τόν τόπο παραμονής τών γονέων τους τά σπαστικά παιδιά έφ' όσον οι γονείς αυτοί έξακολουθοϋν νά επισκέπτονται τά παιδιά τους και δέν τά έχουν εγκαταλείψει όπως έχει δυστυχώς γίνει για πολλά άλλα παιδιά.

- Προώθησε με έρωτήσεις και έπερωτήσεις στη Βουλή όσα θέματα κρίθηκε χρήσιμο νά φτάσουν εκεί.

Υποτροφίες

- Ο Σύνδεσμος Ελληνίδων Επιστημόνων προσέφερε τις νομικές γνώσεις και υπηρεσίες δικηγόρων μελών του, σε όσους το ζήτησαν.
- Οι διεθνείς υποτροφίες προκηρύσσονται από την Επιτροπή Υποτροφιών της Διεθνούς Ομοσπονδίας Επιστημόνων Γυναικών. Προκηρύσσονται κάθε τριετία για την επόμενη πανεπιστημιακή περίοδο. Το 1977 μās υπέβαλαν αιτήσεις για τις υποτροφίες αυτές τρία μέλη μας. Ένα απ' αυτά πήρε τη διεθνή υποτροφία IDA SMEDLEY MCLEAN, 8.000 έλβετικών φράγκων.
- Επίσης κατά καιρούς, προκηρύσσονται υποτροφίες από διάφορους Εθνικούς Συνδέσμους Επιστημόνων Γυναικών για μεταπτυχιακές σπουδές ή έρευνα στη χώρα τους.
- Ο Νοτιοαφρικανικός Σύνδεσμος Επιστημόνων Γυναικών προσφέρει υποτροφία 1.000 ράντ για ένα χρόνο για μεταπτυχιακές σπουδές ή έρευνα στη Νότιο Αφρική. Η προθεσμία υποβολής αιτήσεων λήγει την 31.7.79. Όσα μέλη ενδιαφέρονται για την υποτροφία αυτή μπορούν ν' αποταθούν στη Γραμματεία του Σ.Ε.Ε.

Ἑπαρχία

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

11.4.78. Πανοηγυρική συγκέντρωση τῶν μελῶν τοῦ Συνδέσμου καὶ ἀπονομή τοῦ τίτλου τῆς ἐπιτίμου προέδρου στήν κ. Ἀγάθη Νικισκάβουρα, ἰδρύτρια, ἐπί σειρά ἐτῶν πρόεδρος καὶ διακεκριμένη πνευματική φυ-

πρεὶς Κερκυραῖες, ποὺ διακρίθηκαν στὶς εἰσαγωγικὲς ἐξετάσεις τῶν Ἀν. Ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων.

17.11.78. Συμμετοχὴ τοῦ Συλλόγου στὸν ἐορτασμὸ τῆς ἐπετείου τοῦ Πολυτεχνείου μὲ δημοσίευμα στὶς ἡ-

Τύπος

Η Γυναίκα στην Έκπαίδευση

ΣΥΓΚΡΙΣΕΙΣ επιπέδου ζωής ανάμεσα σε διάφορες χώρες είναι χρήσιμες αλλά και συναρπαστικές. Από τη μία μεριά μς βοηθούν να ποσοδορίσουμε κριτήρια προόδου, κάτι που είναι απαραίτητο στον άνθρωπο για τη δικαιολόγηση και τον καθορισμό των σκοπών του. Από την άλλη, συχνά μς δίνουν μια έσφαλμένη στατική εικόνα για πράγματα και καταστάσεις που δύσκολα συγκρίνονται, γιατί εμπλέκουν αξίες και ήθικες επιλογές.

Οι συγκρίσεις όμως είναι αναπόφευκτες. Ο άνθρωπος μετράει και καταλαβαίνει τον εαυτό του μέσα από τους άλλους. Μάλιστα δείχνει ιδιαίτερη προτίμηση σε ανθρώπους και εθνικές ομάδες που ξέρε: και θαυμάζει, γι' αυτό και θέλει να τους μοιάσει. Η γυναικεία συμμετοχή στην εκπαίδευση λόγω του γενικότερου αντίκτυπου πάνω στην κοινωνική και αναπτυξιακή προσπάθεια της χώρας θα πρέπει άργα ή γρήγορα να τύχει βαθύτερης και συστηματικότερης μελέτης. Σε ό,τι ακολουθεί, θα παρουσιάσουμε μερικά στοιχεία που απεικονίζουν μια πλευρά του προβλήματος. Αυτό θα το επιχειρήσουμε με τρόπο συγκριτικό. Ίσως από μια τέτοια προσέγγιση με τους περιορισμούς πάντα που αναφέρουμε πιο πάνω, δοθούν μερικά χρήσιμα συμπεράσματα, τις παραμονές ακριβώς της είσοδής μας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

Συγκρίνοντας τη συμμετοχή της Έλληνίδας στα τρία επίπεδα της εκπαίδευσης (δημοτική, γυμνασιακή, πανεπιστημιακή) με τα αντίστοιχα των άλλων χωρών της Εδρώπης, παρατηρούμε ότι η συμμετοχή της Έλληνίδας (με ποσοστό 47,5% στο σύνολο των μαθητών) και στα τρία επίπεδα εκπαίδευσης από το 1973 και μετά έχει αγγίξει τον μέσο όρο των ποσοστών της γυναικείας συμμετοχής των χωρών της Εδρώπης (που είναι 48%). Χρησιμοποιούμε στατιστικές του 1973, γιατί η συλλογή και δημοσίευση στοιχείων από την UNESCO είναι μια άργη διαδικασία). Αν όμως εξετάσουμε τη συμμετοχή των κοριτσιών σε σχέση με τα αγόρια στα τρία επίπεδα εκπαίδευσης χωριστά, παρατηρούμε μερικές αξιοσημείωτες διαφοροποιήσεις.

Στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση (δημοτικό και γυμνάσιο) τα ποσοστά της συμμετοχής είναι τα ίδια με τον μέσο όρο των ευρωπαϊκών χωρών, 48% και 49% αντίστοιχα. Τα ποσοστά όμως της γυναικείας συμμετοχής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, αν και στη χώρα μας αξιόηθχαν σημαντικά τα τελευταία 20 περίπου χρόνια και από 25% το 1960, έφτασαν στα 36,4% το 1975, συγκρινόμενα με τον μέσο όρο της γυναικείας συμμετοχής των χωρών της Εδρώπης είναι χαμηλότερα κατά περίπου 8%.

Ανάμεσα σε 23 ευρωπαϊκές χώρες ή Ελλάδα, δσον άφορξ την ποσοστιαία αναλογία των φοιτητριών στο σύνολο των φοιτητών, έρχεται 15η (36,49%) με τη Βουλγαρία και Πο-

λωνία σάν τις μοναδικές χώρες που οι φοιτήτριες υπερβαίνουν τους φοιτητές (55,3% και 51,5% αντίστοιχα) και την Αλβανία και τη Μάλτα με το μικρότερο ποσοστό γυναικείας συμμετοχής στις ανώτερες σχολές (32,4% και 26,5% αντίστοιχα).

Συγκρίνοντας τη συμμετοχή της Έλληνίδας στην εκπαίδευση με τη συμμετοχή των γυναικών 9 αναπτυσσόμενων χωρών που επιλέξαμε στην τύχη, ή Ελλάδα έρχεται τρίτη με τη Βραζιλία, τη Μοζαμβίκη και το Σουδάν τελευταίες (20,2%, 17,5% και 16,4% αντίστοιχα).

Η γυναικεία συμμετοχή της Έλληνίδας στα ανώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα (36,4%), βρίσκεται σε ένα ενδιάμεσο περίπου σημείο, ανάμεσα στον αντίστοιχο μέσο όρο γυναικείας συμμετοχής των αναπτυσσόμενων (44%) και των αναπτυσσόμενων (31%) χωρών.

Περιορίζοντας τη σύγκριση με τις χώρες της Κοινής Αγοράς ή εικόνα είναι πιο απογοητευτική.

Με εξαίρεση την Ολλανδία (28,2%), ή ποσοστιαία αναλογία των φοιτητριών στο σύνολο του φοιτητικού πληθυσμού σε όλες τις άλλες χώρες της ΕΟΚ είναι μεγαλύτερο από αυτό της Ελλάδας.

Τα στοιχεία της UNESCO δείχνουν ότι το μεγαλύτερο ποσοστό συμμετοχής συναντάται στη Γαλλία (46,7%) και το μικρότερο στην Ιταλία (39,2%). Στην Ελλάδα ή ποσοστιαία αναλογία είναι 36,4%, ακριβώς 4% λιγότερο από τον μέσο όρο συμμετοχής των κρατών - μελών της ΕΟΚ που είναι 40,4%.

Στις ανθρωπιστικές σπουδές ή αναλογία των φοιτητριών ως προς το σύνολο του φοιτητικού πληθυσμού σε όλες τις χώρες της ΕΟΚ, με εξαίρεση την Ιταλία (73,1%), είναι μεγαλύτερη στην Ελλάδα. Φτάνει το 71,7%. Αμέσως κατόπιν έρχεται ή Γαλλία, με μακριά παράδοση στις ανθρωπιστικές σπουδές (65,9%), ενώ το Βέλγιο (54,1%) και ή Ολλανδία (41,8%) βρίσκονται στο τέλος της κλίμακας. Το ίδιο συμβαίνει και με τις κοινωνικές επιστήμες, όπου άμέσως μετά το Βέλγιο (33,3%) ακολουθεί ή Ελλάδα (37,4%).

Μεγάλη έπίσης είναι και ή συμμετοχή των Ελληνίδων στις Καλές Τέχνες. Σε σύγκριση με τις σπουδάστριες των άλλων χωρών της ΕΟΚ έρχονται πρώτες με 44,2% του συνόλου του φοιτητικού πληθυσμού που ακολουθούν τις Καλές Τέχνες. Αμέσως μετά έρχονται οι Ολλανδέζες (38,7%) και τελευταίες οι Βελγίδες (27,3%) και οι Δανέζες (26,1%).

Σχετικά ψηλά είναι έπίσης και ή συμμετοχή της Έλληνίδας, σε σύγκριση με τις άλλες γυναικείες της ΕΟΚ, και στον πολυτεχνικό κύκλο. Μετά το Βέλγιο, όπου παρατηρείται το ψηλότερο ποσοστό (9,9%), δεύτερη έρχεται ή Ελλάδα, με γυναικεία συμμετοχή στο σύνολο του φοιτητικού πληθυσμού 7,1% και τελευταίες ή Αγγλία (2,8%) και ή Ιταλία (1,7%).

Στις παιδαγωγικές ακαδημίες ή συμμετοχή της Έλληνίδας (61%) φτάνει ακριβώς τον μέσο όρο της συμμετοχής των γυναικών στις χώρες της ΕΟΚ. Η ποσοστιαία αναλογία της

Έλληνίδας φοιτήτριας ως προς το σύνολο του φοιτητικού πληθυσμού στη νομική (39,5%) είναι μεγαλύτερη του μέσου όρου της γυναικείας συμμετοχής των χωρών της ΕΟΚ (31%).

Στις φυσικές επιστήμες ή ποσοστιαία αναλογία των φοιτητριών στην Ελλάδα με 23,8%, μόλις πέφτει κάτω του μέσου όρου των χωρών της ΕΟΚ (26,2%). Το ίδιο ισχύει και για την ιατρική, όπου η συμμετοχή της Ελλάδας είναι 30,7%, ενώ ο μέσος όρος συμμετοχής των γυναικών της ΕΟΚ είναι 34,8%. Η συμμετοχή της Ελλάδας στη γεωπονοδασολογική, που φτάνει το 15,3%, πλησιάζει περισσότερο από κάθε άλλη κατηγορία επιστημονικής απασχόλησης τον μέσο όρο γυναικείας συμμετοχής των χωρών της ΕΟΚ (16,4%).

Η γενικότερη εικόνα που παρουσιάζει η συμμετοχή της γυναίκας στις διάφορες επιστήμες στην Ελλάδα, ή ιεράρχηση δηλαδή της προτίμησής της, πλησιάζει περισσότερο με αυτήν της Ιταλίας, με μεγάλα ποσοστά συμμετοχής στις ανθρωπιστικές και παιδαγωγικές επιστήμες και λιγότερο με την εικόνα του Βελγίου ή της Ολλανδίας.

Σε σύγκριση με τις χώρες της ΕΟΚ το ποσοστό των Ελληνίδων που προτιμούν τις παιδαγωγικές ακαδημίες φαίνεται να είναι σχετικά μικρό.

Πενήντα οκτώ από 100 φοιτήτριες στο Λουξεμβούργο, 33 από τις 100 Δανέζες, 27 από τις 100 Ολλανδέζες, 24 από τις 100 Βελγίδες, 14 από τις 100 Ιταλίδες φοιτούν στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες, ενώ μόνο 9 περίπου από τις 100 Ελληνίδες.

Από τις Ελληνίδες που φοιτούν σε ανώτατες σχολές, οι 29 στις 100 φοιτούν σε σχολές κοινωνικών επιστημών, ενώ στην Ολλανδία οι 15, στο Βέλγιο οι 14, στην Αγγλία οι

13, στην Ιταλία οι 9, στη Δανία οι 7, στη Γαλλία 4 και στο Λουξεμβούργο μόνο 1 στις 100.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Ποσοστιαία αναλογία φοιτητριών στο σύνολο του φοιτητικού πληθυσμού στα κράτη της ΕΟΚ

Χώρες ΕΟΚ	Συμμ. γυν. σε %
Βέλγιο	40,0
Δανία	43,4
Γαλλία	46,7
Γερμανία	—
Ιρλανδία	—
Ιταλία	39,2
Λουξεμβούργο	45,2
Ολλανδία	28,2
Αγγλία	40,1
Ελλάς	36,4

Πηγή: UNESCO, STATISTICAL YEARBOOK 1975, PARIS 1976, σελ. 292-298.

Η προτίμηση της Ελλάδας για τη νομική επιστήμη είναι επίσης μεγαλύτερη σε σύγκριση με όλες τις χώρες της ΕΟΚ εκτός από τη Γαλλία. Στην Ελλάδα 13 από τις 100 γυναίκες που σπουδάζουν παρακολουθούν νομικά (στη Γαλλία οι 14) ενώ για όλες τις άλλες χώρες της Κοινότητας που υπάρχουν στοιχεία ή ποσοστιαία αναλογία κυμαίνεται μεταξύ 1—7,4%.

Πίνακας 2

Ποσοστιαία αναλογία φοιτητριών ως προς το σύνολο του φοιτητικού πληθυσμού στις Ανώτερες και Ανώτατες σχολές στα Κράτη της ΕΟΚ το 1973.

Χώρες ΕΟΚ	Σύνολον	Ανθρωπιστικές σπουδές	Παιδαγ. Ακαδ.	Καλές Τέχνες	Νομική	Κοινωνικές επιστήμες	Φυσικές επιστ.	Μηχανικό	Ιατρική	Γεωπονοδασολογική	Απροσδιόριστ.
Ελλάς	36,4	71,7	61	44,2	39,5	32,3	23,8	7,1	30,7	15,3	—
Βέλγιο	40,0	54,1	63,1	27,3	30,9	33,3	36,2	9,9	42,6	13,1	42,4
Δανία	42,4	55,7	60,5	26,1	31,8	18,0	6,5	4,3	61,5	25,1	42,4
Γαλλία	46,7	65,9	—	—	41,9	28,4	33,9	—	40,2	—	32,9
Γερμανία	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ιρλανδία	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ιταλία	39,2	73,1	75,8	28,0	26,6	25,6	49,0	1,7	26,9	8,2	15,2
Λουξεμβούργο	45,2	59,4	51,3	—	27,5	20	22,7	—	18,2	—	37,6
Ολλανδία	28,2	41,8	45,8	38,7	20,8	26,2	14,6	6,6	22,2	15,1	69,9
Αγγλία	40,1	61,1	—	—	—	29,9	23,3	2,8	36,3	20,0	—

Τα στοιχεία είναι για το έτος 1971

" " " " " " 1972

Πηγή: UNESCO STATISTICAL YEARBOOK 1975 σελ. 292-298

Συγκρίνοντας τα ποσοστά της αναλογικής συμμετοχής του γυναικείου διδασκαλικού προσωπικού ως προς την ανδρική συμμετοχή σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης, παρατηρούμε ότι η Ελλάδα ανάμεσα σ' όλες τις χώρες της Ευρώπης και των αναπτυσσόμενων χωρών έρχεται πρώτη με ποσοστό γυναικών δασκάλων που φτάνει το 34,9%.

Συμπεράσματα:

Από τη σύνοψη αυτή συγκριτική παρουσίαση βγαίνουν νομίζω όρισμένα χρήσιμα συμπεράσματα. Το κοινωνικό σύνολο δεν φαίνεται αυτή τη στιγμή να χρησιμοποιεί στο MAXIMUM τις δυνατότητες του γυναικείου δυναμικού.

Το επίπεδο της ποσοστιαίας συμμετοχής του γυναικείου πληθυσμού ως προς το σύνολο του πληθυσμού στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα δεν είναι βέβαια απογοητευτικό και συνεχώς βελτιώνεται. Είναι όμως κατώτερο από τον μέσο όρο συμμετοχής των χωρών της Ευρώπης και τελευταίο σε σύγκριση με τις χώρες της ΕΟΚ.

Η μείωση της γυναικείας συμμετοχής μετά το γυμνάσιο, δείχνει ότι ένα μεγάλο ποσοστό δευτερευουσών εργασιών καλύπτεται από γυναίκες. Έτσι διακινείται ή μειονεκτική θέση της γυναίκας, γιατί με μόνο εφόδιο το δίπλωμα του γυμνασίου υστερεί σε προσλήψεις και προαγωγές και στην κατάληψη υψηλών δημόσιων και επαγγελματικών θέσεων σε σύγκριση με τους άνδρες.

Ακόμη, ο επιστημονικός προσανατολισμός της γυναίκας προδίδει τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει στην προσπάθειά της να ξεφύγει από τα παραδοσιακά καθορισμένα γυναικεία επαγγέλματα.

Τα «νέα επαγγέλματα» αφήνονται στους άνδρες, ένα φαινόμενο βέβαια που δεν είναι μόνο ελληνικό αλλά διεθνές.

Η ταχύτητα με την οποία μεταβάλλεται ο ρυθμός της οικονομίας, οι θεσμικές και οι άλλες ουσιαστικές αλλαγές που απαιτούνται για να διευκολύνουν το κοινωνικό σύστημα να προσαρμοστεί στις νέες λειτουργικές ανάγκες, καθώς επίσης και η υπογεννητικότητα του ελληνικού πληθυσμού επιβάλλουν δυναμικές επεμβάσεις από μέρους της πολιτείας. Πρέπει να επιταχυνθεί η γυναικεία συμμετοχή. Κι αυτό για γενικότερους κοινωνικούς και πολιτιστικούς λόγους αλλά και για καθαρά οικονομικούς. Κάθε χώρα που αδυνατεί ή δεν θέλει να χρησιμοποιήσει παραγωγικά το 51% του πληθυσμού της, δεν μπορεί να ελπίζει σε ουσιαστικές βελτιώσεις, πόσο μάλλον σε ριζικές αλλαγές και ανακατατάξεις.

Τα αίτια φυσικά της διακοπής της ροής του γυναικείου πληθυσμού μετά το γυμνάσιο έχουν βαθιές οικονομικές και πολιτιστικές ρίζες. Χρειάζεται επίθεση σε πολλά επίπεδα, από πολλές προοδευτικές επάλξεις.

Πολλά όμως μπορεί να γίνουν στο επίπεδο το θεσμικό. Σ' αυτό η πολιτεία και τα ανώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα είναι τα πιο αρμόδια. Με την προϋπόθεση βέβαια ότι θα θέλουν να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα.

BHMA, 12.11.78

Έργαζόμενη γυναίκα

ΥΠΑΡΧΕΙ ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών στον τομέα της εργασίας; Καλύτερα να δώσουμε το λόγο στα γεγονότα:

Στη Γαλλία, η διαφορά των ημερομισθίων μεταξύ ανδρών και γυναικών διαμορφώνεται σ' ένα επίπεδο γύρω στα 22%, και η κατάσταση δεν έχει δείξει τάσεις βελτιώσεως τα τελευταία χρόνια. Σε μία σφυγιομέτρηση του γυναικείου κοινού, 86% των γυναικών δήλωσαν ότι πιστεύουν πως οι γυναίκες αμείβονται λιγότερο από τους άνδρες, για αντίστοιχη εργασία.

Στη Μεγάλη Βρετανία, η μέση αμοιβή των γυναικών δεν έχει καν φθάσει τα δύο τρίτα της αμοιβής των ανδρών. Μόλις 5,2% των Βρετανών κερδίζουν λιγότερα από 40 λίρες την εβδομάδα, ενώ 43,2% των Βρετανίδων βρίσκονται κάτω από αυτό το ποσό.

Γενικά, σε κοινοτικό επίπεδο, το θέμα της ισότητας των αμοιβών ανδρών και γυναικών θεωρείται από τις Εθνοπαίες σαν το πιο σημαντικό και το πιο επείγον, σύμφωνα με σφυγιομέτρηση που επιχείρησε η Επιτροπή.

Στη Γερμανία παρατηρήθηκε, ότι οι κοπέλλες διαλέγουν να εργασθούν σε ένα από τα τριάντα περίπου «γυναικεία» επαγγέλματα, από ένα σύνολο 400 περίπου διαθεσίμων επαγγελματίων. Η τάση αυτή, που σύμφωνα με το Υπουργείο Παιδείας έχει τη ρίζα της σε παραδοσιακές προκαταλήψεις, κάνει τις γυναίκες να πέφτουν εύκολτερα θύματα της ανεργίας — γιατί οι καριέρες στις οποίες κατευθύνονται συμβαίνει να παρουσιάζουν τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας.

Στη Γαλλία, ενώ οι άνεργες γυναίκες είναι περισσότερες, δεν εισπράττουν παρά 35% από το σύνολο των επιδομάτων ανεργίας. Έξ' άλλου, οι γυναίκες είναι πολύ πιο απαισιόδοξες στο θέμα των μελλοντικών ευκαιριών απασχόλησεως: Σχεδόν 60% των γυναικών δηλώνουν ότι δεν ξέρουν πότε θα ξαναβρουν απασχόληση, και μόλις 15% ελπίζουν ότι θα εργάζονται μέσα σε τρεις μήνες.

Η Κοινότητα δεν έχει ακόμη υλοποιήσει την αρχή της ισότητας των γυναικών με τους άνδρες στην εργασία, παρόλο που η αρχή αυτή καθιερώνεται στην ίδια τη Συνθήκη της Ρώμης. Προκειμένου να βοηθήσει για την καλύτερη εφαρμογή της αρχής αυτής, η ευρωπαϊκή επιτροπή εργάστηκε τελευταία προς τρεις κατευθύνσεις.

Μια πρώτη οδηγία που προτάθηκε από την επιτροπή και ψηφίσθηκε στις 10 Φεβρουαρίου 1975, άρχισε ήδη να ισχύει από τις 12 Φεβρουαρίου 1976. Σύμφωνα με αυτή την οδηγία οι «Εννέα» έπρεπε να λάβουν νομοθετικά μέτρα για την πραγματοποίηση της ισότητας της αμοιβής ανδρών - γυναικών. Ήδη τα κράτη - μέλη έχουν εκθέσει στην επιτροπή τα σχετικά μέτρα που έχουν πάρει και οι υπηρεσίες της επιτροπής κάνουν τους απαραίτητους ελέγχους.

Μια δεύτερη οδηγία που ψηφίσθηκε στις 9 Φεβρουαρίου 1976 και άρχισε να ισχύει από τις 12 Αυγούστου 1978, αναφέρεται στην ισότητα των συνθηκών προσλήψεων, προωθήσεων, απασχολήσεων και τεχνικής εκπαίδευσής των γυναικών. Ήδη, τα κράτη - μέλη άρχισαν να κοινοποιούν τα μέτρα που έχουν λάβει, και επιστολές έχουν σταλεί στο Λουξεμβούργο και την Ολλανδία που δεν έχουν ακόμη εκπληρώσει αυτή την υποχρέωση. Έξ' άλλου, μια προθεσμία τεσσάρων ετών έχει δοθεί για τη βαθμιαία τροποποίηση των παλαιών «προστατευτικών» διατάξεων (που απαγόρευαν στις γυναίκες μερικές εργασίες κλπ.) όταν «ή αρχική τους προστατευτική αίτια έχει πλέον πάψει να υπάρχει».

Προτάσεις, τέλος, για μιὰ τρίτη ὁδηγία ἔχουν προωθηθεῖ ἀπὸ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1976 στὸ Συμβούλιο Ἰπουργῶν. Ἡ ὁδηγία θὰ ἐξετασθεῖ ἀπὸ τὸ συμβούλιο στὴν ἀρχὴ τοῦ '79 καὶ ἀφορᾷ τὴν ἴση μεταχείριση ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν σὲ θέματα κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως.

«ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ» ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ 5.11.79

«ΙΣΗ ΑΜΟΙΒΗ — Πῶς θὰ γίνεῖ πράξη», τιτλοφορεῖται ἡ προσοῦρα ποὺ ἐξέδωσε ἡ Σύνοδος τοῦ περιοδικοῦ «Σύγχρονη Γυναίκα», τῆς Ὁμοσπονδίας Γυναικῶν Ἑλλάδας. Στὴν προσοῦρα, ἀφοῦ ἀναλύεται ἡ σημασία τῆς ἴσης ἀμοιβῆς γιὰ ἴσης ἀξίας δουλειά, παρουσιάζεται μὲ νόμους ἢ πραγματικὴ κατάσταση τῆς ἐργαζόμενης Ἑλληνίδας. Ἀπὸ τὰ πιὸ ἐνδιαφέροντα σημεῖα:

Ἀμοιβὲς ἐργατριῶν. Ἀπὸ τὴν 1.3.78 ἔγινε ἡ νομικὴ ἐξίσωση τῶν κατωτάτων ἡμερομισθίων τῶν ἀνειδίκευτων ἐργατῶν καὶ ἐργατριῶν. Ὅμως, ἐπισημαίνεται στὴν προσοῦρα, γιὰ νὰ πετύχει κι αὐτὴ ἡ λειψὴ νομοθετικὴ ρύθμιση, χρειάζεται ἐπαγρύπνηση ὄχι μόνο στὴν υπογραφή τῆς κλαδικῆς συλλογικῆς σύμβασης ἀλλὰ καὶ στὴν ἐφαρμογὴ τῆς στὴν πράξη. Παράδειγμα:

— Ὅταν τὸ μεροκάματο τῆς ἀνειδίκευτης ἐργάτριας ἔπρεπε νὰ ἦταν 175 δραχμὲς (στὸ διάστημα 1.7.77 - 1.3.78), ἡ κλαδικὴ σύμβαση στὸν ἱματισμὸ ἔδινε «ἐργάτρια - σιδερώτρια ἅμα τὴν προσλήψει ἀπὸ 1.8.77 δρχ. 282», ἐνῶ στὸν ἄνδρα συνάδελφό τῆς μὲ τὴν ἴδιαν προϋποθέσει ἔδινε 321 δρχ. Στὴν πράξη ἐπίσης ὑπάρχει μεγάλη διαφορά ἀνάμεσα στὸ κατώτατο ἀνδρικό καὶ γυναικεῖο ἡμερομισθιο.

Ἐνα ἄλλο καυτὸ θέμα γιὰ τὴν ἐργάτρια εἶναι ἡ αὐτόματη κατοχύρωση τῆς εἰδίκευσής της μετὰ ἀπὸ ἓνα ὁρισμένο χρονικὸ διάστημα στὴν ἴδια δουλειά. Γιατὶ αὐτὴ τὴ στιγμή τὸ 97% τῶν ἐργαζομένων γυναικῶν θεωροῦνται ἀνειδίκευτες καὶ ἀμειβόνται μὲ τὴν κατώτατη ἀμοιβή.

Δηλαδή:

— Στὸς 6.750 ἐργαζόμενους σὲ 9 μεγάλες βιομηχανικὲς μονάδες τοῦ Πειραιᾶ, οἱ 2.575 εἶναι γυναῖκες ἀπὸ τὴν ὅποιες μόνο οἱ 21 θεωροῦνται εἰδικευμένες καὶ ἀμειβόνται ἀνάλογα.

— Στὴν Πάτρα, στὸν ἱματισμὸ, δουλεύουν 2.000 γυναῖκες καὶ τὸ 80% ἀπὸ αὐτὲς θεωροῦνται ἀνειδίκευτες.

Ἄς ἀφήσουμε πιά ὅτι ἐργάτριες μὲ εἴκοσι χρόνια δουλειᾶς καὶ αὐτὲς θεωροῦνται ἀνειδίκευτες...

Ἡ θέση τῶν γυναικῶν δημοσίων ὑπαλλήλων. Ἐδῶ δὲν ὑπάρχει διαφορά στὸς μισθοὺς ἀνδρῶν - γυναικῶν. Ἀντιμετωπίζεται ὅμως τὸ δῆυτατο πρόβλημα τῆς ἐπαγγελματικῆς ἐξέλιξης. Καθηλωμένες στὴν ἴδιαν θέσει οἱ γυναῖκες γιὰ πολλὰ χρόνια παίρνουν μισθοὺς ἀνάλογους μὲ τὴν θέσει αὐτῆς... Λόγου χάρι:

— Στὴν Τράπεζα τῆς Ἑλλάδας ὅπου τὸ 34% τῶν ὑπαλλήλων εἶναι γυναῖκες, στὸ βαθμὸ τοῦ τμηματάρχη εἶναι μόλις 17 γυναῖκες καὶ στὸ ἐντεταλμένο 2% γυναῖκες...

— Στὴν Ἐθνικὴ Τράπεζα τὸ 24% τῶν ὑπαλλήλων εἶναι γυναῖκες. Στὸ βαθμὸ τοῦ τμηματάρχη γυναῖκες εἶναι σὲ ποσοστὸ 4%.

— Στὴν Ἀγροτικὴ Τράπεζα στὸ βαθμὸ τοῦ ἀρχιλογοιστῆ - τμηματάρχη οἱ γυναῖκες καλύπτουν μόλις ἓνα 0,8%!

Ἡ θέση τῶν γυναικῶν ἰδιωτικῶν ὑπαλλήλων. Ἡ ἐξίσωση τῶν γυναικῶν ποὺ δουλεύουν σὲ ἰδιωτικὲς ἐπιχειρήσεις σὰν ὑπάλληλοι ἔχει ἐπιτευχθεῖ ἀπὸ τὸ 1975. Στὴν πράξη ὅμως κάθε γυναίκα ποὺ δούλευε σὲ βιομηχανία ἢ ἐπιχείρηση μὲ πᾶνω ἀπὸ 10 ἄτομα τὸ 1975 ἔχασε ἀπὸ τὴν ἄνιση ἀμοιβῆ 69.000 δρχ. Παράλληλα, ἀντιμετωπίζεται τὸ πρόβλημα ἐπαγγελματικῆς ἐξέλιξης. Ὑπάρχουν γυναῖκες ἐμποροῦπάλληλοι ποὺ γιὰ 20-30 χρόνια κάνουν τὴν ἴδια δουλειά.

Τὸ ἴδιο πρόβλημα ἀλλὰ περισσότερο ἔντονα ἀντιμετωπίζουν οἱ γυναῖκες ἰδιωτικοὶ ὑπάλληλοι στὴν ἐπαρχία, ἀναφέρεται στὴν προσοῦρα τῆς «Σύγχρονης Γυναίκας». Καὶ παρατίθεται μιὰ καταγγελία ποὺ εἶχε φτάσει στὴ Βουλὴ. Ἡ καταγγελία ἀφοροῦσε:

— Μιὰ ὑπάλληλο τοῦ γραφείου μεταφορῶν ΑΛΑΝΤΟ, τῆς Βρετοπούλου Κατερίνα, ἡ ὁποία ἀπολύθηκε ὅταν ζήτησε νὰ πληρωθεῖ σύμφωνα μὲ τὴν κλαδικὴ συλλογικὴ σύμβαση, δηλαδή νὰ ἀμειβεταί μὲ μισθὸ 6.400 δρχ. ἀντὶ 5.050 ποὺ τῆς ἔδινε ὁ ἐργοδότης.

ΠΡΩΤΗΝΗ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, 1.11.78

ΑἴΤΟ τὸν καιρὸ, σὲ μιὰ σειρά σωματεῖα δίνεται μιὰ σημαντικὴ μάχη. Ἡ μάχη τῶν ἀρχαιρειῶν.

Ἀπὸ τὴν προηγούμενη ἀρχαιρεσίε μέχρι σήμερα, ἡ ἐργατικὴ τάξη — ἡ πρωτοπόρα τάξη τῆς κοινωνίας μας — στάθηκε στὴν πρώτη γραμμὴ τοῦ ἀγῶνα.

Πάλεψε γιὰ ἀύξηση τοῦ μεροκάματου, γιὰ καλύτερες συνθηκὲς δουλειᾶς, γιὰ λεύτερο συνδικαλισμὸ, γιὰ τὰ γενικότερα πανδημοκρατικὰ αἰτήματα τοῦ λαοῦ μας. Γιὰ ἐθνικὴ ἀνεξαρτησία, γιὰ τὴν ἀπομάκρυνση τῶν δάσεων τοῦ θανάτου, γιὰ περιορισμὸ τῆς ἀουδοσίας τῶν μονοπωλίων κλπ.

Ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἀγῶνες δὲν πῆγαν χαμένοι. Πολλὰ πράγματα ἔχουν κατακτηθεῖ.

Βασικὴ προϋπόθεση γιὰ τὴν νίκη τῶν ἀρχαιρειῶν εἶναι ἡ μαζικοποίηση τῶν σωματείων καὶ ἡ προώθηση στὴ διοικητικὴ συνέπειαν συνδικαλιστῶν, ποὺ πραγματικὰ ἐξυπηρετοῦν τὰ συμφέροντα τῆς ἐργατικῆς τάξης.

Ὅστε ἓνας ἐργαζόμενος καὶ ἐργαζόμενη ἔξω ἀπὸ τὸ σωματεῖο τους. Τὸ σύνθημα αὐτὸ πρέπει νὰ γίνεῖ πραγματικὸ τίτλα στὸ διάστημά ποὺ μὲνει.

Ἀπὸ τὰ μέτρα ποὺ πάρθηκαν ἐνάντια στὸ συνδικαλιστικὸ κίνημα μὲ τὸ νόμο 330)76, ἀπὸ τὴν δηλώσει τοῦ Λάσκου ὅτι δὲν θὰ ἐπιτρέψει τὴν «πάλιν τῶν τάξεων», ἀπὸ τὴν τρομοκρατικὴ ἀπολύσει, ποὺ γίνονται καθημερινά, ἀπὸ τὴν διαγραφὴν σωματείων ἀπὸ τὰ Ε.Κ. καὶ τὸ νόμο συνέδριο ποὺ ετοιμάζεται, φαίνεται καθαρά ὅτι ἡ κυβέρνηση αὐτὴ τὴν ἐργαζομένη πάλιν φοβᾶται.

Τὸ ποσοστὸ τῶν γυναικῶν στὸ σύνολο τῶν ἐργαζομένων ἀνέρχεται στὸ 30% περίπου, πράγμα ποὺ σημαίνει πῶς ἓνας ἀπὸ τοὺς τρεῖς ἐργαζόμενους εἶναι γυναίκα. Αὐτὸ δείχνει τὸ πόσο ἀποφασιστικὴ εἶναι ἡ συμμετοχὴ τῶν γυναικῶν στὴν παραγωγή. Τὸ ποσοστὸ τῶν ἐργαζομένων γυναικῶν εἶναι ὅπως

δήποτε μεγαλύτερο, γιατί στις καταστάσεις εργασίας δεν συμπεριλαμβάνονται οι γυναίκες που εργάζονται στο σπίτι, με το κομμάτι, κι αυτές ανέρχονται σε χιλιάδες.

Τὰ προβλήματα των γυναικών είναι ίδια με των ανδρών συναδέλφων τους (χαμηλά μεροκάματα, ασφάλιση, περίθαλψη, άσχημες συνθήκες δουλειάς, συμπεριφορά εργοδοτών κλπ.). Πέρα όμως απ' αυτά, αντιμετωπίζουν και τὰ ιδιαίτερα γυναικεία προβλήματα, όπως τή μη κατοχύρωση τής μητρότητας σαν κοινωνικό λειτουργήμα, τήν έλλειψη επαγγελματικής ειδικεύσης και προώθησης, τις μικρές άδειες τοκετού, τήν άνιση άμοιβή (γιατί σε πολλές επιχειρήσεις ακόμα δεν κατοχυρώθηκε από τους εργοδότες, αν και έγινε νόμος κλπ.), καθώς επίσης και τὰ ιδιαίτερα προβλήματα του κάθε κλάδου.

Η συμμετοχή των γυναικών στους αγώνες για τή διεκδίκηση των αιτημάτων τους, θά ήταν πιό άποφασιστική, αν το ποσοστό των συνδικαλισμένων γυναικών ήταν μεγαλύτερο και τὰ γυναικεία συνδικαλιστικά στελέχη περισσότερα.

Ποιά είναι τὸ επιτακτικό καθήκον που μπαίνει για κάθε εργαζόμενη γυναίκα;

Νά γραφτεί στο σωματείο της, όπου μαζί με τους άνδρες συναδέλφους της, θά αγωνιστεί για τή λύση, τόσο των κοινών προβλημάτων, όσο και των ιδιαίτερων.

Οι πρωτοπόρες εργάτριες νά βοηθήσουν τις συναδέλφισσές τους.

Νά δουλέψουν δραστήρια μέσα στα σωματεία, νά βοηθήσουν τις γυναικείες επιτροπές νά μελετήσουν τὰ ιδιαίτερα γυναικεία προβλήματα (και νά τὰ προβάλλουν και στα προγράμματα των άρχαιρεισών).

Νά αναδειχτούν μέσα απ' τή δουλειά οι δραστήριες συνδικαλιστριες και νά προωθηθούν στα νέα διοικητικά συμβούλια. Από κει, δραστήρια νά προωθήσουν και τὰ ιδιαίτερα αιτήματα.

“Ολ’ αυτά, βέβαια, απαιτούν χρόνο. Και η εργαζόμενη γυναίκα έχει πολύ λίγο χρόνο στη διάθεσή της. “Όμως, πρέπει νά γίνει, ε,τι: είναι δυνατόν. Τὰ προβλήματα είναι όξυμένα. Αγónας οργανωμένος είναι τὸ μόνο όπλο που μπορούν ν’ αντιτάξουν οι εργαζόμενες στην άδικη μεταχείρισή τους απ’ τους εργοδότες. Αγónας, που θά καθοδηγείται απ’ τὰ μαζικοποιημένα σωματεία τους.

“Ας κάνουμε πιό δυνατά με τήν ψήφο μας τὰ δικά μας όπλα, τὰ ταξικά σωματεία μας. “Ας προωθήσουμε στα Δ.Σ. περισσότερες Ικανές συνδικαλιστριες.

ΕΡΓΑΤΟ-Υ ΠΑΛΗΝΑΙΚΗ ΦΩΝΗ,
1.11.78

Ίσότητα

ΠΕΝΗΝΤΑΤΡΕΙΣ γυναίκες κατέχουν σήμερα Ισάριθμες οργανικές θέσεις, σύμφωνα με τήν έπετηρίδα του '77, στην Τακτική Δικαιοσύνη, μέσα σ' ένα σύνολο 500 περίπου δικαστών και δεν συμπεριλαμβάνονται στον αριθμό αυτό ένα μικρό πλήθος παρέδρων και ειρηνοδικών. Στη Διοικητική Δικαιοσύνη οι γυναίκες πληθαίνουν επίσης. Είναι πολύ πρόσφατη η είδηση ότι 28 δικαστές θηλυκού γένους διορίστηκαν — σε σύνολο 70 ατόμων — διοικητικοί πρωτοδικές, ενώ η εβδομιά,

γυναίκα ετοιμάζεται νά προστεθεί στα 89 μέλη του Άνώτατου Διοικητικού Δικαστηρίου του Κράτους, τὸ Συμβούλιο Έπικρατείας.

Κι όμως, δεν έχουν μεσολαθήσει παρά έννέα μόλις χρόνια από τήν εποχή που ο Άρεοπαγίτης Καθάριος Ισχυρίζονταν σε μιá έκθεσή του πως οι γυναίκες θεν θάπρεπε νά μπαίνουν σ' αυτό τὸ χώρο, αφού άλλωστε και στην άρχαία Έλλάδα άκόμη η προσφώνηση ήταν «Α ν δ ρ ε ς Άθηναίοι!..» Η γενική έντύπωση στα χρόνια εκείνα του '67 - '68 — ήταν δυο γυναίκες είχαν ήδη καταφέρει νά εισχωρήσουν στον κλάδο — ήταν ότι ένας δικαστής με φουστάνια δεν θά κατάφερε νά επιβληθεί κι ότι, έτσι η άλλως, η παρουσία του θά δημιουργούσε προβλήματα (προφανώς σεξουαλικά) ανάμεσα στους συναδέλφους του.

Η καλύτερη εποχή ήρθε λίγο άργότερα, όταν οι μισοί Άρεοπαγίτες επέμεναν στην άρνητική τους στάση, αλλά οι άλλοι μισοί, τουλάχιστον, είχαν βαρεθεί και άδιαφορούσαν.

Αυτή ίσως νά ήταν η ευκαιρία για νά καταλάβουν οι γυναίκες τὸ «άντρικό όχυρό». «Η επέλαση των γυναικών», λέει η Ρούλα Κακλαμανάκη, η μόνη γυναίκα επιτυχοόσα στις εξετάσεις του '67 και η δεύτερη που μπήκε στην Τακτική Δικαιοσύνη, «έγινε από μιá ανάγκη, σχετική με τὸ χαμηλό επίπεδο των διαγωνιζομένων άντρών. Στις εφτάδες που εξετάζονταν (δημόσια) υπήρχε συνήθως μιá αναλογία άνδρών - γυναικών 5 πρὸς 2. Και ενώ οι άντρες έλεγαν από μέτρια ως κάκιστα, οι γυναίκες έλεγαν άριστα. Δεν μπορούσαν παρά νά πάρουν τις γυναίκες. Δεν λέω ότι ήταν πιό έξυπνες η ότι θά γίνονταν όπωσδήποτε καλύτεροι δικαστές, αλλά τήν εποχή εκείνη, τουλάχιστον, είχαν μιá σαφή υπεροχή στην απόδοσή τους στους διαγωνισμούς, που μπορεί νά μην είχε άλλη εξήγηση από τὸ ότι ήταν πιό μελετηρές και καλύτερα προετοιμασμένες».

ΒΗΜΑ, 28.1.79

“ΤΟ 85% του συνόλου των γυναικών στην Έλλάδα, έρίσκει σε πολιτική άπραξία. Οι ενεργοποιημένες πολιτικές γυναίκες αποτελούν μιá ελάχιστη μειοψηφία. “Επιδιώκουμε διάλογο πολιτισμένο και προσπάθειά μας ταυτόχρονα είναι η πολιτική άφύπνιση τής μεγάλης άνώνυμης πλειοψηφίας του γυναικείου πληθυσμού.»

Μιλάει η ψυχολόγος Μαρία Χουρδάκη, εκπροσωπώντας τὸ «Κέντρο για τήν Πολιτική Έπιμόρφωση τής Γυναίκας», που η λειτουργία του άρχίζει από τήν 1η Φεβρουαρίου στην Άθήνα (Άσκληπιού 43) μ' ένα κύκλο «μαθημάτων» στα όποια η συμμετοχή είναι ελεύθερη.

Πριν δυο μέρες οι συνεργάτριες του Κέντρου με εισηγήσεις και συζήτηση στην αίθουσα «Παρνασσός», έδωσαν μιá πρώτη εικόνα για όσα έχουν σκοπό νά φτιάξουν. Αυτή η πρώτη συγκέντρωση γνωριμίας είχε επιτυχία, τήν παρακολούθησαν δε άνδρες και γυναίκες που ζήτησαν νά γίνουν μέλη του Κέντρου και νά αναλάβουν πρακτικά, συγκεκριμένες «δουλειές». Στην κίνηση τούτη, ανταποκρίθηκαν ήδη Μορφωτικοί Σύλλογοι και Δήμεοι, που ζήτησαν νά δοθεί ο κύκλος των «μαθημάτων» και στις περιφέρειές τους.

Τὰ μαθήματα - συζητήσεις — χωρίστηκαν σὲ ὀκτώ τμήματα γιὰ τὸ φετεινὸ χρόνον.

Τμήμα Α.: Ὁ Πολίτης καὶ τὸ Σύνταγμα. (Μορφὴ τοῦ πολιτεύματος, διάκριση ἐξουσιῶν, πολιτικά, ἀτομικά καὶ κοινωνικά δικαιώματα, ἐκλογικὰ συστήματα, ἐκλογές). Εἰσηγήτρια κ. Ραγκούση.

Τμήμα Β.: Ἡ γυναίκα στὴν κοινωνικὴ ἐξέλιξη. (Ἡ θέσις τῆς γυναίκας ἀπὸ τὶς πρωτόγονες κοινωνίες μέχρι τὶς σημερινές. Κοινωνικοποίηση ἐργασίας, μητρότητας, ἡ γυναίκα στὶς διάφορες κοινωνικὲς τάξεις). Εἰσηγήτρια κ. Ρήγα.

Τμήμα Γ.: Γυναίκα καὶ Ἐπάγγελμα. (Ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξη τῆς ἐπαγγελματικῆς τῆς ἀπασχόλησης στὴ νεώτερη Ἑλλάδα). Εἰσηγήτρια κ. Ἀδδῆ-Καλκάνη.

Τμήμα Δ.: Προσωπικὲς καὶ περιουσιακὲς σχέσεις τῶν συζύγων. (Δικαιώματα, ὑποχρεώσεις, περιουσιακὴ αὐτετέλεια). Εἰσηγήτριες κ. Κουμανάκου καὶ κ. Μόσχου.

Τμήμα Ε.: Θέματα Ποινικοῦ Δικαίου. (Αἰτία καὶ μορφὴ τῆς γυναικείας ἐγκληματικότητος, γυναικεῖες φυλακές, ἀναμορφωτικά ἱδρύματα). Εἰσηγήτριες κ. Σακελλαροπούλου καὶ κ. Καλκάνη.

Τμήμα ΣΤ.: Τὸ Δίκαιο τοῦ Παιδιοῦ. (Δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις τοῦ νόμου, ἐξώγαμου καὶ θετοῦ παιδιοῦ, δικαστήρια ἀνηλίκων, σωφρονισμός). Εἰσηγήτριες κ. Σακοράφου καὶ κ. Κουμανάκου.

Τμήμα Ζ.: Θέματα ψυχολογίας. (Ὁ παραδοσιακὸς καὶ ὁ σύγχρονος ρόλος τῆς γυναίκας, ἡ ψυχολογικὴ τῆς ὀριμότητος προϋπόθεσις γιὰ σωστὴ δημόσια δράσις). Εἰσηγήτρια κ. Χουρδάκη.

Τμήμα Η.: Ἡ ἀνάλυση τῆς ἐπικαιρότητας. (Ἀνάλυση τῶν ἄρθρων καὶ εἰδήσεων τοῦ ἐλληνικοῦ ἀλλὰ καὶ ξένου τύπου, ποὺ ἀφοροῦν τῇ γυναίκα καὶ τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὅποιο τὴν παρουσιάζουν). Εἰσηγήτρια κ. Ξεφτέρη.

Σκοπὸς τοῦ Κέντρου Πολιτικῆς Ἐπιμόρφωσης εἶναι νὰ προωθηθεῖ ἡ γυναίκα στὴ δημόσια ζωὴ, στὰ συνδικαλιστικὰ σωματεία, στὴν πολιτικὴ, νὰ συνειδητοποιήσῃ τὸ ρόλο τῆς, ὡς πολίτης. Τὰ μαθήματα θὰ ἀκολουθεῖ διάλογος καὶ συζήτηση (σὲ ομάδες 30-35 μελῶν) καὶ προβληματισμός.

NEA, 27.1.79

ΒΑΣΙΚΕΣ τροποποιήσεις, πάντοτε ὑπὲρ τῆς γυναίκας, γιὰ τὶς σχέσεις μὲ τὸ σύζυγο, ποὺ ἔχουν ἦδη περιληφθεῖ στὸ νομοσχέδιο μὲ τὸ ὅποιο τροποποιεῖται τὸ οἰκογενειακὸ δίκαιο, εἶναι οἱ ἑξῆς:

Οἱ διατάξεις τοῦ νόμου γιὰ τὶς σχέσεις τῶν συζύγων ποὺ ἀπορρέουν ἀπὸ τὸ γάμο ἐφαρμόζονται καὶ στοὺς γάμους ποὺ εἶχαν τελεσθεῖ πρὶν ἀπὸ τὴν εἰσαγωγὴ τοῦ νέου νόμου.

Γυναῖκες ποὺ ἔχουν κατοικία τὴν κατοικία τοῦ συζύγου τους, σύμφωνα μὲ τὸ ἄρθρο 55 τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικα, ποὺ καταργεῖται ἀπὸ τὸ ἄρθρο 8 τοῦ νέου νόμου, θὰ μπορούν τώρα νὰ ἀποκτήσουν διαφορετικὴ κατοικία.

Ὅλες οἱ παντρεμένες μέχρι τὴν ἡμέρα ποὺ θὰ ἰσχύει ὁ νέος νόμος γυναῖκες θὰ μπορούν νὰ ξαναποκτήσουν τὸ οἰκογενειακὸ τους ἐπώνυμο, μὲ μιὰ ἀπλὴ δήλωσις ἐνώπιον συμβολαιογράφου, ποὺ θὰ πρέπει νὰ γίνῃ μέσα σὲ δυὸ χρόνια.

Οἱ ὑπάρχουσες κατὰ τὴν ἰσχύ τοῦ νέου νόμου προίκες, ἀ-

ποδίδονται στὴ γυναίκα. Ἀπὸ τὸ χρονικὸ αὐτὸ σημεῖο ἡ γυναίκα ἀποκτᾷ αὐτοδικαίως τὸ πλήρες δικαίωμα ἐπὶ τῶν προικῶν.

Ὅσα ἔχει καρπωθεῖ ὁ ἄνδρας καὶ μὲ ὑπέρβαση ἀκόμη τῆς τακτικῆς ἐκμετάλλευσης ἢ ἀπὸ ἔκτακτα περιστατικά, πρὶν ἀπ' τὴν ἰσχύ τοῦ νόμου, δὲν ὀφείλονται.

Ὁ ἄνδρας κατὰ τὴν ἀπόδοσις δὲν δικαιούται νὰ ἀπαιτήσῃ τὶς δαπάνες ποὺ εἶχαν γίνῃ πρὶν ἀπὸ αὐτὴν ἐπὶ τῶν προικῶν οἱ ὁποῖες κατὰ τὶς διατάξεις περὶ ἐπικαρπίας βαρύνουν τὸν ἐπικαρπωτῆ.

Ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ θὰ ἰσχύσει ὁ νέος νόμος, ἡ γυναίκα ἀποκτᾷ αὐτοδικαίως τὴν κυριότητα τῶν πραγμάτων, ποὺ ἔχουν μεταβιβάσει στὸν ἄντρα λόγῳ προικῶς καὶ σώζονται στὴν περιουσία του.

Δὲν θίγονται τὰ δικαιώματα τρίτων ποὺ ἔχουν ἀποκτηθεῖ πρὶν ἀπὸ τὴν ἰσχύ τοῦ νόμου. Ἀπαγορεύεται, μὲ ποινὴ ἀκυρότητας, κάθε ἐκποίηση ἀπὸ τὸν ἄνδρα τῶν πραγμάτων ποὺ προαναφέρθηκαν, ἀπὸ τὴ στιγμή ποὺ τὸ νομοσχέδιο θὰ κατατεθεῖ στὴ Βουλὴ.

Προίκες ποὺ συνίστανται σὲ χρήματα ἢ σὲ χρηματικὴ ἀποτίμησις, δὲν ἀποδίδονται, ἐκτός ἂν ὑπάρξει ἀντίθετη συμφωνία τῶν συζύγων.

Ἐπιθηκὲς ποὺ ἔχουν γραφεῖ γιὰ ἀσφάλεια τῆς προίκας, καίουν νὰ ὑπάρχουν μὲ τὴν ἀπόδοσις τῶν προικῶν καὶ ἐξαλείφονται μὲ τὴ συναίνεσις τῆς γυναίκας ἐνώπιον συμβολαιογράφων ἢ μὲ τελεσίδικη ἀπόφασις.

Ἀντικαθίσταται τὸ ἄρθρο 7 τοῦ Νομοθετικοῦ Διατάγματος «Περὶ εἰδικῶν διατάξεων ἐπὶ ἀνωνύμων ἑταιριῶν» τοῦ 1928, ὡς ἑξῆς:

«Κατάθεσις ἀναπαλλοτριώτη γίνεται μόνο ὑπὲρ τοῦ νομικοῦ προσώπου ποὺ δὲν μετέρχεται ἐμπορία ὑπὲρ ἀνηλίκου, ἀπαγορευμένου ἢ ἀσώτου καὶ ἐπίσης, λόγῳ ἰσοβίας προσόδου ὑπὲρ ὀρισμένου προσώπου, ἀλλὰ μόνο μὲ δικαιοπραξία αἰτία θανάτου».

Ἀντικαθίσταται ἐπίσης ἡ παράγραφος 1 τοῦ ἄρθρου 11 τοῦ ἴδιου Νομοθετικοῦ Διατάγματος ὡς ἑξῆς:

«Τὸ ἀναπαλλοτριώτο αἶρεται:

Ἐπὶ Νομικῶν Προσώπων μὲ τὴ διάλυσή τους, ἐπὶ ἀνικάνων μὲ τὴ λήξις τῆς ἀνικανότητος, ἐπὶ ἰσοβίας προσόδου μὲ τὸ θάνατο τοῦ δικαιούχου καὶ ἐπὶ καταθέσεων ὑπὲρ ἀνηλίκου ἢ ἀπαγορευμένου ἢ τελοῦντος ὑπὸ δικαστικὴ ἀντίληψις. Σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσι, ἂν ὁ ἄνδρας τοῦ ἀναπαλλοτριώτου συνομολογήθηκε ἀπὸ τὸν καταθέτη κατὰ τὴν κατάθεσις, μπορεῖ, μὲ αἴτησις τοῦ δικαιούχου ἢ τοῦ νομίμου ἀντιπροσώπου του, νὰ ἐπιτραπῇ ἡ ἄρσις τοῦ ἀναπαλλοτριώτου, συνολικὰ ἢ ἐν μέρει ἢ ἡ μεταβολὴ τῶν ὄρων τῆς κατάθεσις μὲ ἄδεια τοῦ δικαστηρίου.»

Ἀρμόδιο εἶναι τὸ Μονομελὲς Πρωτοδικεῖο τοῦ τόπου τῆς κατάθεσις, τὸ ὅποιο, δικάζοντας κατὰ τὴ διαδικασία τῆς ἐκούσιας δικαιοδοσίας, χορηγεῖ τὴν ἄδεια μόνο ἂν συναίνει στὴν παροχὴ τῆς ὁ καταθέτης μὲ συμβολαιογραφικὸ ἔγγραφο ἢ μὲ δήλωσή του. Καὶ αὐτὸ ἂν συντρέχει περίπτωσις ἀφευκτης ἀνάγκης ἢ προφανοῦς ὠφέλειας τοῦ δικαιούχου.

Ἀκόμη ἀπαιτεῖται γιὰ ὄσους τελοῦν ὑπὸ ἐπιτροπεία, σύμφωνη γνωμοδότησις τοῦ συγγενικοῦ συμβουλίου, γιὰ τοὺς χει-

ράφεται ανήλικους συναίνεση του κηδεμόνα και για τους υπό δικαστική αντίληψη συναίνεση του δικαστικού αντίληπτορα.

Αίρεται το αναπαλλοτρίωτο και αποδίδονται στη γυναίκα καταθέσεις αναπαλλοτρίωτες λόγω προικός που έχει συσταθεί χάρη του γάμου.

Όπου γίνεται στο νόμο λόγος για προικοδότηση και όριζεται ότι «τά χάριν αυτής παρεχόμενα» δίδονται στον άνδρα ως προίκα, από την ημέρα ισχύος του νέου νόμου δεν συνιστάται πλέον προίκα και ο υπόχρεος οφείλει να καταβάλλει στη γυναίκα.

Η γυναίκα που παίρνει διαζύγιο και είχε παντρευτεί με τη σημερινή νομοθεσία, ξαναπαίρνει, όπως είναι φυσικό, το οικογενειακό της επώνυμο.

Η διατροφή του αναίτιου συζύγου, το οποίο ο γάμος λύθηκε κατά το ισχύον σήμερα δίκαιο, διέπεται από τις διατάξεις του νέου νόμου.

ΕΛΕΓΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, 31.1.79

Γυναικείες προσωπικότητες

ΔΥΟ γυναίκες δημοσιογράφοι που «πρόβαλαν κατά το σωστότερο και συστηματικότερο τρόπο τα γυναικεία προβλήματα» βραβεύτηκαν χθές το βράδυ, από το Συνέδριο για τα Δικαιώματα της Γυναίκας. Είναι η Φανή Πετραλιά και η Άλκη Ξένου - Βενάρδου.

Τά βραβεία — ένα ταξίδι στο Στρασβούργο και μία σειρά των απομνημονευμάτων του Τσώρτσιλ — δόθηκαν κατά τη διάρκεια της τελετής του κοψίματος της πίττας στο ξενοδοχείο «Κίγκ Τζώρτζ». Στην τελετή παραβρέθηκαν η υφυπουργός Κοινωνικών Υπηρεσιών κ. Άννα Συνοδινού και η βουλευτής του ΚΚΕ κ. Μαρία Δαμανάκη.

Στη συγκέντρωση συζητήθηκε και το θέμα «Ποιο είναι το σπουδαιότερο πρόβλημα για το Έτος του Παιδιού».

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 23.1.79

ΕΙΝΑΙ πολύ σημαντικό το γεγονός ότι η Ευρωπαϊκή Κοινότητα δείχνει τώρα και έμπρακτα την υποστήριξη της στη γυναίκα αναθέτοντας τα καθήκοντα του προέδρου της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής της στην Φαμπρίτσια Μπαντουέλ Γκλориόζο. Είναι η πρώτη φορά που γυναίκα τοποθετείται επικεφαλής μιας κοινοτικής επιτροπής, κι ελπίζουμε να χρησιμεύσει σαν παράδειγμα και στα κράτη - μέλη της Κοινότητας.

Η κ. Γκλориόζο μάλιστα είναι γνωστή απ' την εκδηλωμένη αντίθεσή της προς το στρατιωτικό καθεστώς της χώρας μας, κι απ' τη βοήθεια που είχε προσπαθήσει να δώσει απ' τις διάφορες θέσεις που κατείχε στην αντιχουντική δράση.

Η κ. Γκλориόζο είναι μέλος της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής από το 1970. Από το 1965 διευθύνει το τμήμα διεθνών σχέσεων της Ιταλικής Συνομοσπονδίας των Εργατικών Συνδικάτων.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ «ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ»,
28.10.78

Η αποστολή αρχαιοτήτων στο εξωτερικό

Δαφνώνουν με την αποστολή των αρχαιοτήτων μας στο εξωτερικό, τα Συνεργαζόμενα Γυναικεία Σωματεία της Ελλάδος. Δημοσιεύθηκαν πληροφορίες — γράφουν — χωρίς να διαφυσθούν, για προγραμματισμένες, τρεις τουλάχιστον εκθέσεις, στη Δύση και στην Ανατολή.

Μια από τις εκθέσεις αυτές θα περιέχει τους θησαυρούς της Βεργίνας, που ακόμη δεν μελετήθηκαν έπαρκώς επιστημονικά.

Διατυπώνουν, λοιπόν, την αντίθεσή τους με την περιφορά ελληνικών αρχαιοτήτων σε ξένες χώρες, χωρίς οι αρχαιότητες αυτές να έχουν γίνει ακόμη αντικείμενο επιστημονικών μελετών και χωρίς να είναι ακόμη προσιτές στο ευρύτερο ελληνικό κοινό.

Απευθύνουν έκκληση προς την κυβέρνηση και το υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών, να ανακληθούν οι ένδεχόμενες αποφάσεις.

ΒΡΑΔΥΝΗ, 13.11.78

ΠΑΝΩ από 100 Άκαδημαϊκοί, καθηγητές Άνωτάτων Σχολών, επιστήμονες, άνθρωποι των Γραμμάτων και Τεχνών, υπογράφουν διαμαρτυρία κατά της αποστολής στο εξωτερικό, πολυτίμων ελληνικών αρχαιοτήτων. Το κείμενο της διαμαρτυρίας είναι το παρακάτω:

«Με δδυνηρή εκπλήξη μαθαίνουμε από τον ημερήσιο τύπο ότι ετοιμάζονται να σταλούν στα Μουσεία της Άμερικής, της Εύρώπης και στο Τόκιο, τρεις μεγάλες εκθέσεις ελληνικών αρχαιοτήτων: αρχίζοντας από το Παρίσι, με την τέχνη του Αιγαίου, από την Ουάσιγκτον με την Μακεδονική μεταλλοτεχνία, που έχει πυρήνα τους θησαυρούς, τους μοναδικούς, της Βεργίνας, και από τη Νέα Υόρκη με εκατοντάδες έργα, από τους προϊστορικούς χρόνους έως τους ρωμαϊκούς.

Θεωρούμε, ότι η απόφαση αυτή, να αφαιρεθούν τουλάχιστον για μια πενταετία από τα ελληνικά Μουσεία τόσα πολλά έργα, μοναδικά και αναντικατάστατα, για να πλουτίσουν τις συλλογές ελληνικών αρχαιοτήτων σε ξένα Μουσεία, είναι άδιανόητη και επιζήμια από κάθε άποψη.

Αναλογιζόμενοι τους τεράστιους κινδύνους που θα διατρέχουν επί τόσα χρόνια, τα τόσο ευπαθή έργα της αρχαίας τέχνης, την ουσιαστική δυσφήμιση της χώρας που έχει χρέος να τα φυλάει και να τα προστατεύει ως ανίκητης να εκτιμήσει τι σημαίνουν τα έργα αυτά για την ανθρωπιστική παιδεία, τον τραυματισμό της εθνικής συνείδησης των Ελλήνων, όταν τόσο εύκολα υποβαθμίζονται τα κειμήλια αυτά της εθνικής μας κληρονομιάς σε εύτελη αντικείμενα επικαιρικής προβολής.

Διαμαρτυρούμαστε έντονα για τις αποφάσεις αυτές, καταδικάζουμε την επιβολή αυτής της μεθόδου για την

πριβολή της σύγχρονης Ελλάδας στον έξω κόσμο, και κάνουμε έκκληση σε όσους πέφτει τὸ βάρος, νὰ αναμετρῆσουν τὶς τεράστιες εὐθύνες πὸ ἀναλαμβάνουν ἀπέναντι στοῦ ἔθνους καὶ τὴν ἱστορία τους».

Τὴ διαμαρτυρία ὑπογράφουν:

Ὁ πρῦτανος τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν τοῦ Πολυτεχνείου Ἀθηνῶν Γ. Μαρτσίδης καὶ οἱ καθηγητές: Ι. Μόραλης, Δ. Μυταρᾶς, Δ. Καλαμάρας, Μ. Λαμπράκη - Πλάκα, Π. Τέτσης, Δ. Κοκκινίδης, Π. Μυλωνᾶς, Κ. Γραμματόπουλος καὶ οἱ ἐπιμελητὲς τῆς ἰδίας Σχολῆς Δ. Πανουριάς, Ι. Παπαδάκης, Β. Παπαϊωάννου.

Ἀπὸ τὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ Πανεπιστημίου Κρήτης οἱ καθηγητές: Ν. Πλάτων, Στ. Ἀλεξίου, Γ. Καμπίτσης, Β. Σφυρόρας, Ἐρ. Καψωμένος, Τάσος Μπαγάς.

Ἀπὸ τὴν Ἀνωτάτη Γεωπονικὴ Σχολὴ Ἀθηνῶν οἱ καθηγητές: Κ. Κρημπᾶς, Μ. Καρανδεινός, Β. Κουγέας, Κ. Νιαβῆς.

Ἀπὸ τὸν ἱατρικὸ κόσμο ὁ Ἀκαδημαϊκὸς Ν. Λούρος, καὶ οἱ καθηγητές: Β. Κούριας, Σπ. Χαροκόπος, Ι. Αἰλιανός, Γ. Δάνκος, Κ. Ἀλιβιζᾶτος, Χ. Τούλ, Δ. Ἐλευθερίου, Δ. Κουρέτας, Β. Γριπονησιώτης, Ι. Βλάχος, Χρ. Φλωρᾶς. Οἱ ὑφηγητές: Η. Λέκκας, Φ. Ἀγγελάκης, Στ. Καπετανάκης, Κ. Ἀλεξόπουλος, Δ. Οἰκονόμος, Α. Προσαλέντης καὶ οἱ γιατροί: Δ. Δούδαρης, Σπ. Μπαρσώνας, Σ. Κοτσαρίδας, Δ. Μπάκαλος, Σ. Κανδρεβιώτου, Α. Στεργίου, Θ. Βατοπούλου, Μ. Σπέγγος, Σπ. Εἰρήνης, Ε. Ἀρώνης, Μ. Πετρόχειλος, Σπ. Χρηστάκης.

Ἀπὸ τὸ ναυικὸ κόσμο: Β. Ρώτης, Σύμβουλος Ἐπικρατείας, Μ. Παλιασάρας Πάρεδρος Συμβουλίου Ἐπικρατείας, Ι. Σακελλαρόπουλος, Η. Παρασκευᾶς, Α. Λυκουρέζος, Κ. Μαυροειδῆς, Π. Σπεντζόπουλος, Α. Χατζῆ, Α. Τσάτσος, Ι. Λιγνάδης, Ε. Παπάζογλου.

Ἀπὸ τὶς προσωπικότητες τοῦ πνευματικοῦ κόσμου τῶν Ἀθηνῶν: Ν. Κρητικὸς, ὁμότιμος καθηγητὴς Πολυτεχνείου, Ι. Θεοδωρακόπουλος, Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, Δ. Λουκάτος, ὁμότιμος Καθηγητὴς Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων, Ε. Παπανούτσος, τ. Γενικὸς Γραμματεὺς Ὑπουργείου Παιδείας, Ι. Κακριδῆς, ὁμότιμος Καθηγητὴς Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Σέμνη Καραύζου, τ. Ἐφορος Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου, Μ. Καλλιγᾶς, π. Διευθυντὴς Ἐθνικῆς Πινακοθήκης, Α. Γιωτοπούλου - Μαραγκοπούλου, Ἀντιπρῦτανος Παντείου Ἀνωτ. Σχ. Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν, Ν. Κυριαζίδης, τ. Ὑποδιοικητὴς Τραπεζῆς Ἑλλάδος, Α. Κουρούκλης, βιομήχανος, Κ. Στασινοπούλου, Πρ. Ἐθνικοῦ Συμβουλίου Ἑλληνίδων, Α. Φλέμιγκ, Πρόεδρος Συνδέσμου Ἑλληνίδων Ἐπιστημόνων, Α. Χριστοφορίδου, Ἀντ/δρος Συνδ. Ἑλλ. Ἐπιστημόνων, Α. Κωνσταντινίδης, Ἀρχιτέκτων, Γ. Σουριδάκης, Πρ. Συλλόγου Κρητῶν Ἐπιστημόνων, Μ. Χατζηδάκης, τ. Γενικὸς Ἐφορος Ἀρχαιοτήτων, Κ. Μπίτσιος, Ἀρχιτέκτων, Ι. Μαζαράκης - Αἰνιάν, Ἱστορικός, Χρ. Μαλ-

τέζου, Ἱστορικός, Νατ. Μελά, Γλύπτρια, Ε. Γιωτοπούλου - Σισιλιάνου, Ἱστορικός, τ. Ἐκπαιδευτικὸς Σύμβουλος, Ζ. Ἰωαννίδη, Βιολόγος, Ἄννα Ἀγγέλου Σικελιανοῦ, Εὐρ. Κοντολέοντος, Ἀρχαιολόγος, Πολυξένη Ματέυ - Ρουσσπούλου, Κοραλία Κροκοδείλου, Ἐκπαιδευτικὸς, Β. Ἀγγελπούλου, Ἐκπαιδευτικὸς, Βιργινία Α. Ζάννα, Παῦλος Ζάννας, Εὐγενία Μ. Χατζηδάκη, τ. Ἐπιμελήτρια Μουσείου Μπενάκη, Κ. Σταυράκη, Ἐκπαιδευτικὸς, Εὐ. Μηλιώτη - Τσώκου, Ἐκπαιδευτικὸς, Ι. Μαγκριώτης, Πολιτικὸς Μηχανικός, Α. Κουρεμέτης, Πολιτικὸς Μηχανικός, Α. Κατσαρέλης, Στρατηγὸς ἐ.ἀ., Τρ. Σαρρῆς, Δικηγόρος, Ν. Πολίτης, Λογοτέχνης, Γ. Σισιλιάνος, Μουσουργός, Γ. Α. Παπαϊωάννου, Μουσουργός, Φ. Ἀνωγιαννάκης, Μουσικολόγος, Γ. Λεωτσάκος, Μουσικοκριτικὸς, Α. Παπαδερὸς, Διευθυντὴς Ὁρθόδοξου Ἀκαδημίας Κρήτης, Γ. Ζευγώλης, Φιλολόγος, τ. Ἐκπαιδευτικὸς Σύμβουλος.

NEA, 15.11.78

Διεθνὲς «Ἔτος Παιδιοῦ»

«Στὴ χώρα μας τὰ παιδιά δὲν ἔχουν ἴσες εὐκαιρίες γιὰ ὁμαλὴ ψυχосоματικὴ - πνευματικὴ ἀνάπτυξη, κι αὐτὸ γιατί τὸ μεγάλο μέρος τῶν ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, ἔχουν ἔσοδα ἀνεπαρκῆ γιὰ τὴν πλήρη κάλυψη τῶν ἀναγκῶν τῶν παιδιῶν τους». Αὐτὸ τόνισε σὲ συνέντευξη Τύπου στὸ Δημαρχεῖο Ἀθηνῶν ὁ καθηγητὴς κ. Γεράσιμος Λεγάτος, ἀντιπροσωπεύοντας τὴν Πανελλήνια Ἐπιτροπὴ Ὑλοποίησης τῶν Στόχων τοῦ Διεθνoῦς Ἔτους Παιδιοῦ.

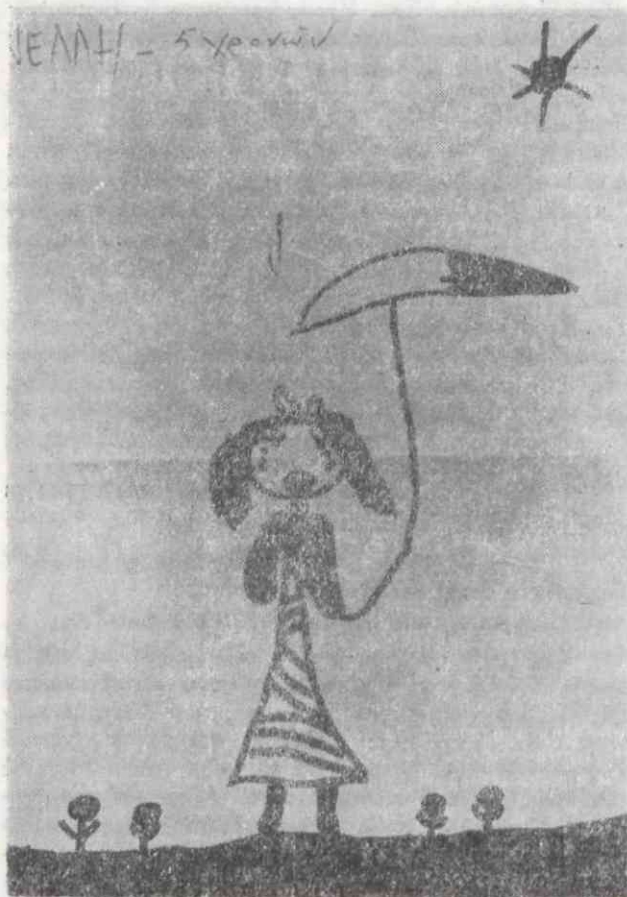
Στὴν Πανελλήνια Ἐπιτροπὴ παίρνουν μέρος 102 ὀργανώσεις καθὼς καὶ πολλὰ ἄτομα, σὰν πρόσωπα πού ἔχουν ἀσχοληθεῖ μὲ τὰ προβλήματα τοῦ παιδιοῦ.

Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ὁμιλίας του ὁ κ. Λεγάτος ἔκανε παρατηρήσεις γιὰ τὰ κυβερνητικὰ μέτρα πού ἐξαγγέθηκαν καὶ πρόκειται νὰ ληφθοῦν στὸν τομέα τῆς προστασίας τοῦ παιδιοῦ. Σύμφωνα μὲ τὴ γνώμη τῆς Ἐπιτροπῆς, ἐπικρατεῖ ἡ ἀντίληψη ὅτι τὰ μέτρα αὐτὰ ἀνταποκρίνονται μόνο σ' ἓνα μικρὸ μέρος τῶν ἀναγκῶν καὶ τῶν αἰτημάτων πού ἔχουν διατυπώσει οἱ μαζικοὶ φορεῖς καὶ οἱ ὀργανώσεις πού ἀσχολοῦνται μὲ τὸ παιδί. Ἀκόμα τόνισε ὅτι «ὅλα αὐτὰ τὰ μέτρα καὶ τὰ προγράμματα χρειάζονται χρήματα καὶ ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ 1979 δὲν ἀφήνει πολλὰ περιθώρια γιὰ τὴν παιδεία, τὴν υγεία, τὴν πρόνοια. Ἔτσι, ἴσως τὰ τελικὰ μέτρα πού ἐξαγγέθηκαν νὰ μείνουν τὰ πιὸ πολλὰ στὰ χαρτιά».

Τὴ συνέντευξη ἔκλεισε ὁ κ. Λεγάτος μὲ τὸ πρόγραμμα τῆς Πανελλήνιας Ἐπιτροπῆς, τὸ ὁποῖο περιλαμβάνει:

1) Ἐκδόσεις, ὁμιλίες, διαλέξεις.

2) Τὸ Πανελλαδικὸ Συμπόσιο πού θὰ γίνῃ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1979.

3) Και τη δουλειά που έχει όριστεί για κάθε μήνα του χρόνου με ένα ειδικό θέμα που αφορά το παιδί.
— Πανελλήνιο διαγωνισμό παιδικού σχεδίου για τη συμμετοχή της Ελλάδας στον Παγκόσμιο Διαγωνισμό της ΟΥΝΕΣΚΟ προκήρυξε το υπουργείο Πολιτισμού και Έπιστημών με τη βοήθεια του υπουργείου Παιδείας και της ΕΡΤ.

Το θέμα του διαγωνισμού είναι: «Πώς θα ζήσουν τα παιδιά το 2000». Συμμετοχή μπορούν να έχουν όλα τα Ελληνόπουλα που μέχρι 1 Γενάρη δεν συμπλήρωσαν τα 12 χρόνια τους.

Από τα σχέδια που θα υποβληθούν θα κριθούν από ειδική επιτροπή, τα 20 καλύτερα και θα σταλούν στο Παρίσι όπου θα γίνει η τελική επιλογή.

— Η Πανελλαδική Ένωση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΠΕΔΠ) στα πλαίσια της καθιέρωσης του 1979 σαν διεθνούς έτους του παιδιού, πρόκειται να κάνει μια σειρά από εκδόσεις που είναι σχετικές με τα προβλήματα των παιδιών:

1. Σχόλια πάνω στην ελληνική πραγματικότητα σχετικά με τα δικαιώματα του παιδιού.

2. Έκδοση βιβλίων της ΠΕΥΣ με θέμα «Τα δι-

καιώματα του παιδιού και πώς εφαρμόζονται στη χώρα μας».

3. «Γερά και ευτυχημένα παιδιά» δίνει βασικές συμβουλές για τους γονείς με την ευκαιρία του Έτους Παιδιού.

4. Έπιστημονικές μελέτες όπως «Το πρόβλημα των εξώγαμων παιδιών», «Η επιμέλεια των παιδιών των χωρισμένων γονέων», «Ναρκοτικά και νεότητα», «Πρόβλημα για την εργασία των ανηλίκων».

5. «Άνθολογία για το παιδί», διηγήματα και ποιήματα Ελλήνων λογοτεχνών με βάση τη διακήρυξη των δικαιωμάτων του ΟΗΕ.

6. «Παιδική άνθολογία», ένα βιβλίο γραμμένο από τα ίδια τα παιδιά.

Ακόμα πρόκειται να κυκλοφορήσουν κασέτες με μαγνητοφωνημένα παραμύθια και μουσικές που έχουν γραφεί από μεγάλους συνθέτες. Μια σειρά σλάιτς με παραστάσεις από ελληνικές αρχαιολογικούς χώρους και επεξηγημένα κείμενα. Σειρά κατασκευών από χαρτόνι και ύφασμα από παιδιά πάνω σε λαϊκά σχέδια καθώς και ενημερωτικά βιβλία που περιγράφουν την εκμάθηση κατασκευής και λειτουργίας του Κουκλοθέατρου.

ΕΞΟΡΜΗΣΗ, 21.1.79

Ο ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ για τα δικαιώματα της γυναίκας προκηρύσσει πρώτο βραβείο 10.000 δρχ. και δεύτερο 5.000 δρχ. για τις δυο καλύτερες εκθέσεις που θα γράψουν οι μαθητές της 2ης και 3ης τάξης Γυμνασίου πάνω στο θέμα: «Ο αντίκτυπος του πολέμου και της ειρήνης στη ζωή του παιδιού». Πώς είναι οι συνθήκες ζωής σε εποχή ειρήνης και τι επιπτώσεις μπορεί να έχει ο πόλεμος στη ζωή ενός παιδιού.

Τα βραβεία αθλοθετεί ή πρόεδρος του Συνδέσμου κ. Άλίκη Γιωτοπούλου - Μαραγκοπούλου στη μνήμη του παιδιού της Νίκου Γ. Μαραγκοπούλου.

Οι εκθέσεις πρέπει να παραδοθούν στα γραφεία του Συνδέσμου Ακαδημίας 33, μέχρι 10 Νοεμβρίου 1979.

ΠΡΩΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ,
28.1.79

Ή Γυναίκα στις Δημοτικές εκλογές

Το 2% περίπου όλων των υποψηφίων, αντιπροσωπεύει ο αριθμός της συμμετοχής των γυναικών, στις δημοτικές εκλογές του 1978. Ο απογοητευτικός αυτός αριθμός του γυναικείου στοιχείου στην Τοπική Αυτοδιοίκηση, τη βάση της λαϊκής κυριαρχίας, δημιουργεί έρωτηματικά και απορίες. Ποιός εμποδίζει τη γυ-

ναίκα να συμμετέχει και ν' αγωνίζεται για τα κοινά, όταν κανείς δεν ἀμφισβάλλει για την αξία και τη σημασία της προσφοράς της στον τόπο μας; Ποιός θα τη βοηθήσει να ξεπεράσει αυτό το φράγμα που την εμποδίζει να αποδεσμεύσει τις δυνάμεις της; Και ακόμα: Ποιές είναι αυτές οι γυναίκες που έχουν βάλει ήδη υποψηφιότητα για τη δημαρχία και την προεδρία κοινότητας; Που σκοπεύουν, τί ἐλπίζουν, τί προγραμματίζουν;

Σ' όλες αυτές ἀφιερώνουμε τη σημερινή μεγάλη έρευνα της εφημερίδας μας.

«Στη γενικότερη διαπαιδαγώγηση του κατεστημένου οφείλεται το ότι δεν έχουμε σήμερα έναν ικανοποιητικό αριθμό γυναικών στην Τοπική Αυτοδιοίκηση. Ύστερά φοβούνται το κατεστημένο, αλλά και αυτό το ίδιο δεν τις δέχεται», λέει η Γενική Γραμματέας του «ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ» Αποπα Παπαθανασοπούλου και τονίζει:

«Η γυναίκα δήμαρχος και δημοτική σύμβουλος, είναι ικανή να αποδείξει πώς δεν είναι μηχανή νοικοκυριού, πώς από τις θέσεις αυτές — σαν... νοικοκυρά από τη φύση της — θα νοικοκυρέψει το Δήμο και άλλα παρόμοια αλλά πώς σαν παιό κοκιννή στα καθημερινά προβλήματα της ζωής, παιό κοκιννή στις έλλείψεις που κάθε μέρα αντιμετωπίζει (παιδότοποι, σχολικά κτίρια, υγιεινό περιβάλλον κλπ.) μπορεί ν' αγωνιστεί επάξια για τη λύση τους. Με την υπευθυνότητα και την πίστη που τη διακρίνει, μπορεί να βοηθήσει ουσιαστικά στην καλή λειτουργία της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

«Σαν προοδευτικοί άνθρωποι, πρέπει να πιστεύουμε πώς η φυσιογνωμία της γυναίκας δεν είναι αυτή που καθιέρωσαν οι οικονομικές ανάγκες και το κοινωνικό μας δεδομένο. Σαν δήμαρχος και δημοτική σύμβουλος, μπορεί να είναι ένας βασικός συντελεστής προόδου. Αυτή η μακρόχρονη καταπίεση που της έγινε δεν κατάφερε να την εξουδετερώσει. Όπου βρέθηκε σαν εκπρόσωπος του λαού αγωνίστηκε ισότιμα για την προώθηση και τη λύση των λαϊκών προβλημάτων.»

«Μια από τις αιτίες που δεν υπάρχουν πολλές γυναίκες υποψήφιες στις Δημοτικές Έκλογές θα μπορούσε να λεχθεί πώς είναι η προσπάθεια όλης της Αντιπολίτευσης για την ανάδειξη κοινών υποψηφίων, προσπάθεια που φαίνεται ότι συναντά μεγάλες δυσκολίες στη συνεννόηση των διαφόρων κομμάτων.»

Έτσι εξηγεί η κ. Α. Μηγιάτη, εκ μέρους του «ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ», την έλλειψη πολλών γυναικών υποψηφίων. Ρωτάμε:

— Τι θα είχατε να προτείνετε εσείς για το ζήτημα αυτού του ταμπού;

«Θα είχαμε να πούμε, ότι αν και ακόμα ο αριθμός των γυναικών στη χώρα μας που ασχολείται με την

πολιτική, δεν είναι ικανοποιητικός, πάντως είναι αρκετά σημαντικός. Η συμμετοχή των γυναικών και ως υποψηφίων και ως βουλευτών ή δημοτικών συμβούλων, κατά τις προηγούμενες δυο-τρεις τελευταίες εκλογές, δεν είναι μικρή. Ειδικά αναφέρουμε ότι σ' ένα Δήμο της Κρήτης και σε άλλον στη Χαλκιδική προίσταται γυναίκα που έχει εκλεγεί και ασκούν τα καθήκοντά τους με πολλή επιτυχία.

«Ο Σύνδεσμος για τα Δικαιώματα της Γυναίκας από πολλών ετών υποστηρίζει ότι πρέπει τα διάφορα κόμματα να υποδεικνύουν αρκετές γυναίκες, υποψήφιες στις εκλογές για όλους τους Δήμους και τις Κοινότητες και ακόμη ότι οι υποψήφιες πρέπει να ψηφίζονται από γ υ ν α ι κ ε ς και ἄ ν δ ρ ε ς.»

Θεωρεί, ότι η θέση της γυναίκας στη διοίκηση του Δήμου ή Κοινότητας, είναι περισσότερο απαραίτητη από τον άνδρα και πιστεύει ότι η συμμετοχή της θα βελτιώσει την κατάσταση των Δήμων και Κοινοτήτων.

Ποιά προβλήματα — και με ποιόν τρόπο — αντιμετωπίζουν οι γυναίκες δήμαρχοι και ακόμα ποιός είναι ο κυριότερος στόχος τους, στον ευαίσθητο χώρο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης;

Ταύρος

ΛΙΛΑ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΙΔΟΥ:

«Αυτό που θ' αντιμετωπίσω σαν γυναίκα - δήμαρχος — αν φυσικά εκλεγώ — είναι η χαριτική. Σκοπεύω να την αντιμετωπίσω εργαζόμενη με αυξημένη ευθύνη.

«Θα βρω επίσης και ένα πλήθος προβλημάτων, που όρισμένα απ' αυτά αποτελούν ειδικό «προνόμιο» της περιοχής μας της οποίας η έρρηση και ο μαρασμός είναι ίσως μοναδικά.

«Πιστεύω όμως ότι όταν υπάρχει συγκεκριμένο πρόγραμμα δουλειάς, οι άνθρωποι συμμετέχουν και αποδίδουν. Σκοπεύω, λοιπόν, μαζί με τους συνεργάτες μου στο Δ.Σ., μαζί με τη συμμετοχή και βοήθεια των κατοίκων και μ' ένα συγκεκριμένο πρόγραμμα δουλειάς, ότι θα καταφέρω να πετύχω να γίνει ο Ταύρος από "έρρημη" γειτονιά όσο το δυνατόν παιό ανθρώπινη πόλη.»

Ζωγράφου

Για την ανακούφιση της εργαζόμενης μητέρας, την προώθηση των ανθρώπινων σχέσεων και την πνευματική ανάπτυξη του Δήμου Ζωγράφου, θα αγωνιστεί η υποψήφια δήμαρχος ΦΩΤΕΙΝΗ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΟΥ, που έχει καταξιωθεί στην Τοπική Αυτοδιοίκηση, πρία χρόνια τώρα σαν δημοτική σύμβουλος. Φιλοδοξία της νέας και δραστήριας γυναίκας, που συγκεντρώνει την

εκτίμηση της συντριπτικής πλειοψηφίας των δημοτών, είναι να συνεχίσει το δημιουργικό έργο του κ. Μπέη, του οποίου και υπήρξε στενή και πολύτιμη συνεργάτιδα.

«Η γυναίκα — λέει η ίδια — είναι καλύτερος δέκτης των ανθρωπίνων προβλημάτων, και πιο έτοιμη ν' ακούσει και ν' αντιμετωπίσει το κάθε πρόβλημα.»

Οι γυναίκες υποψήφιες δημοκρίνες είναι λίγες. Πάντως η παρουσία τους είναι ιδιαίτερα αισθητή από άποψη ποιότητας. Πώς νομίζει πως θα ξεπεραστεί αυτή η κατεστημένη νοστροπία;

«Πρόκειται ακριβώς για κατεστημένο. Όμως σιγά σιγά θα ξεπεραστεί, αν ξεκινήσει η σωστή ανατροφή αγοριών και κοριτσιών, από πολύ μικρή ηλικία.»

Νέο Ψυχικό

Υποψήφια κοινοτική πρόεδρος των δημοκρατικών δυνάμεων στην περιοχή του Νέου Ψυχικού, είναι η φαρμακοποιός ΑΓΛΑΪΑ ΣΤΑΦΥΛΑ. Γνωστή από τους αγώνες της για την ισχυροποίηση του θεσμού της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στον τόπο μας, ήγεται του συνδυασμού της «Δημοκρατικής Συνεργασίας». Μητέρα δυο παιδιών η ίδια, θ' αγωνιστεί για την επίλυση των προβλημάτων των εργαζομένων μητέρων και την προστασία του παιδιού. Επίσης — όπως μας είπε — θα φροντίσει για τη συμπλήρωση των λειτουργιών του ΙΚΑ στην περιοχή καθώς και του κοινοτικού Ιατρείου.

Μέσα στα ενδιαφέροντα ακόμα της υποψήφιας προεδρίας είναι η ίδρυση ενός δημοσίου βρεφικού σταθμού, η πολιτιστική ανάπτυξη, η προστασία του περιβάλλοντος και η βελτίωση του συγκοινωνιακού δικτύου.

Για το πως αντιμετωπίζουν οι δημότες το ένδεχομένο μιας γυναίκας στη θέση του προέδρου, η κ. Σταφυλά λέει:

«Μέχρι προχθές είχα αυτό το πρόβλημα. Στα έγκαινα όμως του κέντρου μας, διαπίστωσα πως με περιβάλλουν με εμπιστοσύνη και συμπάθεια. Φαίνεται πέρασε ο καιρός που η άγνοια και η επιφύλαξη εμπόδιζαν τους ανθρώπους να εμπιστευθούν γυναίκες.»

Νέα Φιλαδέλφεια

Η κ. ΝΙΚΗ ΤΡΥΠΙΑ - ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ, δικηγόρος, ήγεται του συνδυασμού της «Προοδευτικής Ανανεωτικής Κίνησης» και δηλώνει:

«Απαραίτητη από πλευράς χρησιμότητας, η γυναικεία παρουσία στην Τοπική Αυτοδιοίκηση.»

Μελίσσια Ἀττικής

Η κ. ΒΑΓΙΑ ΨΙΤΤΑΚΙΔΟΥ από την Κοζάνη, είναι η μοναδική γυναίκα του συνδυασμού Μελισσίων

Ἀττικής του οποίου ήγεται. Στόχος της η ίδρυση 2 κοινοτικών παιδικών σταθμών και 2 οργανωμένων παιδικών πάρκων.

Πολίχνη Θεσσαλονίκης

Η πρώτην δήμαρχος της Πολίχνης κ. ΕΛΛΗ ΠΑΠΑΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ, φιλόλογος, βάζει υποψηφιότητα πάλι, με το συνδυασμό της «Δημοκρατικής Συνεργασίας» και τονίζει χαρακτηριστικά:

«Η γυναίκα μπορεί να προσφέρει τα πάντα στη Τ.Α. και μάλιστα περισσότερο από τον άνδρα, γιατί ζει περισσότερο τα καθημερινά προβλήματα και ενδιαφέρεται περισσότερο. Άλλωστε σε μια γυναίκα δήμαρχο, απευθύνεται κανείς ευκολότερα.»

Ἀρχάνες Κρήτης

Η κ. ΜΑΡΙΑ ΠΑΠΑΔΑΚΗ - ΠΛΟΥΜΙΔΟΥ, δι-εκδικεί για δεύτερη φορά το αξίωμα της δημάρχου σε μια περιοχή όπως η Κρήτη, όπου η παράδοση θέλει «τον άντρα έξω και τη γυναίκα μέσα». Πρώτος της στόχος η προστασία του παιδιού και η βελτίωση της περιθαλψής.

Ληξούρι

Η αρχιτέκτων ΜΑΡΙΑ ΣΒΟΡΩΝΟΥ, υποψήφια δήμαρχος, έχει σαν κυριότερο στόχο τη ριζική αναμόρφωση του Ληξουριού έπειτα από τους τρομακτικούς σεισμούς, που έπαθε πριν 25 χρόνια. Σκοπεύει επίσης και στη δραστηριότητα των συμπολιτών της και ιδιαίτερα των γυναικών στον τομέα της Τ.Α.

Διδυμότειχο

Η επιχειρηματίας ΔΑΦΝΗ ΠΑΣΧΑΛΙΔΟΥ, υποψήφια δήμαρχος του Διδυμότειχου, του «πιο παραμελημένου Δήμου», όπως λέει χαρακτηριστικά η ίδια, σκοπεύει στην πνευματική και πολιτιστική ανάπτυξη και την προστασία του περιβάλλοντος.

Ἀθήνα

«Δεν είναι αυτή που θα έπρεπε να είναι η συμμετοχή των γυναικών στην Τοπική Αυτοδιοίκηση», λέει η υποψήφια δημοσική σύμβουλος ΛΙΖΑ ΦΑΡΜΑΚΗ και υπαστηρίζει:

«Πρέπει να πετύχουμε έναν ικανοποιητικό αριθμό γυναικών στην Τ.Α., πρέπει να ενεργοποιήσουμε τις γυναίκες στη βάση, να τις κάνουμε να ενδιαφερθούν για τη δημόσια ζωή. Η Τ.Α. είναι η βάση της λαϊκής κυριαρχίας και πρέπει να της δοθεί η ανάλογη προσοχή. Για τον παραγκωνισμό της γυναίκας μέχρι σήμερα δεν φταίνε ούτε οι άνδρες, ούτε οι γυναίκες. Φταίνε αυτοί που σαν εξουσία καλλιέργησαν το μύθο της γυναίκας - νοικοκυράς, αυτοί που την κράτησαν μακριά από τα κοινά. Στην επαρχία, ο αριθμός συμμετοχής της γυναίκας στη δημόσια ζωή, είναι ελαχιστότατος, ενώ ο σημαντικός ρόλος της αγρότισσας δεν έχει αναγνωριστεί. "Ας μη θανακαλιζόμαστε, λοιπόν, με τον αριθμό των υποψηφίων γυναικών στην Αθήνα.»

Η ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΛΑΓΟΥ - ΑΝΤΩΝΙΟΥ, δικηγόρος, υποψήφια δημοτική σύμβουλος στο συνδυασμό «Αθήνα - Αναγέννηση», μας αναφέρει:

«Η γυναίκα πρέπει να συμμετάσχει στην Τ.Α. σαν ισότιμο μέλος που την ενδιαφέρει όχι μόνο το «νοικοκύρεια» του Δήμου, αλλά όλα τα προβλήματα που απασχολούν όλους τους δημότες.»

Η ΕΛΕΝΗ ΔΩΡΗ, ξεναγός - λογοτέχνης, υποψήφια δημοτική σύμβουλος στην Αθήνα, τονίζει:

«Τα προβλήματα του Δήμου αφορούν όλους τους πολίτες. Έτσι και οι γυναίκες πρέπει να δώσουμε το αγωνιστικό "παρών" μας στην προσπάθεια των δημοκρατικών δυνάμεων να λύσουν τα τεράστια προβλήματα που απασχολούν σήμερα τον πρώτο Δήμο της Αθήνας. Θα πρέπει η Αθήνα να γίνει μια ανθρώπινη πόλη, αν θέλουμε να ζήσουμε κι εμείς και τα παιδιά μας ανθρώπινα...»

ΕΞΟΡΜΗΣΗ, 8.10.78

ΑΠΟ την Ελλάδα του Βορρά μέχρι την Κρήτη, στο Ιόνιο, στην Ήπειρο και στην Αθήνα, οι κάλπες αναδείξανε δημοτικές αρχόντισσες.

Στο Δήμο Πολίχνης Θεσσαλονίκης, η κυρία Έλλη Παπαπαναγιώτου εκλέχτηκε για δεύτερη φορά δήμαρχος.

Στις Αρχάνες του Νομού Ηρακλείου, η κυρία Μαρίκα Πλουμίδου - Παπαδάκη πήρε και για τούτη την τετραετία εντολή από τους δημότες της να διοικήσει τις Αρχάνες.

Οι Ζωγραφιώτες για πρώτη φορά ψηφίσανε φέτος γυναίκα δήμαρχο, την κυρία Φωτεινή Σακκελαρίδου.

Στο Ληξούρι της Κεφαλονιάς, το ανώτατο δημοτικό αξίωμα δόθηκε στην κυρία Ν. Σβορώνου - Μελιδώνη.

Και, τέλος, στο Δήμο Δελτινακίου Ίωαννίνων, η κυρία Λήδα Κωστή θα δοκιμάσει τις δυνάμεις της σαν δήμαρχος στην τετραετία που θα ακολουθήσει.

Πέντε, λοιπόν, γυναίκες δημάρχους σ' ελόκληρη

την Ελλάδα, μας δώσανε τα αποτελέσματα των δημοτικών εκλογών του '78. Και η επιτυχία αυτή πρέπει να θεωρηθεί μεγάλη, δεδομένου ότι διπλασιάστηκαν οι γυναίκες δήμαρχοι, συγκριτικά με τις προηγούμενες δημοτικές εκλογές. Οι γυναίκες αποδείξανε ότι ξέρουν, θέλουν και μπορούν να κάνουν τα λόγια πράξη, γι' αυτό άλλωστε ξαναψηφίστηκαν από τους συνδημότες.

Τα αποτελέσματα, όμως, έδειξαν και κάτι άλλο. Αργά αλλά σταθερά, οι γυναίκες κερδίζουν την εμπιστοσύνη ανδρών και γυναικών, ότι είναι ικανές να αναλάβουν υπεύθυνες θέσεις.

Όλες υποστηρίζοντουσαν από την Αντιπολίτευση, εκτός από την κ. Κωστή, που ήταν υπερκομματική.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ «ΠΑΝΘΕΟΝ»,

31.10.78

ΑΝ και ήταν ελάχιστη η συμμετοχή των γυναικών στις δημοτικές εκλογές στο επίπεδο δημάρχου ή κοινοτάρχου, και οι τρεις γυναίκες υποψήφιες που είχαμε παρουσιάσει σε προηγούμενο τεύχος του περιοδικού μας κέρδισαν τη μάχη στο Νομό Αττικής.

«**Ηδη**, απ' τον πρώτο γύρο, η κ. **Α γ λ α τ α Σ τ α φ υ λ ἄ**, την οποία υποστήριξαν όλα τα κόμματα της Αντιπολιτεύσεως, συγκέντρωσε την πλειοψηφία και εξελέγη κοινοτάρχης του Νέου Ψυχικού. Η κ. Α. Σταφυλά είναι επαγγελματίας φαρμακοποιός και βοηθούσε από καιρό στην επίλυση των προβλημάτων της κοινότητός της.

Στο Δήμο Ζωγράφου, η κ. **Φ ω τ ε ι ν ῆ Σ α - κ ε λ α ρ ῖ δ ο υ** κέρδισε την εκλογική μάχη στις επαναληπτικές εκλογές. Η κ. Σακελλαρίδου είναι μία δραστήρια γυναίκα 45 ετών, που ασχολείται με τα δημοτικά αρκετά χρόνια και έχει αναπτύξει έντονη δράση στο Δήμο Ζωγράφου, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στα προβλήματα που έχουν άμεση σχέση με τη γυναίκα και το παιδί.

Τέλος, στο Δήμο Ν. Φιλεδελφείας, η **Ν ί κ η Τ ρ υ π ι ἄ** συγκέντρωσε το ποσοστό επιτυχίας την περασμένη Κυριακή. Η κόρη του γνωστού δημάρχου Νίκου Τρυπιά έχει εργαστεί για τη Ν. Φιλαδέλφεια, στο προηγούμενο δημοτικό συμβούλιο επικεφαλής της μειοψηφίας.

Όλες τους έχουν πολλά όνειρα για την τοπική αυτοδιοίκηση. Φιλοδοξούν να επιλύσουν τα προβλήματα εκείνα που οι άνδρες προκάτοχοί τους δεν κατάφεραν. Ευχόμαστε να επιτύχουν στη διοίκηση του Δήμου τους όπως πέτυχαν να κερδίσουν την εμπιστοσύνη και την υποστήριξη των κομμάτων, και κατ' επέκταση και των ψηφοφόρων. Η εκλογή τους δείχνει ότι θα μπορούσε να ήταν μεγαλύτερος ο αριθμός των υποψηφίων γυναικών, και ότι οι ψηφοφόροι αρχίζουν να αναγνωρίζουν τη θετική προσφορά της γυναίκας στο κοινωνικό σύνολο.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ «ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ»

28.10.78

Η ΠΙΣΩΔΡΟΜΙΚΗ γοστροπία που θέλει τη γυναίκα αποκλειστικά και μόνο δούλα του σπιτιού, χάνεται σιγά-σιγά. Η φύση της γυναίκας, το νοικοκυρτικό πνεύμα της, ή αγάπη για τον τόπο της, το παιδί, τα γηρατειά, την κοινωνική πρόνοια, είναι στοιχεία σημαντικά που τη βοηθούν να προσφέρει πάρα πολλά σ' όλους τους τομείς, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται και η Τοπική Αυτοδιοίκηση.

Σ' αυτά όλα έδωσε εξετάσεις η Δήμαρχος Πολίχνης "Ελλη Παπαπαναγιώτου - Μυταφτσή στην περίοδο 1975 - 1978 και πέτυχε. Γι' αυτό και οι συνθήκες της την εκλέξανε Δήμαρχο για δεύτερη φορά και μάλιστα με μεγάλη πλειοψηφία.

"Όμως τα προβλήματα του Δήμου Πολίχνης, της μέχρι πριν λίγα χρόνια πραγματικά «Πολίχνης» με τους 4.000 - 5.000 κατοίκους και σήμερα μίας δόκιμης εργατοσύνης με 45.000 κατοίκους, συνθέτουν μία κατάσταση πραγματικά χαώδη και άμεσα επικίνδυνη για τις 10.000 οικογένειες που την κατοικούν.

— Ποιά σημασία έχει για σας και τον συνδυασμό της «Δημοκρατικής Συνεργασίας» το γεγονός ότι επανεκλεχτήκατε Δήμαρχος;

— Η νίκη μας αυτή ήταν μια νίκη της δημοκρατίας πρώτ' απ' όλα. Ένα γερό μάθημα που δώσαμε στην αντίδραση, που συσπειρωμένη χρησιμοποίησε όλα τα μέσα για να εμποδίσει το έργο μας στη διάρκεια της προηγούμενης θητείας, από τη μια και την επανεκλογή μας από την άλλη.

Έδω στην Πολίχνη συνέβαινε το εξής: Στα 3½ χρόνια της θητείας μου στο Δήμο, εκτός από τα καυτά και όξυμένα δημοτικά προβλήματα, είχα να αντιμετωπίσω και την εξής κατάσταση: Τρεις δημοτικοί σύμβουλοι, Φωτιάδης, Ζαγκελίδης και Γρηγοριάδης, αποσκήρτησαν από το ψηφοδέλιό μας με το όποιο είχαν εκλεγεί και συνεργάστηκαν άνοιχτά με τις αντιδημοκρατικές και αντιδραστικές δυνάμεις στο Δήμο, στοχεύοντας στην εξυπηρέτηση μικρών ή μεγάλων προσωπικών συμφερόντων.

Έτσι, από πλειοψηφία, γίναμε μειοψηφία. Τα έμπόδια που έμπαιναν στη δουλειά μας από το ίδιο το Δημοτικό Συμβούλιο ήταν πάρα πολλά. "Όμως αγωνιστήκαμε για κάθε πρόβλημα μικρό ή μεγάλο.

Τόν αγώνα μας αυτό τον εκτίμησε ο λαός και γι' αυτό μās τίμησε με την ψήφο του. Γιατί ο λαός δεν ψηφίζει όνόματα, ούτε δικηγόρικές φαμιφάρες από τα μπαλκόνια. Ψηφίζει δουλειά, συνέπεια, αγωνιστικότητα. Ψηφίζει αυτούς που βρίσκονται στο πλευρό του και παλεύουν μαζί του κάθε στιγμή.

— Είναι γνωστή η κατάσταση των περισσότερων Δήμων στη χώρα, αντιμετωπίζουν πολλά προβλήματα, έχουν τεράστιες ανάγκες. Για το Δήμο σας ποιά είναι τα πιο φλέγοντα;

— Η αιτία μίας σειράς κακών που ταλαιπωρούν τη συντριπτική πλειοψηφία των δημοτών μας είναι το γεγονός ότι τα 60% του συνόλου της έκτασης που κατοικείται, είναι εκτός σχεδίου πόλης.

Παρά το γεγονός ότι η αυθαίρετη δόμηση έγινε με την άνοχή, ακόμη και την υποστήριξη των κρατικών αρχών, οι "Όργανισμοί Κοινής "Όφελείας αρνούνται να προχωρήσουν σε εκτέλεση έργων στις περιοχές αυτές.

"Ο Δήμος έχει έτοιμο το κονδύλι που χρειάζεται για να γίνει η αποτύπωση των περιοχών και σε συνέχεια η ρυμοτόμησή τους, αλλά οι αρμόδιοι δεν προχωρούν στην οικονομική μελέτη δίχως να δίνουν καμιά δικαιολογία γι' αυτό.

"Όμως Δήμος και κάτοικοι μαζί, παράλληλα με την πίεση στους αρμόδιους, αναλάβαμε να κλείσουμε μόνοι μας τις πληγές που άνοιξαν τα αυθαίρετα. Με έθελοντική εργασία και φιλικές προσφορές κατασκευάσαμε μόνοι μας αποχετευτικό δίκτυο στην περιοχή «"Ανωθεν "Ασύλου» μήκους 20.000 μέτρων. Και τότε πάλι αντέδρασε ο "Όργανισμός "Αποχετεύσεως Θεσσαλονίκης, υποκινούμενος και από δημοτικούς συμβούλους της αντιπολίτευσης, υποβάλλοντας μηνύσεις και ζητώντας την επέμβαση της αστυνομίας!!

— Με την εμπειρία που έχετε αποκτήσει από την προηγούμενη θητεία σας, πώς νομίζετε ότι θα προωθηθούν τα προβλήματα του Δήμου;

— Έχει γίνει πιά πεποίθηση, πώς τίποτα δεν μās παραχωρείται εύκολα. "Όλα τα κερδίζουμε με τους αγώνες και τη δουλειά μας. "Αξιοποιώντας και την προηγούμενη πείρα, θα διευρύνουμε και θα εδραιώσουμε τη συνεργασία Δήμου και δημοτών για την αντιμετώπιση όλων των προβλημάτων.

Η θριαμβευτική επανεκλογή μας μās βάζει μπροστά σε μεγάλα καθήκοντα. Κόντρα στην προσπάθεια παραγκωνισμού και μαραζώματος της αυτοδιοίκησης, θα αγωνιστούμε για να κάνουμε την πόλη μας μία σύγχρονη πόλη, βελτιώνοντας τις συνθήκες ζωής των κατοίκων.

Πριν τελειώσω τη συνομιλία μου με τη Δήμαρχο της Πολίχνης και δραστήριο μέλος του δημοκρατικού γυναικείου κινήματος, της θέτω μια τελευταία ερώτηση:

— Τί νομίζετε ότι μπορεί να προσφέρει η γυναίκα στην Τοπική Αυτοδιοίκηση;

— Η γυναίκα μπορεί να προσφέρει τα πάντα. "Ότι μπορεί να προσφέρει κι ένας άνδρας. Και μάλιστα πιστεύω ότι μπορεί να προσφέρει περισσότερα, γιατί τα καθημερινά προβλήματα τα ζει περισσότερο από τον άνδρα και ενδιαφέρεται περισσότερο. Η θέση της στην Τοπική Αυτοδιοίκηση είναι μια θέση που της αξίζει και πρέπει να τη διεκδικήσει.

ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ, 22.11.78

SUPER MARKET

Στέλλα Καμάρη 8 χρονών

ΗΛΙΑΣ ΓΙΟΚΑΡΗΣ

